

รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์

การจัดตั้งศูนย์ข้อมูลธัมมโฆลานโดยชุมชนมีส่วนร่วม : กรณีศึกษาวัดสะลงงไน (ลพบุรี)

Founding Palmleaf Inscript Information Centre With Social Participation ; A Case
study of Saluangnai Temple

โดย

เกริก

อักรชิโนเรศ

รายงานวิจัยนี้ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ
กระทรวงวัฒนธรรม ประจำปีงบประมาณ ๒๕๔๗

คำนำ

การวิจัยเรื่อง “การจัดตั้งศูนย์ข้อมูลธัมม์โบราณโดยชุมชนมีส่วนร่วม : กรณีศึกษาวัดสะตวงใน” นี้เป็นการวิจัยเชิงสังเกตการณ์เพื่อเก็บข้อมูลและมีส่วนร่วมในปฏิบัติการของชุมชนเพื่อศึกษาถึงแนวคิด วิธีการของชุมชนบ้านสะตวงใน อ.แม่อรมิ จ.เชียงใหม่ ที่มีวัดสะตวงใน (สิทธิทรงธรรม) เป็นศูนย์กลางในการปฏิบัติงานและการวิจัย ซึ่งวัดดังกล่าวมีทรัพยากรวัตถุและแหล่งข้อมูลทางวัฒนธรรมที่สำคัญคือ คัมภีร์ธัมม์โบราณ และอุปกรณ์ประกอบอื่น เช่น หีดธัมม์ (ตู้พระไตรปิฎก) , ไม้ประกับธัมม์ , ไม้บัญญัติ และฯลฯ เป็นจำนวนมาก การวิจัยครั้งนี้เน้นที่กระบวนการและจุดพลิกผันทางจิตสำนึกของชุมชนในการที่จะลุกขึ้นมาจัดการกับมรดกทางภูมิปัญญาของตนเองโดยชุมชนเอง

กระบวนการดำเนินงานที่เกิดขึ้นในชุมชนแบ่งออกเป็น ๒ ช่วงระยะเวลา คือระยะแรก (ต.ค. ๒๕๔๔ - ต.ค.๒๕๔๗) ที่มีการชักนำบุคคลภายนอกชุมชนเข้ามากระตุ้นให้ชุมชนเห็นความสำคัญของทรัพยากรด้านภูมิปัญญา ที่มีอยู่ในท้องถิ่นตน มีการดำเนินงานการเรียนรู้การสอนเพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านภาษา , การคำนวณปักขทึน (ปฏิทินล้านนา) , ทักษะการอ่านเอกสารโบราณและการจัดหมวดหมู่คัมภีร์ธัมม์โบราณจนกระทั่งบุคลากรจำนวนหนึ่งซึ่งเป็นส่วนน้อยของชุมชนสามารถอ่านและเขียนอักษรธัมม์ล้านนา , คำนวณปฏิทินล้านนาและสำรวจคัมภีร์ธัมม์โบราณได้อย่างมีประสิทธิภาพ ต่อมาในช่วงระยะที่สอง (พ.ย.๒๕๔๗ - ปัจจุบัน) แนวคิดในการดำเนินการของชุมชนได้เปลี่ยนไปโดยหันมาให้ความสำคัญต่อการจัดการด้านองค์ความรู้แบบเบ็ดเสร็จโดยชุมชนเอง มีการระดมทุนภายในชุมชนเพื่อนำมาใช้ในการดำเนินงานต่างกับกับช่วงแรก ซึ่งใช้วิธีการระดมทุนขอรับการสนับสนุนจากภายนอกวิธีการดำเนินงานทั้งสองแบบทั้งสองช่วงระยะเวลามีจุดแข็ง , ข้อเด่นและจุดอ่อนของกระบวนการทำงานทางวัฒนธรรมทั้งสองแบบให้ศึกษาเปรียบเทียบเพื่อเป็นบทเรียนอยู่ไม่น้อย

การวิจัยแบบมีส่วนร่วมกับชุมชนโดยอาศัยฐานทางวัฒนธรรมเป็นเครื่องมือในการทำงานมีความละเอียดอ่อนและมีจุดพลิกผันหลายประการ การที่นักวิจัยนำตนเองเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการมีทั้งข้อดีและข้อเสีย ทั้งสามารถสังเกตการณ์และเก็บข้อมูลได้โดยใกล้ชิดและในขณะที่เดียวกันอาจจะได้รับผลกระทบจากสถานการณ์ภายในชุมชนที่มีโอกาสพลิกผันได้ตลอดเวลา และตัวนักวิจัยเองอาจกลายเป็นตัวแปรในกระบวนการต้นตัวของชุมชนทั้งในแง่บวกและแง่ลบ

ผู้วิจัยหวังว่ารายงานการวิจัยฉบับนี้จะเป็นประโยชน์แก่ผู้ที่ต้องการศึกษาวิจัยและขับเคลื่อนการทำงานบนฐานวัฒนธรรมกับชุมชนบ้างไม่มากก็น้อย ประโยชน์อันใดที่เกิดขึ้นจากรายงานวิจัยนี้ ขออุทิศแด่บรรพชนล้านนาผู้มุ่งมั่นในการดำรงวัฒนธรรมสืบต่อมาจนถึงลูกหลาน เพื่อให้เขาเหล่านั้นสามารถคงคุณค่าและอัตลักษณ์ความเป็นคนเมืองล้านนาไว้ได้และส่งมอบต่อชนล้านนาผู้ที่จะมาในอนาคต

(เกริก อัครชิโนเรศ)

๓๑ สิงหาคม ๒๕๔๘

วันเดือนสิบเอ็ดลงสิบเอ็ดคำพร่ำว่าได้วันพุธไปท้าวเมืองใต้ แก่กองตวันพินคอก ฟาดี
แต่งเศษ ๓ จุฬศักราชได้ ๑๗๖๗ ตัวปีดับเร้า วันนั้นแล

กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยขอขอบคุณชาวบ้านสะลงงในทุกคนที่เป็นที่มาของงานวิจัยครั้งนี้และขอขอบคุณเป็นพิเศษสำหรับบุคคลดังต่อไปนี้ คุณชัชวาลย์ ทองดีเลิศ , อ.สุเมธ สุทิน ,พ่อน้อยคำ ทองมูล ,พ่อนานสุเทพ ศิริวรรณ ,คุณวรรณเพ็ญ สุขสบาย, อ.เอนก สัมพันธ์กิจ , อ.สิงทอน ทองคำไธสง , อ.ดุสิต ขวชาติ , คุณสุรพล ดวงอำพร , คุณดิเรก อินทร์จันทร์ ,พระจตุพล จิตตสัโร , พระครูพยุงค์ดี ธีรธมโม และกลุ่มคัมภีรธรรม , พ่อน้อยดวงคำ ทองมูล และสมาชิกกลุ่มคนรักตัวเมียองวัดสะลงงในอันประกอบไปด้วย กรกช คำเงิน,อังคณา บัวพุต และศุภลักษณ์ แซ่วะ ,พร้อมศิริ บัวกัน, วันวิสาข์ ดุมคำและต้องขอบคุณอย่างยิ่งสำหรับ ด.ต.อดุลย์ พรหมินทร์ดี,อ.บัญชา วงศ์दारาวรรณ ,คุณสุพรรณณี แก้วทิพย์ ,คุณสุพรรณษา จรรยา,คุณอมรฤทธิ์ เทพเทพินทร์,พระอธิการอำพล ธีรปัญญา วัดบ้านหม้อ(กุมภ-ประดิษฐ์) พระครูปลัดทองสวัสดิ์ ปัญญาวิโร ,พระมหาสง่า ธีรสัโร ,อ.เกษม ทิศอุ้น, อ.อรพันธ์ ทิศอุ้น และพ่อครูแห่งสำนักเรือนเดิม ศ.ดร.อุดม รุ่งเรืองศรี ปรากฏจากบุคคลเหล่านี้งานวิจัยชิ้นนี้ก็มีอาจดำเนินการลุล่วงไปได้ ขอให้ผลงานของบรรพชนล้านนาและโบราณจารย์ทั้งหลายจงได้สืบทอดต่อไปให้ลูกหลานชั่วกาลนาน

เกริก อัครชินเรศ

สิงหาคม ๒๕๔๘

Abstract

Founding Palmleaf Inscript Information Centre With Social Participation : A Case Study of Saluangnai Temple

The major objective of this research was to investigate the process and concept in the setting up of Palmleaf Inscript Information Center which is the cooperation of Saluangnai Tambon Administrative Organization, Saluannai communication and volunteers from the Lanna Traditions Revival Club and Lanna Inscription group.

The study found that in the first step of development process, the Volunteers had taught Lanna Inscript and organized the Palmleaf inscript directory. With this action, Sluangnai community began to see the importance of the set up of the learning center and the Palmleaf Information Center. The next step was the process in which the community has continued the process of founding the center which was initiated by volunteers and researchers as their sense of belonging has been mobilized. They have managed the center in the way they designed by themselves.

The different process and methods used between those of the volunteers from outside society and those of the community provides a good example for researchers who work and study the cultural movement based on social participation.

สารบัญ

	หน้า
Executive Summary	
บทที่ ๑ บทนำ	
- ความเหมาะสมหลายประการของวัดสะลงในสำหรับพื้นที่วิจัย	๑
- วัตถุประสงค์	๓
- ระเบียบวิธีวิจัย	๔
- เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๕
- ขอบเขตของการวิจัย	๖
- วิธีดำเนินการวิจัย	๖
- สถานที่ทำการวิจัยและเก็บข้อมูล	๗
- นิยามศัพท์ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย	๘
บทที่ ๒ ประวัติความเป็นมาของชุมชนและวัดสะลงใน	
- การก่อตั้งวัดสะลงใน(สิทธิทรงธรรม)	๑๓
- ศาสนวัตถุ,สถาปัตยกรรมทางศาสนาและศิลปวัตถุในวัดสะลงใน	๒๐
- ศิลปวัตถุและศาสนวัตถุในวัดสะลงใน	๒๕
- ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับบ้านสะลงใน อ.แมริม จ.เชียงใหม่	๓๔
- คำผี (แก้ผี)ปูย่าในบ้านสะลงใน	๓๕
บทที่ ๓ การจัดตั้งศูนย์ข้อมูลธัมมไบโกลานโดยชุมชนมีส่วนร่วม	
- ก.ระยะแรก (พ.ศ.๒๕๔๔-๒๕๔๖)	๓๙
- ข.ระยะเวลา ๖ เดือนแรกของการวิจัย (มีนาคม ๒๕๔๗-สิงหาคม ๒๕๔๗)	๓๙
- ค.บทบาทของบุคคลในชุมชนต่องานวิจัยในช่วงแรก(มี.ค.๔๗-ส.ค.๔๗)	๔๐
- สรุปกระบวนการจัดตั้งศูนย์ข้อมูลไบโกลานที่มีชุมชนให้ความร่วมมือโดยสังเขป	๔๕
- ระยะ ๖ เดือนหลังของการวิจัย (ก.ย.๔๗-ก.พ.๔๘)	๔๕
บทที่ ๔ บทวิเคราะห์เปรียบเทียบการทำงานและบทบาทของความร่วมมือระหว่าง กลุ่ม ไบโกลานจารธัมมร่วมกับคณะกรรมการดำเนินการซึ่งจัดตั้งศูนย์- ข้อมูลธัมมไบโกลานวัดสะลงใน”ชุดเดิมกับ “คณะกรรมการจัดระบบและ ส่งเสริมการศึกษาคัมภีร์ไบโกลานล้านนาวัดสิทธิทรงธรรม”ชุดใหม่	๔๙

บทที่ ๕ บทสรุปและข้อเสนอแนะ**ภาคผนวก**

- ประวัติย่อ นายบุญปิ่น พงษ์ประดิษฐ์
- ภาพไม้บัญชีของวัดสะलगงใน
- ภาพไม้ประทับรั้วของวัดสะलगงใน
- ตัวอย่างแบบสำรวจคัมภีร์โปลาน
- โครงการจัดระบบและส่งเสริมการศึกษาคัมภีร์โปลานล้านนา วัดสิทธิทรงธรรม
- หนังสือเชิญร่วมประชุมชี้แจงการทำงานโครงการคัดอักษรล้านนา(ตัวเมือง)
- รายชื่อคณะกรรมการชุดใหม่
- บทความจากหนังสือพิมพ์พลเมืองเหนือ “โบสถ์หลๆ กับปริศนาร้านละलगงนอก”
- บทความจากหนังสือพิมพ์พลเมืองเหนือ “อ่านจารึกมิติใหม่: ชาวบ้านอ่านได้ นักวิชาการอ่านดี”

สารบัญภาพ

	หน้า
รูปที่ ๒.๑ รูปหน้าบรรพ์โบสถ์	๑๕
รูปที่ ๒.๒ รูปหีตถัมม์มีลายประแจ	๑๖
รูปที่ ๒.๓ ผ้าห่อคัมภีร์คฤบาลธรรมธิ	๑๗
รูปที่ ๒.๔ รูปวิหารระฆังด้านหน้า	๒๑
รูปที่ ๒.๕ รูปวิหารระฆังด้านหน้า	๒๑
รูปที่ ๒.๖ รูปหน้าบรรพ์วิหาร	๒๑
รูปที่ ๒.๗ รูปบันไดมกรคายนสิงห์	๒๑
รูปที่ ๒.๘ รูปธัมม์มาสน์วัดระฆังใน	๒๒
รูปที่ ๒.๙ รูปพระธาตุ	๒๓
รูปที่ ๒.๑๐ รูปจองแทนสังข์วัดระฆังใน	๒๔
รูปที่ ๒.๑๑ รูปโบสถ์ของคฤบาลธรรมธิ	๒๕
รูปที่ ๒.๑๒ รูปหน้าบรรพ์โบสถ์ของคฤบาลธรรมธิ	๒๕
รูปที่ ๒.๑๓ รูปโบสถ์หลังปัจจุบันของวัดระฆังใน	๒๕
รูปที่ ๒.๑๔ หีตถัมม์แบบปิดทองล่องชาด	๒๖
รูปที่ ๒.๑๕ ลงรักปิดทองปั้นมุกประดับ	๒๖
รูปที่ ๒.๑๖ ลวดลายประแจเงิน	๒๗
รูปที่ ๒.๑๗ หีตถัมม์ลายประแจเงิน	๒๗
รูปที่ ๒.๑๘ หีตถัมม์ลายประแจเงิน	๒๘
รูปที่ ๒.๑๙ หีตถัมม์แบบลงรักปิดทองเขียนลวดลายดอก	๒๘
รูปที่ ๒.๒๐ มณฑปใส่พระพุทธรูปทรงปราสาท	๒๘
รูปที่ ๒.๒๑ ชันดอก (ชันบายศรี)	๒๙
รูปที่ ๒.๒๒ แบบลงรักปิดทอง (ลงรักปิดคำ)	๒๙
รูปที่ ๒.๒๓ แบบทาสาด(ลงหาง)	๓๐
รูปที่ ๒.๒๔ แบบทาสัก (ลงรัก)	๓๐
รูปที่ ๒.๒๕ แบบปิดทองล่องชาด (ลงหางปิดคำ)	๓๐
รูปที่ ๒.๒๖ ปิดทองล่องชาด (ลงหางปิดคำ)	๓๑
รูปที่ ๒.๒๗ ลงรักปิดทอง (ลงรักปิดคำ)	๓๑

รูปที่ ๒.๒๘ ลงรักปิดทอง ปั้นมุกติดแก้วอังวะ (กระจกเงาเรียบ)	๓๒
รูปที่ ๒.๒๙ ลงรักปิดเงิน ใช้เทคนิคละลายแล้วปิดด้วยแผ่นเงินเปลว	๓๒
รูปที่ ๒.๓๐ เทคนิคการลงรักธรรมดา	๓๓
รูปที่ ๒.๓๑ เทคนิคการลงหาง (ขาด)	๓๓
รูปที่ ๒.๓๒ เทคนิคการลงรักปิดทองประดับแก้วอังวะ	๓๓
รูปที่ ๓.๑ รูปสามเนรทอด บัวตูม	
รูปที่ ๓.๒ พ่อน้อยคำ ทองมุล ประธานกรรมการฝ่ายสะลงงในและประธารสภาวัฒนธรรม- ชุดเก่า	๔๑
รูปที่ ๓.๓ ครูเอนก สัมพันธกิจ เจ้าหน้าที่โครงการ , เจริญญิก	๔๒
รูปที่ ๓.๔ พ่อนานสุเทพ ศิริวรรณ ไวยาวัจกรวัดสะลงงใน	๔๓
รูปที่ ๓.๕ นางวรรณเพ็ญ สุขสบาย วิทยากรท้องถิ่น เป็นชาวบ้านสะลงงใน	๔๓
รูปที่ ๓.๖ ยาวชนที่เรียนตัวเมือง	๔๔
รูปที่ ๓.๗ บรรยาภาคการเรียนการสอนตัวเมือง (อักษรธัมม์ล้านนา)	๔๕
รูปที่ ๓.๘ รูปกลุ่ม "คนรักตัวเมืองบ้านสะลงงในไปคัดธัมม์ที่วัดศรีบุญเรือง(หัวท่ง)	๔๖
รูปที่ ๓.๙ รูปพระนวก วัดอุโมงค์ มาร่วมคัดธัมม์ที่วัดสะลงงใน	๔๘
รูปที่ ๓.๑๐ ภาพการคัดธัมม์โดยคณะกรรมการจัดระบบและส่งเสริมการศึกษาคัมภีร์โบราณ- ล้านนา	๔๘

บทความสำหรับผู้บริหาร
(Executive Summary)

โครงการจัดตั้งศูนย์ข้อมูลโบราณโดยชุมชนมีส่วนร่วม : กรณีศึกษาวัดสะลงงใน

ความเป็นมาของปัญหา

การสืบทอดองค์ความรู้ ความทรงจำร่วมของชาติพันธุ์ หรือ ประวัติศาสตร์ตลอดไปจนถึง อุดมคติ หรือ อุดมการณ์ของแต่ละชาติพันธุ์มีอยู่หลายวิธี เช่นการสืบทอดผ่านวิธีการทางมุขปาฐะ เช่น นิทาน , ตำนาน ฯลฯ การสืบทอดโดยวิธีการดำเนินชีวิตตามขนบธรรมเนียมของบรรพบุรุษและ สืบทอดต่อให้ลูกหลานรุ่นต่อไปอย่างไม่ขาดสาย แต่วิธีสืบทอดความทรงจำร่วมและองค์ความรู้ที่ทำให้ ข้อมูลคลาดเคลื่อนน้อยที่สุด คือ การบันทึกข้อมูลในรูปของวรรณกรรมลายลักษณ์ ไม่ว่าจะเป็นการ บันทึกลงศิลาจารึก หรือจารึกแบบอื่นๆ เช่น จารึกไม้ , แผ่นหนังสือ รวมถึงการบันทึกลงในคัมภีร์ โบราณซึ่งเป็นการบันทึกที่เป็นวัฒนธรรมร่วมของหลายชาติพันธุ์ในอุษาคเนย์

อาณาจักรล้านนาในอดีตเคยมียุคทองของวรรณกรรมลายลักษณ์ในสมัยพระญาเมืองแก้ว (พ.ศ.๒๐๓๘-๒๐๖๘) มีกษัตริย์เป็นนักปราชญ์ได้แต่งปกรณ์วิเสส หรือ เชียงใหม่คันทะ(ตำราที่แต่ง โดยกษัตริย์เชียงใหม่) ไว้จำนวนมาก และก่อนหน้านั้นในสมัยของพระญาติโลกราช (พ.ศ.๑๙๘๗-๒๐๓๐) ได้มีการสังคายนาพระไตรปิฎกในปี พ.ศ.๒๐๒๐ นับเป็นการสังคายนาพระไตรปิฎก ครั้งที่ ๘ ของโลกซึ่งใช้เวลาตั้งแต่เริ่มสังคายนาจนแล้วเสร็จเป็นเวลา ๑ ปี ดังที่กล่าวมานี้ย่อมแสดงถึงความ อุดมสมบูรณ์ของวรรณกรรมลายลักษณ์ในสาขาวิชาต่างๆของล้านนาไม่ว่าจะเป็นเนื้อหาประวัติศาสตร์ , คัมภีร์ในพุทธศาสนา , ตำรายา , โหราศาสตร์ ฯลฯ ที่มีอย่างมากมายมหาศาลและไม่ได้ถูก เเผาทำลายเหมือนกับเอกสารต่างๆ ของอาณาจักรอยุธยาในสมัยเสียกรุงครั้งที่ ๒ (พ.ศ.๒๓๑๐) แม้ว่า สมัยที่รัฐบาลไทยในสมัยที่ใช้นโยบายรัฐนิยม (พ.ศ.๒๕๔๕-๒๕๘๗) จะมีการเผาทำลายคัมภีร์ธรรม์ โบราณของล้านนาไปจำนวนไม่น้อยประกอบกับนโยบายของรัฐไทยตั้งแต่หลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ เป็นต้นมาได้ส่งเสริมและสนับสนุนให้ราษฎรไทยเรียนหนังสือไทยโดยใช้ภาษาและอักษรไทยมาตรฐาน ส่งผลกระทบต่อกรเรียนและสืบทอดอักษรธรรม์ล้านนาอย่างยิ่ง แต่ถึงกระนั้นก็ตามคัมภีร์ธรรม์ โบราณพิบสตามวัดต่างๆ ทั่วแปดจังหวัดภาคเหนือตอนบนก็ยังคงมีจำนวนมากมายมหาศาล แต่ อยู่ในสภาพที่รกรากผุพังจากความชื้นเนื่องจากการจัดเก็บที่ขาดความเอาใจใส่และ อันตรรายจากมด ปลวกและกาลเวลา

ในช่วงระยะเวลา ๓๐ ปีที่ผ่านมา(พ.ศ.๒๕๑๕ -๒๕๔๕) สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัย เชียงใหม่ และสำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ได้ดำเนินการถ่ายไมโครฟิล์ม คัมภีร์ธรรมมีโบลาน และพับสาจากวัดต่างๆ หลายร้อยวัดทั่วภาคเหนือเพื่อเก็บรวบรวมและอนุรักษ์ข้อมูลจากคัมภีร์ธรรมมีโบลานและพับสดังกล่าว ซึ่งเป็นคุณูปการต่อวงการล้านนาคดีไม่น้อย แต่ไมโครฟิล์มก็มีข้อจำกัดในด้านความชัดเจนเอกสารสำเนา สร้างความยากลำบากให้แก่ผู้ที่ต้องการใช้ข้อมูลเป็นอย่างยิ่ง ทำให้โอกาสพื้นตัวของการเรียนการสอนอักษรธรรมล้านนาและการต่อยอดองค์ความรู้ด้านล้านนาคดีหดแคบลง

เมื่อเชียงใหม่มีอายุครบ ๗๐๐ ปี ใน พ.ศ.๒๕๓๙ ได้เกิดกระแสความตื่นตัวของคนเมืองล้านนาที่หันกลับมาเรียนอักษรธรรมล้านนาอีกครั้ง มีการเปิดการเรียนการสอนตามวัดและสถานศึกษาต่างๆ ทั่วจังหวัดเชียงใหม่ แต่ปัญหาสำหรับการต่อยอดองค์ความรู้สำหรับผู้ที่ว่าเรียนจนอ่านออกเขียนได้ก็คือไม่สามารถหาเอกสารมาอ่านเพิ่มเติมเพื่อฝึกฝนทักษะหรือต่อยอดองค์ความรู้ได้ การไปขอยืมคัมภีร์ธรรมมีโบลานตามวัดหรือจากบุคคลผู้ครอบครองไม่สะดวกและยากลำบาก ส่วนการบริการวิชาการโดยการถ่ายสำเนาไมโครฟิล์มจากหน่วยงานของรัฐมีลักษณะการตั้งรับมากกว่าการให้บริการวิชาการในเชิงรุก กล่าวคือมีกฎระเบียบและค่าใช้จ่ายที่ไม่จูงใจต่อการใช้บริการ เรื่องนี้เคยมีนักศึกษาสาขาภาษาและวรรณกรรมล้านนา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่เคยหยิบยกเอาปัญหาความไม่สะดวกในการใช้บริการวิชาการจากไมโครฟิล์มนั้นมากล่าวไว้ในรายงานของวิชา “วรรณกรรมประวัติศาสตร์ในล้านนา” ประจำภาคเรียนที่ ๑ ปีการศึกษา ๒๕๔๐

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วของกระแสการตื่นตัวของคนที่กลับมาเรียนอักษรธรรมตามวัดและสถานศึกษาต่างๆ ในจังหวัดเชียงใหม่ และ จังหวัดน่าน สาเหตุส่วนหนึ่งเป็นเพราะวิกฤตเศรษฐกิจของประเทศในขณะนั้น (พ.ศ.๒๕๔๐) ทำให้ผู้คนกลับมาสู่ถิ่นฐานบ้านเกิดเพราะภาวะว่างงานในภาคส่วนธุรกิจและอุตสาหกรรมทำให้ผู้คนจำนวนหนึ่งหันกลับมาสนใจภูมิปัญญาดั้งเดิมในท้องถิ่นของตนเอง ซึ่งรวมไปถึงวิชาการที่มีการบันทึกอยู่ในรูปของอักษรธรรมล้านนาด้วย

แต่ความตื่นตัวของความพยายามพลิกฟื้นองค์ความรู้ด้านอักษรธรรมล้านนาดังกล่าวก็ดำเนินไปในลักษณะของไฟไหม้ฟางและเคลื่อนไหวขึ้นลงตามกระแสนิยมที่หาความแน่นอนไม่ได้ แม้ว่าทางกระทรวงศึกษาธิการจะมีนโยบายให้ตามสถานศึกษาต่างๆ เปิดการเรียนการสอนหลักสูตรท้องถิ่น แต่ก็ไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควรส่วนหนึ่งเป็นเพราะขาดแคลนบุคลากรผู้มีความรู้ความสามารถที่จะดำเนินงานการเรียนการสอนได้อย่างมีคุณภาพ อีกส่วนหนึ่งเป็นเพราะการที่ไม่ได้ใช้อักษรธรรมล้านนาในชีวิตประจำวันของคนเมืองล้านนาต่อเนื่องกันเป็นเวลานานเกินไป อีกทั้งยังไม่สามารถหาแหล่งข้อมูลมาเสริมและสนับสนุนองค์ความรู้ให้ยกระดับและเพิ่มพูนขึ้นได้กล่าวโดย

ละเอียด คือ ไม่สามารถนำอักษรธัมม์ล้านนามาจากหน้าของจดหมายเพื่อส่งไปถึงจุดหมายที่ต้องการ เพราะที่ทำการไปรษณีย์ไม่มีเจ้าพนักงานอ่านอักษรธัมม์ล้านนาได้ , ไม่สามารถหาหนังสือพิมพ์ภาษา ล้านนาอ่าน , ไม่มีห้องสมุดภาษาล้านนาให้ค้นคว้า , ไม่มี Website ภาษาล้านนาใน Internet และไม่สามารถนำความรู้ภาษาล้านนาไปสอบเพื่อศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษา หรือนำไปใช้เป็นคุณวุฒิทางการศึกษาเพื่อสมัครทำงานได้ นอกจากตำแหน่งพนักงานแปลเอกสารโบราณตามสถาบันการศึกษา บางแห่ง ซึ่งก็มีตำแหน่งงานจำนวนน้อยอย่างยิ่ง และ ฯลฯ

ในช่วงปี พ.ศ.๒๕๔๔-๒๕๔๖ ได้มีกลุ่มอาสาสมัครทางภาษาและวรรณกรรมล้านนา สองกลุ่ม คือ กลุ่มโบราณจารธัมม์และชุมนุมพื้นฟูรัตนรอยล้านนา วัดอุโมงค์สวนพุทธธรรม ได้ออกสำรวจ คัมภีร์ธัมม์โบราณตามวัดต่างๆในจังหวัดเชียงใหม่และ จังหวัดแพร่ เช่น วัดทุ่งศรี อ.ร้องกวาง จ.แพร่ , วัดดอกแดง อ.ดอยสะเก็ด จ.เชียงใหม่ , วัดกู่คำ อ.เมือง จ.เชียงใหม่ , วัดบวกรกหลง อ.สันกำแพง จ.เชียงใหม่ , วัดทรายมูล อ.สันกำแพง จ.เชียงใหม่ , วัดศรีเกิด ต.ยุหว่า อ.สันป่าตอง จ.เชียงใหม่ และ ได้ร่วมมือกับเจ้าอาวาสวัดสันป่าสัก ต.หนองจ่อม อ.สันทราย จ.เชียงใหม่ คือ พระครูนิรันดร สุทธิโล (ปัจจุบันคือพระโสภิตสีลคุณ) และศรัทธาชาวบ้านสันป่าสักโดยมี อ.ประสิทธิ์ เก่งกาจ เป็นผู้ประสานงานได้ช่วยกันสำรวจคัมภีร์ธัมม์โบราณทั้งหมดในวัดสันป่าสักและจัดตั้งศูนย์ข้อมูลคัมภีร์โบราณวัดสันป่าสักเพื่อให้บริการแก่บุคคลทั่วไปที่สนใจด้านล้านนาคดี และมีนักศึกษาระดับปริญญาโท ด้านภาษาและวรรณกรรมล้านนา ภาควิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่เข้าไปใช้บริการเป็นบางครั้งและทางวัดสันป่าสักยังเปิดสอนอักษรธัมม์ล้านนาแก่คนในชุมชนแต่ได้รับความสนใจน้อยมีเยาวชนมาเรียนประมาณ ๓๐ คน แต่ไม่มีผู้สำเร็จการศึกษาและอ่านเขียนอักษรธัมม์ล้านนาได้เลยสักคนเดียว ทำให้ศูนย์ข้อมูลคัมภีร์โบราณของวัดสันป่าสักไม่เป็นประโยชน์ต่อชุมชนเท่าที่ควรเพราะขาดปัจจัยด้านบุคลากร คือ ผู้สนใจในชุมชนที่จะมาต่อยอดองค์ความรู้ แม้ว่าคนในชุมชนบ้านสันป่าสักจะภูมิใจในศูนย์ข้อมูลฯ แห่งนี้ไม่น้อยก็ตามอีกทั้งยังเป็นผลงานทำให้เจ้าอาวาสได้รับการเลื่อนสมณะศักดิ์เป็นพระครูชั้นสัญญาบัตร ถึงกระนั้นก็ตามศูนย์ข้อมูลคัมภีร์ธัมม์โบราณก็ยังไม่อาจจุดประกายให้กับกระบวนการพลิกฟื้นอักษรธัมม์ล้านนาอย่างเบ็ดเสร็จในพื้นที่เล็กๆอย่างชุมชนบ้านสันป่าสัก

จากบทเรียนดังกล่าวทางชุมนุมพื้นฟูรัตนรอยล้านนาฯ และกลุ่มโบราณจารธัมม์จึงพิจารณาเลือกพื้นที่เป้าหมายใหม่โดยเน้นในการร่วมมือกับชุมชนจัดตั้งศูนย์ข้อมูลโบราณซึ่งได้พื้นที่ที่เหมาะสมคือวัดสิทธิทรงธรรม หรือ วัดสะลงงในตั้งอยู่ที่หมู่บ้านสะลงงใน ต.สะลงง อ.แมริม จ.เชียงใหม่ ในปลายปี พ.ศ.๒๕๔๔ ทางชุมนุมพื้นฟูรัตนรอยล้านนาฯได้ร่วมกับพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ จ.เชียงใหม่ และหอสมุดแห่งชาติรัชมังคลาภิเษกเชียงใหม่ ได้ออกสำรวจเบื้องต้นเกี่ยวกับศิลปวัตถุและศาสนวัตถุ

พร้อมด้วยคัมภีร์ธัมมีไบลานซึ่งขาดความเอาใจใส่ที่ดีพอเพราะถูกจัดเก็บในห้องเก็บพัสดุของทางวัด โดยเก็บไว้ร่วมกับเศษวัสดุเหลือใช้จากงานวัด เครื่องเสียง สายไฟฟ้า ,ลำโพงเครื่องกระจายเสียง ฯลฯ อย่างไม่เป็นระเบียบเรียบร้อย ต่อมาด้วยการให้คำปรึกษาของชุมชนมุมนุ่มพื้นฟูรีตรอยล้านนาฯ คณะกรรมการวัฒนธรรมประจำหมู่บ้านสะลงงโน นำโดยนายคำ ทองมูล อดีตผู้ใหญ่บ้าน และนายสุเทพ ศิริวรรณ อดีตเจ้าอาวาสวัดสะลงงโน จึงได้ขอเบิกงบประมาณจาก อบต.สะลงง เพื่อปรับปรุงอาคารที่เก็บหีตธัมม์(ตู้พระไตรปิฎก) และคัมภีร์ธัมมีไบลาน ในเวลาต่อมา ช่วงเดือนธันวาคม ๒๕๔๔ ทางชุมชนมุมนุ่มพื้นฟูรีตรอยล้านนาจึงเปิดสอนวิชาอักษรธัมม์ล้านนาเบื้องต้นให้แก่ผู้ที่สนใจในชุมชนบ้านสะลงงโนโดยใช้วัดสะลงงโนเป็นสถานที่ศึกษามีผู้สนใจเข้าเรียนประมาณ ๖๐ คน แต่มีผู้สำเร็จการศึกษาเพียง ๑๑ คน แบ่งเป็นพระสงฆ์ ๑ รูป ผู้ใหญ่ ๓ คน และเด็กในวัยเรียน ๗ คน ซึ่งต่อมาได้รวมตัวเป็น "กลุ่มคนรักตัวเมือง(อักษรธัมม์ล้านนา)บ้านสะลงงโน"ซึ่งคนกลุ่มนี้เป็นปัจจัยด้านทรัพยากรบุคคลที่เป็นต้นทุนสำคัญในการจัดตั้งศูนย์ข้อมูลคัมภีร์ไบลานได้เป็นอย่างดี ประกอบกับการที่วัดสะลงงโนมีจำนวนคัมภีร์ธัมมีไบลานมากถึง ๓,๐๐๐ ผูกโดยประมาณมากกว่าจำนวนไบลานที่มีอยู่วัดสันป่าสักซึ่งมีเพียง ๑,๒๐๐ผูก ทั้งนี้เป็นเพราะว่าวัดสะลงงโนเคยเป็นสถานศึกษาด้านอักษรธัมม์ล้านนาและภาษาบาลีที่สำคัญมากแห่งหนึ่งในสมัยรัชกาลที่ ๕ มีเจ้าอาวาสหลายรูปที่มีชื่อเสียงเกียรติคุณว่าเป็นนักปราชญ์คนสำคัญในสมัยนั้น เช่น ครูบาธรรมธิ ซึ่งเป็นสหธรรมิกกับ พระอภัยสารทะ สังฆราชา แห่งนครเชียงใหม่ในสมัยนั้น และยังมีครูบาอภิวังส์ ซึ่งเป็นอาจารย์และเป็นเจ้าอาวาสรุ่นก่อนของครูบาธรรมธิตั้งนี้เป็นต้น แม้ว่าในเวลาต่อมาความเป็นสถาบันการศึกษาของวัดจะเสื่อมถอยลงตามกาลเวลา แต่จำนวนหีตธัมม์ ๑๐ หีต และเอกสารโบราณต่างๆ จำนวนมากมายที่ตกค้างมาถึงปัจจุบันและมีอยู่ที่วัดสะลงงโนยังเป็นแหล่งข้อมูลเอกสารซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่จะศึกษาวิจัยในเชิงปฏิบัติการเกี่ยวกับการจัดตั้งศูนย์ข้อมูลคัมภีร์ธัมมีไบลานในฐานะที่เป็นเครื่องมือของกระบวนการฟื้นฟูอักษรศาสตร์ล้านนา และวิชาการล้านนาคดีอื่นๆ ด้วยการร่วมมือของชุมชน และกลุ่มบุคคลภายนอกที่มีเป้าหมายเดียวกันที่จะปฏิบัติการดีด้นทางวัฒนธรรมเพื่อสร้างแนวป้องกันทางวัฒนธรรมไม่ให้ชุมชนล่มสลายลงเพราะถูกกระแสโลกาภิวัตน์อันเชี่ยวกรากกลบกลืนไปในยุคปัจจุบันด้วยเหตุผลที่กล่าวมาทั้งหมดนี้ชุมชนและวัดสะลงงโนจึงเป็นพื้นที่เหมาะสมอย่างยิ่งสำหรับจุดประสงค์และเป้าหมายในการศึกษาวิจัยดังกล่าว

ในช่วงเวลาต่อมา พ.ศ.๒๕๔๕ -๒๕๔๖) ทางชุมชนมุมนุ่มพื้นฟูรีตรอยล้านนาฯ และกลุ่มไบลานจารธัมม์ได้ทดลองรวบรวมรวมอาสาสมัครจากภายนอกชุมชนมาสำรวจเพื่อจัดทำทะเบียนคัมภีร์ธัมมีไบลานหลายครั้งแต่ประสบปัญหาเกี่ยวกับระเบียบวิธีการลงทะเบียนเอกสารซึ่งเดิมใช้การแบ่งหมวดหมู่ที่สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ที่ใช้กับไมโครฟิล์มที่มีมีอยู่ในสถาบันซึ่งไม่เหมาะสมกับสภาพความเป็นจริงของเอกสารโบราณที่มีอยู่ในวัด เพราะคัมภีร์ไบลานอาจจะมีอยู่หลายเรื่องหลาย

หมวดที่มีเนื้อหาแตกต่างกันในแต่ละยุคแต่รวมอยู่ในกับ (ชุด) เดียวกันตามศรัทธาและความประสงค์ของผู้ถวายบริจาคคัมภีร์ธัมมีไบลานไว้กับวัดซึ่งแตกต่างจากเอกสารไมโครฟิล์มของสถาบันวิจัยสังคมที่สามารถแยกแยะจัดเก็บตามหมวดหมู่เนื้อหาของเอกสารได้โดยไม่คำนึงถึงการกะจัดพลัดพรายจากกับ(ชุด)เหมือนกับคัมภีร์ธัมมีไบลานตัวจริงที่อยู่ตามวัด ในขณะที่เดียวกันนี้กลุ่มอาสาสมัครทั้งสองกลุ่มก็ได้จัดสอนวิธีการคำนวณปักขทินหรือปฏิทินล้านนาให้แก่ “กลุ่มคนรักตัวเมืองบ้านสะลงงโน” ทั้ง ๑๑ คน เพื่อฝึกทักษะและเพื่อเป็นองค์ความรู้พื้นฐานเพื่อจะใช้ลงทะเบียนเอกสารโบราณในเวลาต่อไปภายหน้า นอกจากนี้ยังเปิดการเรียนการสอนเทคนิคการอ่านเอกสารโบราณโดยใช้เอกสารโบราณตัวจริงที่วัดเป็นเครื่องมือการเรียนการสอนอีกด้วย

เนื่องจากการจัดกิจกรรมหรือสำรวจและจัดทำทะเบียนคำภีร์ธัมมีไบลานนั้นดำเนินไปในรูปแบบการอาสาสมัครตามอัธยาศัยทำให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างล่าช้าประกอบกับความไม่เหมาะสมของหลักเกณฑ์ที่ใช้ในการแบ่งหมวดหมู่ดังกล่าว ทางแกนนำของกลุ่ม “คนรักตัวเมืองบ้านสะลงงโน” คือ นายเอนก สัมพันธ์กิจ , นายสิงทอน ทองคำไธสง และนางวรรณเพ็ญ สุขสบาย จึงปรึกษากับนายเกริก อัครชิโนเรศ ชุมนุมพื้นฟูรัตนรอยล้านนาฯ และพระจตุพล จิตตสัโร กลุ่มไบลานจารธัมมี เพื่อจะร่วมมือกันเขียนโครงการวิจัยเชิงปฏิบัติการ โดยขอรับการสนับสนุนจาก สำนักงานคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติกระทรวงวัฒนธรรม เพื่อนำงบประมาณที่ได้รับไปสนับสนุนการดำเนินงานจัดตั้งศูนย์ข้อมูลธัมมีไบลานที่วัดสะลงงโนโดยมีผู้สนับสนุนคือ นายพรหมา พุทธเหมาะ ผู้ใหญ่บ้าน , นายคำ ทองมูล ประธานคณะกรรมการวัฒนธรรมประจำหมู่บ้าน, นายสุเทพ ศิริวรรณ มัคคานยก วัดสะลงงโน , นายดวงคำ ทองมูล ผู้อาวุโสประจำหมู่บ้าน , นายสงวน ชื่นเย็น กรรมการวัด ,นาง อัจฉรา บุญสุข หัวหน้าสถานีอนามัยตำบลสะลงง และนายดำรง ทองมูลประธาน อบต.สะลงง เมื่อได้รับอนุมัติโครงการวิจัยซึ่งมีนายเกริก อัครชิโนเรศ เป็นหัวหน้าโครงการวิจัย จาก สวช. ในเดือนมีนาคม ๒๕๔๗ และได้เริ่มต้นกระบวนการวิจัยนั้นได้เริ่มมีสถาบันการศึกษาสองแห่ง คือ สถาบันราชภัฏเชียงใหม่ และมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ วิทยาเขตลำปาง ส่งนักศึกษาเข้ามาฝึกงานร่วมร่วมกับโครงการวิจัย โดยส่งนักศึกษามาสถาบันละ ๓ คนรวมเป็น ๖ คน เมื่อการฝึกงานสิ้นสุดลงในเดือนพฤษภาคม ๒๕๔๗ มีนักศึกษาฝึกงานของสถาบันราชภัฏ ๒ คนขออยู่ฝึกงานต่อจนกว่าโครงการวิจัยจะสิ้นสุดเวลาลง ในขณะที่เดียวกันในเดือนพฤษภาคมนี้ทางวิทยาลัยการจัดการทางสังคมภาคเหนือ (วจส.ภน.) ได้สนับสนุนงบประมาณลงมาที่โครงการวิจัยฯ ในโครงการเสริมสร้างการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข (สรส.) ซึ่งงบประมาณดังกล่าวนำมาจัดกิจกรรมการเรียนการสอนดนตรีพื้นเมือง และศิลปะการฟ้อนดาบฟ้อนเชิงให้แก่ชุมชนบ้านสะลงงโนโดยจ้างเจ้าหน้าที่ประสานงานโครงการ ๑ คน คือนายสุรพล ดวงอำพร การวิจัยช่วงแรกได้เน้นหนักไปที่การสำรวจและลงทะเบียนข้อมูลคัมภีร์ธัมมีไบลานตามหมวดหมู่ ในขณะที่เดียวกันก็เร่งสอนทบทวนวิชาการคำนวณปฏิทินล้านนาและ

เทคนิคการอ่านเอกสารโบราณให้แก่กลุ่ม “คนรักตัวเมืองบ้านสะลงงโน” เพื่อเตรียมให้คนกลุ่มนี้ก็เข้ามาช่วยร่วมปฏิบัติการจัดตั้งศูนย์ข้อมูลธัมม์ใบลานและจะได้รับหน้าที่เป็นผู้ดูแลศูนย์ข้อมูลต่อไปภายหน้า ในเวลาเดียวกันนี้ก็มีการเปิดการเรียนการสอนอักษรธัมม์ล้านนาให้แก่ผู้สนใจรุ่นใหม่แต่ก็ไม่ประสบความสำเร็จประกอบกับมีกิจกรรมเสริมด้านอื่นเพิ่มขึ้นเช่นการสอนดนตรีพื้นเมืองและศิลปะฟ้อนดาบ ฟ้อนเชิงทำให้ความสนใจของนักเรียนกลุ่มใหม่หันเหไปในทิศทางอื่น และเนื่องจากมีจำนวนนักศึกษาฝึกงานมาช่วยในโครงการวิจัยถึง ๖ คน ทางคณะนักวิจัยจึงเพิ่มกิจกรรมสำรวจข้อมูลและลงทะเบียนไม้บัญชี (ป้ายชื่อแสดงคัมภีร์ใบลาน) และไม่ประทับธัมม์ (ปกคัมภีร์ทำด้วยไม้เพื่อไม่ให้ใบลานบิดงอ) ทั้งหมดในวัดสะลงงโนอีกด้วย

กิจกรรมอันหลากหลายในช่วงต้นของระยะเวลาวิจัย ทำให้กระบวนการวิจัยเริ่มคลาดเคลื่อนจากจุดประสงค์หลักสำคัญข้อหนึ่งของงานวิจัยนี้กล่าวคือการเน้นย้ำความสำคัญของการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดตั้งศูนย์ข้อมูลคัมภีร์ใบลาน เพราะนักวิจัยใช้เวลาไปกับกิจกรรมต่างๆ จึงบกพร่องในภาคส่วนของการสร้างพื้นที่ทางสังคมคือ ประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับโครงการวิจัยฯ เพื่อเหนี่ยวนำให้ชุมชนเข้ามีส่วนร่วมในงานวิจัยให้มากที่สุด จุดนี้เองจะนำมาถึงปัญหาชุมชนสัมพันธ์กับโครงการวิจัยฯ ในระยะเวลาวิจัยในช่วงสุดท้าย หนึ่งในช่วงแรกของการดำเนินงานวิจัยเป็นช่วงที่คนส่วนใหญ่ในชุมชนเริ่มทำนาและเด็กนักเรียนเริ่มเปิดภาคเรียนในภาคการศึกษาแรกของปีการศึกษา ซึ่งเป็นอีกสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ชุมชนห่างเหินกับโครงการวิจัยฯ ที่กำลังดำเนินไปโดยเน้นให้ได้เนืองานตามกำหนดการมากกว่าการมีส่วนร่วมและก้าวไปพร้อมกับชุมชน สาเหตุอีกประการที่งานวิจัยไม่เป็นไปตามกำหนดการก็คือการที่มีหน่วยงานต่างๆ เข้ามาขอความร่วมมือในการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับการอ่านเอกสารโบราณตามสถานศึกษาและชุมชนต่างๆ โดยขอบุคคลากรจากโครงการวิจัยฯ และกลุ่ม “คนรักตัวเมืองบ้านสะลงงโน” ไปร่วมกิจกรรม เช่น หอสมุดแห่งชาติรัชมังคลาภิเษกเชียงใหม่ และสถาบันวิจัยสังคมมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ได้ขอความร่วมมือให้ส่งตัวแทนจากบ้านสะลงงโนคือกลุ่ม “คนรักตัวเมืองบ้านสะลงงโน” และนักวิจัยของโครงการไปเป็นวิทยากรในกิจกรรมสาธิตการอ่านเอกสารโบราณและจัดทำทะเบียนคัมภีร์ธัมม์ใบลานที่โรงเรียนบ้านสะลงงนอก อ.แมริม , โรงเรียนบ้านสันป่าตึง อ.แม่แตง และวัดซางเค็ง อ.แม่แจ่ม จึงให้ทางโครงการวิจัยฯ ต้องเปลี่ยนเป้าหมายพื้นที่เดิมที่จะนำกลุ่ม “คนรักตัวเมืองบ้านสะลงงโน” ไปทำกิจกรรมที่วัดดอกแดง อ.ดอยสะเก็ด , วัดสระฉันทันต์ อ.แมริม และวัดบวกรกหลวง อ.เมือง ไปเป็นพื้นที่ ที่ทางหอสมุดแห่งชาติร้องขอความร่วมมือแทน

จุดอ่อนอย่างแท้จริงของโครงการวิจัยฯ คือมุ่งเน้นงานด้านการจัดระบบเอกสารโบราณ, การเรียนการสอนถ่ายทอดองค์ความรู้แก่ชุมชน และนำคนในชุมชนไปสาธิตองค์ความรู้นอกพื้นที่มากกว่าการสร้างพื้นที่ทางสังคมและศึกษาความสัมพันธ์ภายในชุมชนในเชิงลึกเพื่อดึงเอาชุมชน

เข้ามามีส่วนร่วมอย่างแท้จริงในกระบวนการจัดตั้งศูนย์ข้อมูลคัมภีร์ธรรม์ไบลานประจำชุมชน ซึ่งเห็นได้ชัดเจนจากการลำดับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในระยะเวลาวิจัยช่วงที่สองจนถึงสิ้นสุดโครงการ (กันยายน ๒๕๔๗-กุมภาพันธ์ ๒๕๔๘)

ในเดือนกันยายน ๒๕๔๗ โครงการวิจัยฯ ได้ตีพิมพ์ปฏิทินล้านนา พ.ศ.๒๕๔๘ ที่มียอดการตีพิมพ์ รวม ๕๐๐ ชุด ซึ่งเป็นผลงานการคำนวณของ “กลุ่มคนรักตัวเมืองบ้านสะลงงโน” ทั้ง ๑๑ คน โดยใช้งบประมาณของโครงการวิจัยฯ โดยมีพระครูปลัดทองสวัสดิ์ ปญญาชิโร เจ้าอาวาสวัดหัวขวง และ ดร.พระสงเสริม เกสรมุโม วัดอุโมงค์ สอนพุทธธรรม ร่วมสมทบค่าใช้จ่าย ปฏิทินล้านนาฉบับวัดสะลงงโนนี้ถือเป็นฉบับแรกในจำนวน ๒๕ ฉบับมียอดการตีพิมพ์รวม ๕๐,๐๐๐ ชุด ที่พิมพ์เผยแพร่ในปี พ.ศ.๒๕๔๘ ใช้ข้อมูลการคำนวณของกลุ่ม “คนรักตัวเมืองบ้านสะลงงโน” และกลุ่มลูกศิษย์บักขที่นวัดลอยเคราะห์เป็นสำคัญ ในขณะนั้น (กันยายน-ตุลาคม ๒๕๔๗) กระบวนการวิจัยยังดำเนินไปด้วยความก้าวหน้าเป็นลำดับมีพระนวกะจากวัดอุโมงค์ ๑๐ รูป ที่ได้ผ่านการเรียนอักษรธรรม์ล้านนามาแล้วร่วมสำรวจและลงทะเบียนคัมภีร์ธรรม์ไบลานที่วัดสะลงงโนร่วมกับกลุ่ม “คนรักตัวเมืองบ้านสะลงงโน” และคณะวิจัย ในเดือนเดียวกันนี้มีคณะเมธีวิจัยอาวุโสของกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ได้มาดูงานของโครงการวิจัยที่วัดสะลงงโนด้วย ในเดือนตุลาคม ๒๕๔๗ “กลุ่มคนรักตัวเมืองบ้านสะลงงโน” และคณะนักวิจัยได้ออกไปทำกิจกรรมสำรวจและจัดทำทะเบียนคัมภีร์ธรรม์ไบลานที่วัดศรีบุญเรือง(หัวท่ง) ต.แม่ทา อ.แม่ฮอน จ.เชียงใหม่ เพื่อเป็นการสาธิตวิธีจัดตั้งศูนย์ข้อมูลธรรม์ไบลานแก่อบต.แม่ทา และ ชุมชนบ้านห้วยทราย ที่วัดศรีบุญเรือง

จุดเปลี่ยนของกระบวนการวิจัยเกิดขึ้นในเดือนตุลาคม เมื่อทางโครงการวิจัยฯ ร่วมกับคณะกรรมการวัฒนธรรมสะลงงโน โดยมีนายคำ ทองมูล เป็นประธานได้ร่วมกันจัดประชุมชาวบ้านขึ้นที่วัดสะลงงโนเพื่อรายงานความก้าวหน้าของโครงการและชี้แจงข้อสงสัยต่างๆ ของชาวบ้านบางส่วนในชุมชนที่ยังไม่ทราบรายละเอียดของโครงการวิจัยฯ ในการประชุมครั้งนี้ได้มีการทักท้วงเกี่ยวกับกระบวนการวิจัยที่ดำเนินอยู่ โดยดร.พระสงเสริม เกสรมุโม ซึ่งเป็นผู้มีพื้นเพกำเนิดจากบ้านสะลงงโนแต่ได้ไปศึกษาต่อและจำพรรษาอยู่นอกชุมชนคือ วัดอุโมงค์สอนพุทธธรรม จึงนับได้ว่าเป็นเครือข่ายสัมพันธ์ของชุมชนที่อาศัยอยู่นอกชุมชน นอกจากนี้ ดร.พระสงเสริมฯ ยังเป็นผู้ชักชวนและแนะนำให้ชุมชนมีพื้นที่รอยล้านนาฯ และกลุ่มไบลานจารธรรม์มาสำรวจคัมภีร์ธรรม์ไบลานและเปิดสอนอักษรธรรม์ล้านนาเป็นครั้งแรกที่วัดสะลงงโนในปี พ.ศ.๒๕๔๔ อีกด้วย แต่ในระหว่างที่กิจกรรมการสำรวจคัมภีร์ธรรม์ไบลานและการเรียนการสอนอักษรธรรม์ล้านนาดำเนินไปนั้น (พ.ศ.๒๕๔๕-๒๕๔๗) จนเกิดโครงการวิจัยฯ ขึ้นนั้น ดร.พระสงเสริมฯ ได้ไปศึกษาต่อระดับปริญญาเอกยังประเทศอินเดีย จึงขาดการติดต่อกับชุมชนและกระบวนการในชุมชนที่เกิดขึ้นในช่วงเวลาดังกล่าว การทักท้วงดังกล่าว

ทำให้เกิดการทบทวนกระบวนการวิจัยทั้งหมดด้วยการอภิปรายอย่างกว้างขวางในบรรดาสมาชิกต่างๆ ในชุมชน และผลต่อเนื่องจากการอภิปรายในครั้งนั้นนำมาซึ่งการเลือกตั้งคณะกรรมการวัฒนธรรมบ้านสะลงงในชุดใหม่ในเวลาอีกหนึ่งสัปดาห์ต่อมา โดยคณะกรรมการวัฒนธรรมชุดใหม่มีบุคคลจากคณะกรรมการชุดเก่าร่วมอยู่ด้วยบางท่านเช่น พ่อหนานสุเทพ ศิริวรรณ และพ่อหนานสงวน ซึ่เนียน เป็นต้น มติของคณะกรรมการชุดใหม่ให้เปลี่ยนแปลงวิธีการสำรวจคัมภีร์ธัมมีไบลานให้แบ่งหมวดหมู่ง่ายขึ้นและจัดกระบวนการทำงานให้สมาชิกในชุมชนที่ อ่าน-เขียนอักษรธัมมีล้านนาไม่ได้แต่สามารถมีส่วนร่วมในกระบวนการทำงานได้ด้วย

โดยมติดังกล่าวคณะนักวิจัยฯจึงเปลี่ยนบทบาทจากผู้ลงมือปฏิบัติการไปเป็นผู้สังเกตการณ์กระบวนการจัดตั้งศูนย์ข้อมูลคัมภีร์ธัมมีไบลานที่ชุมชนเป็นผู้ดำเนินการเองตามวิธีที่ชุมชนเป็นผู้เลือกเอง โดยมีพ่อหนานสุเทพ ศิริวรรณ ไวยาวัจกรวัดสะลงงในและรองประธานฝ่ายวิชาการภาษาล้านนาของคณะกรรมการชุดใหม่เป็นผู้ให้ข้อมูลแก่คณะนักวิจัยเพื่อนำไปใช้ในการสรุปรายงานความก้าวหน้าของโครงการวิจัย จากข้อมูลที่พ่อหนานสุเทพ ศิริวรรณ มอบให้คณะนักวิจัย และจากการสังเกตการณ์กิจกรรมการคัดธัมมีของคณะกรรมการวัฒนธรรมฯ ชุดใหม่ พบว่าการคัดธัมมีได้ใช้การแบ่งหมวดหมู่แบบง่ายๆ เป็นหมวดใหญ่ เช่น พระไตรปิฎก ,ชาดก โดยเน้นการลงทะเบียนแบบคร่าวๆ ไม่ละเอียดเพื่อให้งานเสร็จโดยเร็วแต่ก็ไม่ได้ทั้งข้อมูลการสำรวจลงทะเบียนที่นักวิจัย ,กลุ่ม"คนรักตัวเมืองบ้านสะลงงใน" และคณะกรรมการชุดเก่าได้ทำได้ และปฏิบัติงานคัดธัมมีอย่างสายพานโรงงานอุตสาหกรรมกล่าวคือผู้มีหน้าที่อ่านก็อ่านไป ผู้มีหน้าที่จดบันทึกก็ไม่ได้อ่านแต่ฟังจากผู้อ่าน และผู้ที่ทำหน้าที่ห่อธัมมีไบลานด้วยผ้าห่อคัมภีร์และจัดเก็บลงหีธัมมีก็ไม่มีโอกาสได้อ่านและจดบันทึก การดำเนินการวิธีนี้แม้ว่าจะได้ปริมาณงานมากและเร็วแต่ผู้ปฏิบัติงานก็ไม่ได้เรียนรู้จากการทำงานต่างกับวิธีการคัดธัมมีแบบเดิมของกลุ่ม "คนรักตัวเมืองบ้านสะลงงใน" ซึ่งแต่ละคนจดจ่ออยู่กับข้อมูลระหว่างปฏิบัติงานตั้งแต่เริ่มแรกจนสิ้นสุดกระบวนการ แม้ว่าจะเสียเวลามากและได้ปริมาณงานน้อยแต่เกิดอุบัติเหตุขึ้นในตัวผู้ปฏิบัติงานอย่างไรก็ตามกระบวนการดำเนินงานทั้ง ๒ วิธีก็ทำให้ผู้ปฏิบัติงานได้รับอานิสงส์ไม่ด้อยกว่ากันตามคติทางพุทธศาสนา

สรุปบทเรียนจากการดำเนินงานโครงการวิจัยฯ และจากเหตุการณ์เปลี่ยนแปลงระหว่างการทำวิจัยช่วงสุดท้าย

๑. การวิจัยเชิงปฏิบัติการที่มีชุมชนเข้ามาเกี่ยวข้องต้องเน้นการสร้างพื้นที่ทางสังคม กล่าวคือหมั่นทำความเข้าใจและรายงานผลการปฏิบัติงานให้ชุมชนรับรู้บ่อยๆ และอย่างทั่วถึง และควรมีเวทีพูดคุยชี้แจงแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและแสวงหาความร่วมมือจากชุมชนเป็นประจำ

๒. การสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนเพื่อให้ชุมชนสานต่องานหลังจากงานวิจัยสิ้นสุดลง ต้องคำนึงถึงหน่วยความสัมพันธ์และโยงโยเครือข่ายของชุมชนที่อยู่นอกพื้นที่ด้วย

๓. การวิจัยเชิงปฏิบัติการไม่อาจเน้นหนักเรื่องระเบียบวิธีการทางวิชาการและองค์ความรู้มากเกินไป ควรทำให้ระบบการจัดองค์ความรู้ถ่ายทอดชุมชนในการเข้าถึงและการใช้งาน ซึ่งหมายถึงไม่ควรละเลยการสร้างสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชนทุกภาคส่วนและทุกระดับชั้นมากกว่าการไปแสวงหาความร่วมมือจากหน่วยงานอื่นๆ ภายนอก

๔. ข้อพึงระวังในการทำวิจัยเชิงวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับโบราณวัตถุและองค์ความรู้ของชุมชนอีกประการหนึ่งก็คือ การดำเนินงานต้องโปร่งใสและตรวจสอบได้ ไม่ทำให้ชุมชนเกิดความหวาดระแวงต่อโครงการวิจัยและนักวิจัยว่าจะนำเอาองค์ความรู้และโบราณวัตถุต่างๆ ของชุมชนไปเป็นประโยชน์ส่วนตัวโดยที่ชุมชนเป็นฝ่ายสูญเสียและไม่ได้รับประโยชน์จากงานวิจัยเลย

บทเรียนจากการวิจัยเชิงปฏิบัติการในหัวข้อ “การจัดตั้งศูนย์ข้อมูลธัมมีใบลานโดยชุมชนมีส่วนร่วม: กรณีศึกษาบ้านสะลงงโน” มีเนื้อหาให้กับนักวิจัยเชิงวัฒนธรรมที่ต้องการทำงานร่วมกับชุมชนต่อไปในภายหน้าได้ศึกษาในหลายแง่มุมทั้งความสำเร็จและความล้มเหลว อีกทั้งยังสร้างโจทย์ใหม่ให้กับการวิจัยเชิงวัฒนธรรมที่มีเป้าหมายให้ชุมชนเข้มแข็ง เช่น เป็นไปได้หรือไม่หากชุมชนทุกภาคส่วนยังไม่พร้อมจะยกระดับคุณภาพของแหล่งข้อมูล แต่ก็ไม่ได้หมายความว่าอาจจะไม่อาจใช้ประโยชน์จากแหล่งข้อมูลทางวัฒนธรรมในชุมชนนั้นเพื่อประโยชน์ในวงกว้าง เช่นหากยังไม่พร้อมที่จะจัดตั้งศูนย์ข้อมูลคัมภีร์ธัมมีใบลานในชุมชน แต่อาจขออนุญาตจากชุมชนเพื่อใช้ข้อมูลจากคัมภีร์ธัมมีใบลานของชุมชนมาคัดเลือกจัดทำเป็นหนังสืออิเล็กทรอนิกส์โบราณ (e-book Palmleaf Inscripts) เพื่อให้ผู้ที่ต้องการต่อยอดองค์ความรู้ทางอักษรศาสตร์ล้านนาและล้านนาคดีทั่วไปใช้เป็นแบบฝึกหัดและข้อมูลในการศึกษาอย่างนี้ เป็นต้น การปฏิบัติการ “ตีต้นทางด้านวัฒนธรรม” ด้วยองค์ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นจะไม่มีวันเสร็จสิ้นภารกิจได้โดยง่าย トラバドที่กระแสโลกาภิวัตน์ยังไหลหลากท่วมทับสังคมไทย ก่อความทุกข์ยากให้แก่ชุมชนและปัจเจกชนคนไทยโดยทั่วไป

บทที่ ๑ บทนำ

ความเป็นมาของปัญหาวิจัย

วัดสิทธิทรงธรรมหรือวัดสะลงงใน ต.สะลงง อ.แมริม จ.เชียงใหม่ ในสมัยเมื่อนั่งร้อยยี่สิบปี ล่วงมาแล้วนั้นเป็นยุคที่ครูบาธรรมธิ เจ้าอธิการวัดองค์ที่ ๕ ปกครองอยู่นั้นเป็นยุครุ่งเรืองที่สุดของวัด สะลงงในไม่ว่าจะเป็นการสร้างศาสนวัตถุหรือด้านการปริยัติเล่าเรียน ในส่วนตัวของครูบาธรรมตินั้น ท่านเป็นสหธรรมิกกับครูบาโสภา(ครูบาควาย , โสภา โสภโน) วัดฝายหินหรืออีกนัยหนึ่งก็คือพระครู อภัยสารทะ สังฆราชาองค์ที่ ๑ ของนครพิงค์เชียงใหม่ ในสมัยของเจ้าหลวงอินทวิชยานนท์เป็นเจ้าผู้ ครองนคร สมัยนั้นวัดสะลงงใน คือสำนักเรียนบาลีที่สำคัญแห่งหนึ่ง แม้ว่าจะตั้งอยู่ห่างไกลจาก นครเชียงใหม่ถึง ๓๕ กิโลเมตร ในสมัยที่การคมนาคมยังยากลำบากอยู่ ปรากฏว่ามีภิกษุสามเณร จากท้องถิ่นต่างๆได้ไปเล่าเรียนที่วัดสะลงงในเป็นจำนวนมากเพื่อเพิ่มพูนวิทยฐานะของตน ดังมีข้อ ความเป็นปรากฏในอวสานพจน์ของธัมมโฆสเถระเรื่องสุทธนู ของวัดสะลงงในว่าภิกษุผู้จารธัมมโฆสนั้นเป็น พระสงฆ์จากวัดกุฎีในเมืองเชียงใหม่ ในเวลานั้นได้มาเรียนภาษาบาลีที่วัดสะลงงในและในปัจจุบัน นี้เองยังคงมีคัมภีร์ธัมมโฆสเถระที่เป็นตำราไวยการณบาลี เช่น บาลีกิตติ , สัททา ๘ มัด และ ฯลฯ ใน สภาพที่ผ่านการใช้งานมาแล้วและที่ยังอยู่ในสภาพเดิมหลงเหลืออยู่เป็นจำนวนมากที่วัดสะลงงใน แต่เป็นที่น่าเสียดายที่ทุกวันนี้วัดสะลงงในมีภิกษุจากอำเภอเวียงหนองล่อง จ.ลำพูน จำพรรษาอยู่ เพียงรูปเดียว ซึ่งต่างจากจำนวนภิกษุสามเณรจำนวนนับร้อยรูปในสมัยครูบาธรรมธิและปัจจุบันนี้วัด สะลงงในไม่มีหอธัมม(หอพระไตรปิฎก)หลงเหลืออยู่แล้ว แต่ยังเหลือหีดธัมม(ตู้พระไตรปิฎก)ขนาด ใหญ่หลายใบซึ่งรูปลักษณะของหีดธัมมแบบล้านนาคือมีฝาปิดด้านบนและตู้พระธรรมแบบของภาค กลางประยุกต์ที่มีประตูสองบานเปิดด้านหน้า(ดูภาพประกอบในภาคผนวก) อยู่จำนวน ๑๐ ใบพร้อม ด้วยปราสาทที่ใส่พระเจ้า (พระพุทธรูป) ศิลปะประยุกต์ล้านนา- รัตนโกสินทร์ อีก ๒ หลัง (ดูภาพ ประกอบในภาคผนวก) นับเป็นศิลปวัตถุแบบล้านนาอันทรงคุณค่า ภายในหีดธัมมบรรจุคัมภีร์ธัมม โฆสเถระจำนวนไม่ต่ำกว่า ๓,๐๐๐ ผูก อยู่พร้อมไม้ประทับธัมมและไม้บัญญัติทั้งดงามจำนวนมาก ซึ่ง ยังไม่มีหน่วยงานทางวัฒนธรรมใดของทางราชการไม่ว่าจะเป็นสถาบันวิจัยสังคมมหาวิทยาลัย เชียงใหม่และสำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมมหาวิทยาลัยเชียงใหม่เข้าทำการสำรวจมาก่อน ต่อมาในปี พ.ศ.๒๕๔๔ ชุมชนพื้นที่รือรือยี่ล้านนาวัดอุโมงค์สวนพุทธธรรมและกลุ่มไบบลันจารย์ธัมมซึ่งเป็นกลุ่ม อาสาสมัครที่สามารถอ่านเขียนอักษรธัมมล้านนาได้และเคยออกสำรวจธัมมโฆสเถระในวัดต่างๆหลาย พื้นที่ในจังหวัดเชียงใหม่ เช่น วัดหนองปลาแมน อ.พร้าว , วัดกู่คำ อ.เมือง , วัดดอกแดง อ.ดอยสะเก็ด และเคยร่วมจัดตั้งศูนย์ข้อมูลธัมมโฆสเถระกับเจ้าอาวาสและชาวบ้านที่วัดสันป่าสัก ต.หนองจ้อมอ.สัน-

ทลายเป็นผลสำเร็จในปี พ.ศ.๒๕๔๖ ทางกลุ่มดังกล่าวได้เข้าไปสำรวจคัมภีร์ใบลานเบื้องต้นที่วัดสะลงงใน โดยสุ่มคัดเลือกเฉพาะในหมวดพระไตรปิฎก ซึ่งได้พบว่าคัมภีร์ใบลานพระไตรปิฎกโฆหารล้านนาชุดที่ครูบารวมธิตจัดสร้างมีอยู่เกือบครบชุดขาดแต่เพียง “ขุททกนิกาย” ในหมวดพระสูตรเท่านั้นมีเพียงแต่เท่านั้นยังมีการค้นพบคัมภีร์ใบลานชุดใหญ่ของวัดสะลงงในเรื่อง “กัณฑ์เวตรณี”จารในสมัยครูบารวมธิตกัณฑ์อยู่ที่ยัดฝ้ายหิน อ.เมืองด้วยเป็นหลักฐานแสดงถึงความสัมพันธ์ของวัดทั้งสองรวมทั้งเจ้าอธิการของวัดทั้งสองด้วย ในขณะเดียวกันในวัดสะลงงในนักศึกษาฝึกงานจากสถาบันราชภัฏเชียงใหม่ได้พบธัมม์ “ปิฎกทั้ง๓” ครอบชุดของวัดพันธุนมดี(วัดดวงดี อ.เมือง จ.เชียงใหม่) ตกค้างอยู่ในหีดธัมม์ของวัดสะลงงในด้วย ถือได้ว่าเป็นหลักฐานของการไปมาหาสู่ระหว่าง “หัววัด” ในเชียงใหม่เมื่อร้อยปีที่ผ่านมา อีกทั้งยังเป็นเครื่องแสดงถึงความอุดมสมบูรณ์ของคัมภีร์ธัมม์ใบลานของวัดสะลงงใน ซึ่งยากที่จะหาวัดอื่นใดในจังหวัดเชียงใหม่มาเทียบเคียงได้ยาก เป็นที่น่าเสียดายหากจะปล่อยให้คัมภีร์ใบลานเหล่านี้สูญหายไปตามกาลเวลาโดยไม่ได้รับการอนุรักษ์และสำรวจทำทะเบียนเอกสารใบลานเอาไว้ และจัดแยกหมวดหมู่ให้ง่ายต่อการค้นคว้าเพื่อให้สาธารณชนสามารถเข้าถึงองค์ความรู้ในคัมภีร์ใบลานได้สะดวกและนำมาปริวรรตเป็นอักษรไทยมาตรฐานเพื่อเผยแพร่สู่วงวิชาการล้านนาคดีและประชาชนในวงกว้างต่อไป

ทางชุมชนพื้นริตรอยล้านนาฯจึงได้ส่งนายเกริก อัครชิโนเรศ เข้าไปสอนอักษรธัมม์ล้านนาให้แก่ผู้ที่สนใจในชุมชนบ้านสะลงงในตั้งแต่เดือนธันวาคม พ.ศ. ๒๕๔๔ จนถึงเดือนมกราคม พ.ศ. ๒๕๔๖ มีผู้สำเร็จการศึกษาทั้งสิ้น ๑๑ คน แบ่งเป็นพระภิกษุ ๑ รูป ชาย ๓ คน หญิง ๑ คน เด็กนักเรียนชาย ๑ คน เด็กนักเรียนหญิงอีก ๕ คนรวม ทั้งสิ้น ๑๑ คน ซึ่งต่อมาทั้งหมดได้รวมตัวกันตั้งเป็นกลุ่ม “อักษรธัมม์ล้านนาบ้านสะลงงใน(คนรักตัวเมืองบ้านสะลงงใน) และได้ร่วมมือกับสภาวัฒนธรรมตำบลสะลงงใน ขอให้ทางชุมชนพื้นริตรอยล้านนาฯ จัดสอนอักษรธัมม์ล้านนาในชั้นบาลีสงคายศและฝึกหัดการสำรวจและจัดทำทะเบียนเอกสารใบลานเพื่อที่จะนำความรู้ที่ได้ไปจัดทำและสร้างระบบทะเบียนคัมภีร์ใบลานทั้งหมดในวัดสะลงงในเพื่อจะขยายผลไปจนถึงขั้นการจัดตั้งศูนย์ข้อมูลใบลานของวัดสะลงงในขึ้นโดยชุมชนเอง ในกาครั้งนี้สภาวัฒนธรรมตำบลสะลงงในได้อนุมัติงบประมาณจำนวน ๕๐,๐๐๐ บาท(ห้าหมื่นบาทถ้วน) เพื่อปรับปรุงสถานที่เก็บหีดธัมม์ด้วยการปูพื้นกระเบื้องกันความชื้นและติดตั้งเหล็กตัดตามหน้าต่างเพื่อป้องกันการโจรกรรม หลังจากนั้นทางกลุ่มอักษรธัมม์บ้านสะลงงใน พร้อมด้วยสภาวัฒนธรรมตำบลสะลงงและศรัทธาชาวบ้านวัดสะลงงในได้ไปติดต่อขอรับทุนสนับสนุนจาก ส.ส ประจำเขตเลือกตั้งเพื่อนำงบประมาณมาจัดทำโครงการดังกล่าวแต่ยังไม่ได้รับการตอบรับอย่างเป็นทางการ จึงได้ร่วมกันทำแผนจัดให้มีการทอดผ้าป่า ณ วัดสะลงงใน เพื่อระดมทุนมาจัดสร้างอาคารศูนย์ข้อมูลธัมม์ใบลานอีกด้วย

แม้ว่าชุมชนบ้านสะลงงโนจะได้ตื่นตัวขึ้นมาฟื้นฟูและอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมทางภาษาศาสตร์ประจำท้องถิ่นของตน แต่เนื่องด้วยธัมมีโบลานในวัดสะลงงโนมีปริมาณมากจนทางชุมชนพื้นที่รียรอยล้านนาเห็นว่าการจะจัดทำข้อมูลทะเบียนธัมมีโบลานอย่างละเอียดด้วยวิธีการอาสาสมัครมาคัดธัมมีเฉพาะวันอาทิตย์อย่างที่เคยปฏิบัติมาตามวัดต่าง ๆ นั้น เหลือวิสัยที่จะทำการสำเร็จลงได้ในเวลาที่เหมาะสม ประกอบกับค่าใช้จ่ายในการดำเนินการก็จำกัดและจำเป็นต้องใช้งบประมาณพอสมควร ทางชุมชนพื้นที่รียรอยล้านนา, กลุ่มโบลานจารธัมมีร่วมกับกลุ่มรักตัวเมืองบ้านสะลงงโนจึงได้จัดทำและเสนอโครงการวิจัยการตั้งศูนย์ข้อมูลธัมมีโบลานวัดสะลงงโนโดยชุมชนมีส่วนร่วมเพื่อดำเนินการตอบสนองให้บรรลุเจตนารมณ์ของชาวบ้านสะลงงโนที่ตื่นตัวขึ้นมารักษาทำนุบำรุงสมบัติทางปัญญาและทางวัฒนธรรมท้องถิ่นของตนเอง และมีความมุ่งมั่นที่จะสืบสานภูมิปัญญาด้านอักษรศาสตร์และวรรณกรรมของบรรพชนชาวล้านนาไทยเอาไว้ สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญมาตรา ๔๖ แห่งราชอาณาจักรไทย ที่มีความมุ่งหมายให้บุคคลซึ่งรวมกันเป็นชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิมย่อมมีสิทธิและหน้าที่ในการอนุรักษ์และฟื้นฟูจารีตประเพณีภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่นและของชาติไทย

ความเหมาะสมหลายประการของวัดสะลงงโนสำหรับเป็นพื้นที่วิจัย

กลุ่มโบลานจารธัมมีเคยร่วมมือกับพระครูนิรันดร สุทธิสโร ปัจจุบันคือพระครูโสภิตสโรคุณเจ้าอาวาสวัดสันป่าสัก ต.หนองจ้อม อ.สันทราย จ.เชียงใหม่ และ อ.ประสิทธิ์ เก่งกาจ ชาวบ้านสันป่าสักและศรัทธาชาวบ้านคนอื่นๆของวัดสันป่าสัก จัดตั้งศูนย์ข้อมูลธัมมีโบลานเป็นผลสำเร็จแต่ไม่อาจขยายผลทางกว้างออกไปได้เพราะเยาวชนในบ้านสันป่าสักไม่สนใจเรียนอักษรธัมมีล้านนา ซึ่งต่างกับเยาวชนจำนวนหนึ่งซึ่งแม้ว่าจะเป็นจำนวนน้อยในบ้านสะลงงโนที่มีใจรักในการสืบสานอักษรศาสตร์ล้านนา นอกจากเหตุผลประการนี้แล้วยังมีปัจจัยทางบวกอื่นๆของบ้านสะลงงโนที่เหมาะสมสำหรับจัดตั้งเป็นศูนย์ข้อมูลธัมมีโบลานเพื่อเป็นตัวอย่างแก่ชุมชนอื่นๆ คือ

๑. มีจำนวนคัมภีร์ธัมมีโบลานที่สมบูรณ์อยู่ในสภาพดีจำนวนมากถึง ๓, ๐๐๐ ผูก มีเนื้อหาหลากหลายในหลายๆหมวดหมู่ ในบรรดาคัมภีร์ธัมมีโบลานเหล่านี้มีช่วงเวลาที่จารสืบทอดกันมาไม่ต่ำกว่าสองร้อยห้าสิบปีทำให้มีตัวอย่างมากมายในการศึกษาเชิงวิเคราะห์ด้านรูปแบบตัวอักษรซึ่งอาจจะมีการวิจัยต่อไปในอนาคต

๒. มีเยาวชนผู้สืบทอดองค์ความรู้ดังกล่าวมาแล้ว และยังมีคนในวัยทำงานจำนวนหนึ่งคอยสนับสนุนให้ความร่วมมือรวมไปถึงฝ่ายปกครองคือผู้ใหญ่บ้านและ อบต.ด้วย

๓. ได้มีการจัดการพื้นที่ไว้รองรับการวิจัยโดยมีกิจกรรมต่างๆในพื้นที่มาเป็นระยะเวลาหนึ่งแล้ว (พ.ศ. ๒๕๔๔-๒๕๔๖) ชุมชนจึงพร้อมให้ความร่วมมือ

๔. มีศิลปวัตถุและศาสนวัตถุที่มีค่าอยู่เป็นจำนวนมากเพียงพอแก่การต่อยอดการจัดการองค์ความรู้หลังจากการจัดตั้งศูนย์ข้อมูลคัมภีร์ธัมมีไบลานสำเร็จลง สามารถจัดทำเป็นพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นในรูปแบบต่างๆเช่น พิพิธภัณฑ์คัมภีร์ธัมมีไบลาน ฯลฯ และมีโอกาสขยายผลไปสู่การเป็นแหล่งเรียนรู้สมบูรณแบบประจำชุมชนอีกด้วยหากได้รับการกระตุ้นและสนับสนุนดีพอ

วัตถุประสงค์

๑. เพื่อศึกษาแนวคิดและวิธีการจัดตั้งศูนย์ข้อมูลคัมภีร์ธัมมีไบลานของชุมชนบ้านสะลงงในและกลุ่มไบลานจารธัมมี

๒. เพื่อศึกษาขั้นตอนการทำงานสำหรับการทำงานร่วมกันระหว่างสภาวัฒนธรรมตำบลสะลงงใน ,กลุ่มรักตัวเมืองบ้านสะลงงใน และกลุ่มไบลานจารธัมมี โดยมีการจัดตั้งศูนย์ข้อมูลคัมภีร์ธัมมีไบลานวัดสะลงงใน

๓. เพื่อศึกษาบทบาทของกลุ่มต่างๆ ที่ร่วมกันจัดตั้งศูนย์ข้อมูลคัมภีร์ธัมมีไบลานวัดสะลงงใน ที่ส่งผลต่อชุมชนอื่น และวัดอื่นๆ ที่มีการเก็บคัมภีร์ธัมมีไบลานอยู่

ระเบียบวิธีการวิจัย

๑. แผนงานวิจัย

๑.๑ ศึกษาแนวคิดของกลุ่มต่างๆ และชุมชนที่ร่วมมือกันจัดตั้งศูนย์ข้อมูลคัมภีร์ธัมมีไบลานวัดสะลงงใน ว่ามีวัตถุประสงค์ในการทำงานนี้อย่างไรบ้าง เน้นเรื่องการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างไร โดยวิธีการสนับสนุนและเข้าร่วมกิจกรรมตลอดโครงการและสังเกตการณ์ สัมภาษณ์ทั่วไป , สัมภาษณ์เชิงลึกกับบุคคลและแกนนำคนสำคัญที่มีส่วนร่วมในโครงการนี้

๑.๒ ศึกษาบทบาทการทำงานของกลุ่มต่างๆ ในโครงการนี้ว่ามีแผนการดำเนินงานโครงการอย่างไร มีปัญหาอุปสรรคอย่างไร แนวทางแก้ไขปัญหาและสาเหตุผลของโครงการ ปฏิกริยาของชุมชนต่อโครงการโดยใช้การร่วมกิจกรรมและสังเกตการณ์ตลอดโครงการ

๒. กลุ่มตัวอย่างและเก็บข้อมูล

๒.๑ กลุ่มผู้ศึกษาอักษรธัมมีล้านนาวัดสะลงงใน คณะกรรมการจัดสร้างศูนย์ข้อมูลคัมภีร์ธัมมีไบลานวัดสะลงงในโดยใช้วิธีสัมภาษณ์ สังเกตการณ์และร่วมมือทำกิจกรรม

๒.๒ สมาชิกชุมชนพื้นที่รอยล้านนาวัดอุโมงค์สวนพุทธธรรมและกลุ่มไบลานจารธัมมีที่มีส่วนเกี่ยวข้องและเข้าร่วมกิจกรรมโครงการนี้

๓. การเก็บข้อมูลโครงการเข้าร่วมกิจกรรม การสนับสนุนกิจกรรม และสังเกตการณ์ (Participation Subsidy and Observation) การสัมภาษณ์ทั่วไปและการสัมภาษณ์เชิงลึก (Informal and Indept Interview) ทั้งนี้ผู้วิจัยต้องไม่มีความโน้มเอียงเชิงบวกหรือเชิงลบในการเก็บข้อมูลเพื่อดำเนินการวิจัย
๔. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงบรรยาย (Descriptive)

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับศูนย์ข้อมูลคัมภีร์ธรรมมีใบลานรูปแบบการแยกหมวดหมู่คัมภีร์ธรรมมีใบลานเพื่อติดตั้งศูนย์ข้อมูลนั้นมีผู้ได้ศึกษาจากประสบการณ์อยู่ในหนังสือหลายเล่ม ส่วนใหญ่จะเป็นผลงานและการรวบรวมจากประสบการณ์ของผู้เขียนเอง แต่ยังไม่ได้ศึกษาเกี่ยวกับการจัดตั้งศูนย์ข้อมูลคัมภีร์ธรรมมีใบลานโดยชุมชนมีส่วนร่วมนั้นไม่ปรากฏ

จากหนังสือ “คู่มือการสำรวจคัมภีร์ใบลาน” รวบรวมเรียบเรียงโดย พระดิเรก วชิรญาโณ (อินจันทร์) ในปี พ.ศ.๒๕๔๕ ซึ่งเนื้อหาโดยหลักๆได้กล่าวถึงองค์รวมของการสำรวจคัมภีร์ใบลานทั้งหมด อาทิ องค์ประกอบของคัมภีร์ใบลาน, ขั้นตอนการสำรวจคัมภีร์ใบลานการแบ่งหมวดหมู่เนื้อหาคัมภีร์ใบลานฯลฯ

การศึกษาและเรียบเรียง “รายชื่อคัมภีร์ใบลาน ศูนย์ข้อมูลคัมภีร์ใบลานวัดสันป่าสัก ต.หนองจ้อม อ.สันทราย จ.เชียงใหม่” เป็นหนังสือที่รวบรวมรายชื่อคัมภีร์ใบลานของ “ศูนย์ข้อมูลคัมภีร์ใบลาน วัดสันป่าสัก” ซึ่งสำรวจเมื่อพ.ศ.๒๕๔๔-๒๕๔๖ โดยกลุ่มใบลานจารธรรม ซึ่งได้แบ่งรายชื่อคัมภีร์ใบลานตามลำดับเลขทะเบียน,ตามลำดับตัวอักษรและตามลำดับปีที่จาร อีกทั้งยังได้กล่าวถึงรายละเอียดท้ายธัมม์และอวสานพจน์(คำอธิษฐาน,ชื่อผู้จาร,ปีที่จาร,เหตุการณ์ต่างๆที่เกิดขึ้นในช่วงระยะที่จารธรรมผู้นั้น) ซึ่งรายละเอียดดังกล่าวจะปรากฏอยู่ตรงหน้าสุดท้ายของคัมภีร์ใบลานแทบทุกผูกที่อยู่ในศูนย์ข้อมูลคัมภีร์ใบลานวัดสันป่าสักด้วย

หนังสือรวบรวมบัญชีรายชื่อหนังสือโบราณะเอกสารไมโครฟิล์มของสถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ปี ๒๕๒๑-๒๕๓๓เป็นการแบ่งหมวดเรื่องคัมภีร์ใบลาน ตารางแสดงอัตราส่วนของเอกสารไมโครฟิล์มหมวดพุทธศาสนา,รายชื่อไมโครฟิล์มเรียงตามลำดับตัวอักษรตลอดถึงแนวทางการให้บริการฝ่ายวิชาการล้านนา

นอกจากนั้นในหนังสือ “วรรณกรรมล้านนา (Lan Na Literature: Catalogue of Palm- Leaf Texts on Microfilm at the Social Research Institute. Chiang Mai University Chiang Mai

Thailand) ของสถาบันวิจัยสังคมมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ปีพ.ศ.๒๕๒๙ (๑๙๗๖) ISBN 974-565-241-5 ยังได้ศึกษาข้อสนเทศเบื้องต้นที่มีความสำคัญและจำเป็นต่อการค้นคว้าวิจัย ซึ่งข้อสนเทศนี้จะชี้แนะเรื่องหรือโครงเรื่องแหล่งเดิมและต้นฉบับของคัมภีร์ใบลานที่เน้นในเขตภาคเหนือ(ล้านนา)ซึ่งผลงานชิ้นนี้เป็นผลจากการสำรวจเอกสารคัมภีร์ใบลานและพิภพสาในพื้นที่๑๐จังหวัด เขตภาคเหนือตอนบน และถ่ายไมโครฟิล์มไว้ในช่วงเวลาปี(พ.ศ.๒๕๒๑-๒๕๒๘)ของฝ่ายวิจัยล้านนา

จากการค้นคว้าการศึกษาวิจัยในเรื่องศูนย์ข้อมูลใบลานและการจัดตั้งศูนย์ข้อมูลใบลานนั้น พบว่าเป็นการรวบรวมเรียบเรียงจากประสบการณ์และการสำรวจเอกสารใบลานเท่านั้น การศึกษาวิจัยในเรื่องของการจัดตั้งศูนย์ข้อมูลคัมภีร์ใบลานโดยชุมชนมีส่วนร่วมนั้นยังไม่มีผู้ใดศึกษามาก่อน

ขอบเขตของการวิจัย

ศึกษาขบวนการจัดตั้งศูนย์ข้อมูลคัมภีร์ใบลานวัดสะลงงใน(สิทธิทรงธรรม)ตั้งแต่ต้นจนจัดตั้งสำเร็จเรียบร้อย โดยเน้นเฉพาะการทำทะเบียนคัมภีร์คัมภีร์ใบลาน และความร่วมมือของกลุ่มต่างๆ ในขบวนการดังกล่าว

วิธีดำเนินการวิจัย

๑. จัดประชุมร่วมระหว่างสภาวัฒนธรรม ตำบลสะลงง, คณะกรรมการจัดสร้างศูนย์ข้อมูลคัมภีร์ใบลานวัดสะลงงใน และสมาชิกกลุ่มใบลานจารธรรม ชุมชนพื้นฟูริตรอยล้านนาวัดอุโมงค์สวนพุทธธรรมเพื่อทบทวนแผนการดำเนินงานที่ผ่านมาและกำหนดกิจกรรมการขับเคลื่อนโครงการและขั้นตอนดำเนินการจัดตั้งศูนย์ข้อมูลคัมภีร์ใบลาน

๒. จัดกระบวนการเรียนการสอนเสริมความรู้ให้แก่ “กลุ่มอักษรธรรมล้านนาบ้านสะลงงใน” ในหัวข้อ “บาลีสันโยค” และ “บาลีเมือง” ,เทคนิคการอ่านเอกสารโบราณ,วิธีการสำรวจและการจัดทำทะเบียนคัมภีร์คัมภีร์ใบลาน,การจัดเก็บเอกสารโบราณและหลักการปริวรรตภาษาล้านนาสู่ภาษาไทยมาตรฐาน นอกจากนี้ยังจัดการเรียนการสอน “การคำนวณปักขทิน” หรือปฏิทินล้านนาซึ่งนอกจากว่าจำเป็นจะต้องใช้องค์ความรู้ดังกล่าวในการถอดรหัสอายุเอกสารโบราณแล้ว ยังใช้ขบวนการเรียนการสอนเนื้อหาวิชาทั้งหมดดังที่กล่าวมาข้างต้น เพื่อยกระดับจิตสำนึกของกลุ่มเป้าหมายให้ตระหนักถึงความสำคัญของภูมิปัญญาอันแฝงอยู่ในเอกสารโบราณและเกิดทักษะในการปฏิบัติจัดทำทะเบียนคัมภีร์คัมภีร์ใบลาน อีกทั้งยังเป็นการเตรียมความพร้อมให้กลุ่มเป้าหมายดังกล่าวสำหรับที่จะได้ร่วมมือกันกับภาคส่วนอื่น ๆ ในการคัดธัมม์และร่วมจัดตั้งศูนย์ข้อมูลคัมภีร์ใบลานในวัดสะลงงในต่อไป

๓. ดำเนินการสำรวจและจัดทำทะเบียนคัมภีร์ธรรมมีใบลานอย่างละเอียด โดยคณะผู้วิจัยร่วมกับสภาวัฒนธรรมตำบลสะวงงต่อเนื่องทุกๆ ๓ วันต่อ ๑ สัปดาห์ ตามหมายกำหนดการที่วางไว้จนเสร็จสิ้นในระยะเวลาที่วางไว้ (มีค-พย ๒๕๔๗)

๔. ในเดือนตุลาคม ๒๕๔๗ จัดกิจกรรมนำกลุ่ม “อักษรธรรมล้านนาบ้านสะวงงใน” และคณะผู้วิจัยไปทำกิจกรรมคัดธรม์นอกสถานที่เป็นการทดสอบองค์ความรู้และทักษะที่ได้อบรมรำเรียนตลอดระยะเวลา ๓ ปี (พ.ศ.๒๕๔๖-๒๕๔๗) และยังเป็นกุศโลบายในการเชื่อมสัมพันธ์กับกลุ่มเป้าหมายเครือข่ายในพื้นที่อื่น โดยมีพื้นที่ปฏิบัติการคือ วัดศรีบุญเรือง(หัวตัง) ต.แม่ทา อ.แม่อน จ.เชียงใหม่ เพื่อกระตุ้นให้ชุมชนและวัดดังกล่าวเกิดความตื่นตัวในการจัดตั้งศูนย์ข้อมูลธรม์มีใบลานตามแบบอย่างวัดสันป่าสัก ต.หนองจ่อม อ.สันทราย จ.เชียงใหม่ ที่ดำเนินการเสร็จสิ้นไปแล้วและติดตามด้วยวัดสะวงงในที่กำลังดำเนินงานอยู่

๕. ในระหว่างดำเนินกิจกรรมตามวิธีการวิจัยข้อ ๑-๕ ก็ดำเนินการตามระเบียบวิจัยข้อ ๕.๑ ควบคู่กันไป กล่าวคือการสัมภาษณ์เชิงลึกกับบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการริเริ่มจัดตั้งศูนย์ข้อมูลธรม์มีใบลานทุกฝ่ายแล้วนำข้อมูลมาวิเคราะห์เรียบเรียงในเชิงบรรยาย (Descriptive)

๖. การเตรียมการณ์และส่งมอบภาระกิจการจัดตั้งและดูแลศูนย์ข้อมูลธรม์มีใบลาน ให้แก่คณะกรรมการชุดใหม่ที่ทางวัดและชุมชนร่วมกันเลือกตั้งขึ้นมาภายในเดือนธันวาคม ๒๕๔๗

๗. ในเดือน มีค-มีค๒๕๔๗ ติดตามสังเกตการณ์การดำเนินการของคณะกรรมการจัดตั้งศูนย์ข้อมูลธรม์มีใบลานวัดสะวงงในและเรียบเรียงรายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ส่งให้กับทางสวช.

สถานที่ทำการวิจัยและเก็บข้อมูล

๑. วัดสะวงงใน(สิทธิทรงธรรม) ต.สะวงง อ.แมริม จ.เชียงใหม่
๒. วัดศรีบุญเรือง(หัวตัง) ต.แม่ทา อ.แม่อน จ.เชียงใหม่
๓. วัดสันป่าสัก ต.หนองจ่อม อ.สันทราย จ.เชียงใหม่
๔. อาคารเรือนเดิม ในคณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
๕. วิทยาลัยจาวบ้านลุ่มแม่น้ำวาว ในวัดจำลอง ต.บ้านกาด อ.แม่วาว จ.เชียงใหม่
๖. วัดบวกรกหลวง อ.เมือง จ.เชียงใหม่
๗. วัดดอกแดง ต.สง่าบ้าน อ.ดอยสะเก็ด จ.เชียงใหม่
๘. วัดป่าตาล ต.บวกร้าง อ.สันกำแพง จ.เชียงใหม่

นิยามศัพท์ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย

ค้ำธัมม์

คือ อุปกรณ์ที่ใช้วางคัมภีร์ธัมม์ใบลานต้นฉบับสำหรับภิกษุหรือพ่อน้อย พ่อหนานที่คัดลอกจารธัมม์ใบลานมีรูปร่างเหมือนกับกรอบคั่นช่องในสมัยโบราณมีขาตั้งพับเก็บได้และมีเหล็กหนีบสำหรับยึดคัมภีร์ใบลานต้นฉบับ

คัมภีร์ธัมม์ใบลาน

หนังสือใบตอกตะหรือใบลานที่ถูกนำมาขึ้นรูปเล่มโดยวิธีตีม, ตากแห้ง, เข้ากับตอกแต่งขึ้นเป็นรูปเล่มสี่เหลี่ยมผืนผ้ายาว ลงรักปิดทอง แล้วนำมาจารตัวอักษรด้วยเหล็กจารและใช้สีดำทำจากผงถ่านและน้ำมันพืชลูบทาให้เห็นตัวอักษรเด่นชัด นิยมจารเรื่องราวที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับพุทธศาสนา ชาดก ฯลฯ แล้วนำไปถวายทานที่วัด

ปักขทินล้านนา

คือระบบปฏิทินสุริยคติ-จันทรคติแบบล้านนาซึ่งรวมเอาระบบหนไทและวันตามความเชื่ออื่นๆเอาไว้ด้วย มักจะพบว่าถูกบันทึกไว้ในข้อความท้ายคัมภีร์ใบลานเมื่อระบุถึงวันเวลาที่จารและถวายธัมม์ใบลานนับเป็นบันทึกที่บอกอายุของเอกสารได้ดีนอกเหนือจากนั้นยังใช้เป็นปฏิทินระบบวันตามความเชื่อที่ผูกพันกับวิถีชีวิตของชาวล้านนาอีกด้วย

ผ้าห่อคัมภีร์

คือ ผ้าดิบหรือผ้าอื่นๆเช่น ผ้าฝ้ายทอมือ, ผ้าแพรวที่ใช้ห่อคัมภีร์ธัมม์ใบลานและไม่ปะกับธัมม์เอาไว้เพื่อรักษาความสะอาด ผ้าห่อคัมภีร์บางผืนอาจจะแต้มวาดยันต์และโหงวซาตาของเจ้าสัทธาผู้ถวายทานคัมภีร์ธัมม์ใบลานให้แก่ทางวัดเอาไว้ด้วยโดยเฉพาะ สัทธาธิกะผู้ถวายทานที่มีฐานะอันดรศักดิ์เป็นเจ้านายฝ่ายเหนือ

ไม้บัญญัติ

บัญญัติที่แสดงรายละเอียดเกี่ยวกับคัมภีร์ใบลานที่ถูกห่ออยู่ในผ้าห่อคัมภีร์ ทำด้วยไม้และโลหะนิยมลงรักปิดทอง

ไม้ประดับธัมม์

แผ่นไม้สักเขียนลวดลายสวยงามด้วยเทคนิคลงรักปิดทองลงชาด ใช้ประกบคัมภีร์ใบลานทั้งสองด้าน(หน้า-หลัง)เพื่อมิให้คัมภีร์ใบลานบิดงอ

รายละเอียดท้ายธัมม์และอวสานพจน์ (Colophon)

คือข้อความท้ายธัมม์ใบลานซึ่งมีรายละเอียดเกี่ยวกับสถิติของผู้ถวายทานธัมม์ใบลาน ชื่อผู้จารธัมม์วันเวลาที่จารธัมม์ที่บอกเป็นจุลศักราช ปีหนไท เดือน(เหนือ) ออกค่าแรม วันเมง วันหนไท ฤกษ์และโยค และความปรารถนาของผู้จารและถวายธัมม์ใบลานผู้นั้น รวมไปถึงเหตุการณ์สำคัญที่เกิดขึ้นในห้วงเวลาดังกล่าว และร้อยกรองกวีนิพนธ์สั้นๆ ที่แสดงอารมณ์และฝีมือของผู้จารธัมม์อีกด้วย

ศูนย์ข้อมูลธัมม์ใบลาน

คือการจัดระบบคัมภีร์ธัมม์ใบลานในวัดตามหมวดหมู่เนื้อหาเช่นหมวดพระไตรปิฎก,หมวดประวัติศาสตร์ตำนานหมวดภาษาศาสตร์ฯลฯ เพื่อให้สะดวกแก่การบริการด้านการใช้ข้อมูลสำหรับผู้ที่ต้องการค้นคว้าหาองค์ความรู้จากอักษรธัมม์ล้านนาที่จารอยู่ในคัมภีร์ธัมม์ใบลาน โดยจัดทำในรูปแบบของศูนย์เรียนรู้ท้องถิ่นมีผู้รับผิดชอบจัดการและให้บริการโดยคนในท้องถิ่นเป็นผู้ดำเนินการเอง

หีดธัมม์

คือ ตู้พระธรรมใช้บรรจุคัมภีร์ธัมม์ใบลานแบบล้านนา มีรูปแบบต่างๆ เช่นทรงผอบรูปสี่เหลี่ยมคางหมูมีฝาเปิดปิดด้านบน ทรงสี่เหลี่ยมผืนผ้ามีประตู 2 บานเปิดปิดด้านบนหรือมีฝาดรอบปิดข้างบนแบบหีบธัมม์ทรงกระบอก(ผอบ) ตัวหีดธัมม์จะมีการตกแต่งโดยวิธีลงรักปิดทอง และปิดทองลงชาด หีดธัมม์บางแก่น(ใบ) มีการประดับด้วยการปั้นมุกเป็นลวดลายและติดแก้วอังวะ(กระจกเงา) เพื่อความสวยงาม

เหล็กจาร

คือ อุปกรณ์จารธัมม์ รูปร่างคล้ายดินสอดหรือปากกาขนาดใหญ่มีส่วนประกอบคือด้ามเหล็กจารทำด้วยไม้สัก, ไม้ชิงชันหรือไม้บุนนาคแกะสลักสวยงาม ส่วนปลาย ฝังเหล็กแหลมทำจากหัวเข็ม

เครื่องจานเสียง หรือเข็มเย็บผ้าขนาดใหญ่ฝนจนแหลมใช้จารบนใบลานและใช้ ผงถ่านผสมน้ำมัน
ลูบในภายหลังเพื่อให้มองเห็นตัวอักษรที่จารเอาไว้

หอธัมม์

หอพระไตรปิฎกแบบล้านนา สร้างเป็นอาคารไม้ยกพื้นสูงไม่มีบันได ชั้นบนใช้เก็บหีดธัมม์หรือ
หีบพระไตรปิฎกซึ่งภายในบรรจุคัมภีร์ธัมม์ใบลานของวัดเอาไว้ หอธัมม์เป็นสถานที่หวงห้ามสำหรับ
สตรีไม่ควรขึ้นหรือเข้าไปภายใน

บทที่ ๒

ประวัติความเป็นมาของชุมชนและวัดสะลงใน

ความเป็นมาของการก่อตั้งชุมชน บ้านสะลงในนั้นได้มีการค้นคว้าและบอกเล่าสืบต่อกันมาเป็นข้อมูลที่มีลักษณะผสมผสานระหว่างตำนานความเชื่อ, ข้อสันนิษฐานและข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ โดยที่คำบอกเล่านี้แบ่งออกเป็นสองกระแสที่มีเนื้อหาแตกต่างกันคือ

๑. จากการค้นคว้าของนายบุญชม ดุมคำและนายแก้วบุรีศรีทั้ง๒ท่านเป็นอดีตครูอาวุโสของโรงเรียนบ้านสะลงใน ซึ่งมีเนื้อหาความปรากฏอยู่ในหนังสือ "ที่ระลึกงานตัดลูกนิมิต ผูกพัทธสีมา โบสถ์หลังที่ ๒ วัดสิทธิทรงธรรม(สะลงใน)ตำบลสะลงอำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่ วันจันทร์ที่ ๑๕ มิถุนายน พ.ศ.๒๕๓๕(เดือน ๙ เหนือขึ้น ๑๕ ค่ำปีวอก)" ได้กล่าวเอาไว้ว่า ผู้เขียนทั้ง ๒คนได้สัมภาษณ์ข้อมูลจากผู้เฒ่าผู้แก่ในหมู่บ้าน เช่นพ่ออุ๊ยบุญยืน ศิลป์ประเสริฐ,แม่อุ๊ยจันทร์ทิพย์ วงศ์ดี และ พ่อน้อย ต่ำ ทองมูล โดยนำข้อมูลจากการสัมภาษณ์มาเปรียบเทียบกับจลศักราชที่ปรากฏในคัมภีร์โอบลานของวัด ซึ่งจากการค้นคว้าดังกล่าวทำให้ทราบความเป็นมาของหมู่บ้านและวัดสะลงในดังนี้ คือ ชุมชนบ้านสะลงในเป็นชาวไทยลื้อที่เคยตั้งถิ่นฐานอยู่ที่เมืองสิบสองปันนา มณฑลยูนนานทางตอนใต้ของประเทศจีนได้อพยพลงมาทางเมืองเชียงตุงรัฐฉานของประเทศเมียนมาร์ เข้ามาตั้งรกรากอยู่ที่ดอยแม่สะลงจังหวัดเชียงราย ต่อมาได้อพยพลงมาในเขตจังหวัดเชียงใหม่จนมาตั้งถิ่นฐานอยู่ในตำบลสะลง อำเภอแมริมในปัจจุบัน โดยการอพยพครั้งหลังสุดนี้ได้แยกย้ายไปตั้งถิ่นฐานอยู่ในสามหมู่บ้าน กลุ่มแรกไปตั้งถิ่นฐานอยู่ที่บ้านหนองปลามัน อ.แมริม กลุ่มที่ ๒ ไปตั้งรกรากอยู่ที่บ้านหนองก่าย อ.แมริม และกลุ่มที่ ๓ ที่มี "ลุงอ้ายต่ำ" เป็นผู้นำได้มาตั้งหมู่บ้านอยู่ที่บ้านสะลงใน ด้วยเหตุว่ามีต้นเมี่ยงที่ขึ้นออกงามตามธรรมชาติอยู่ทั่วไป สามารถเก็บใบเมี่ยงขายเป็นอาชีพหลักได้ ต่อมาในคืนวันเพ็ญเดือนสิบสองเหนือของปีแรกที่มาตั้งเป็นชุมชนป่าเมี่ยงนั้นในขณะที่ชาวบ้านกำลังทำกิจกรรมหนึ่งเมี่ยงอยู่นั้น ได้เกิดปรากฏการณ์ประหลาดขึ้น คือ มีเสียงดังราวฟ้าร้องและชาวบ้านพบเห็นสัตว์ที่มีรูปร่างคล้ายงูขนาดใหญ่ลำตัวเท่าต้นตาลมีหงอนที่ศีรษะและขาทั้งสี่ขาน้ำตาลสีแดง ลำตัวเรืองแสงลอยสู่อากาศทางทิศตะวันออกแล้วลับหายไปปรากฏการณ์นี้ได้เกิดขึ้นซ้ำอีกหลายครั้งในคืนวันเพ็ญเดือนต่อมา สำหรับสัตว์ที่มีรูปร่างคล้ายมังกรดังกล่าวคนไทยวนล้านนาเรียกเป็นภาษาพื้นเมืองว่า "ลวง" และปรากฏการณ์ฟ้าแลบฟ้าร้องชาวล้านนาจะเรียกว่า "ลวงเล่นผ้า(ฟ้า)" ด้วยเหตุนี้ชุมชนป่าเมี่ยงในครั้งนั้นจึงเรียกชื่อหมู่บ้านของตนว่า "บ้านสายลวง" ต่อมาภายหลังคำเรียกขานค่อยๆ กร่อนเสียงไปจนกลายมาเป็น "บ้านสะลง" ในที่สุด สำหรับตำนานความเชื่อเรื่องนี้มีข้อที่น่าสังเกตอยู่ประการหนึ่ง คือหัตถ์มัมทั้งสองบานและมีการแกะสลักแบบนูนสูงเป็นรูปงูยักษ์น้ำตาสีแดงขดอยู่บนฐานเครื่องยอดปราสาทไม้สำหรับประดิษฐานพระพุทธรูป(ปราสาทใส่พระเจ้า)เช่นเดียวกับบนบาน

ประตูลหกรรม(หอพระไตรปิฎก)หลังเดิมซึ่งได้ถูกรื้อไปแล้ว แต่อย่างไรก็ตามคำบอกเล่ากระแสนี้มีความน่าสงสัยในความถูกต้องของข้อมูลอยู่หลายข้อหลายประการด้วยกันกล่าวคือ ประชากรของบ้านสะลงงในปัจจุบันนี้ไม่มีคนพูดภาษาไทยหรือมีสำเนียงไทยปนอยู่เลย เช่นเดียวกับตัวอักษรในคัมภีร์ธรรมไบบลานและในพิภสสาฉบับเก่าแก่ของวัดเช่นคัมภีร์ไบบลานที่เก่าแก่ที่สุดในวัดคือคัมภีร์ธรรมไบบลานชื่อ “อุบาทว์สันติเยร(อุปปาดสันติ) จ.ศ.๑๑๐๘ พ.ศ.๒๒๘๙ อายุ ๒๖๕ปี ก็จารด้วยอักษรธรรมล้านนาทั่วไปที่ไม่ปรากฏรูปร่างอักษรแบบของไทยเลย พิศาสจำนวนมากในวัดก็เป็นแบบที่เรียกว่า “พิภลัน” คือเป็นกระดาษแผ่นยาวพับทบกันไปมาจนเป็นเล่มหนังสือมิใช่เป็น “พิภหั่ว” คือพิภสชาติเย็บด้านบนเวลาเปิดอ่านต้องพลิกหน้าพิภเหมือนเปิดคูปฏิทินแบบเขนช่วงข้างฝา ซึ่งเป็นรูปแบบพิภสชาติที่ชาวไทลื้อนิยมผลิตและใช้งาน อีกประการหนึ่งจาริตสำคัญของชาวไทลื้อเช่นการบูชา “เสาใจบ้าน” ก็ไม่ปรากฏในชุมชนมีแต่หอเสอบ้านสะลงงและหอเสอบ้านหมู่บ้านกาตฮาวซึ่งเป็นชุมชนใกล้เคียงที่มีหอเจ้าบ้านมิใช่เสาใจบ้านแบบบ้านชาวไทลื้อโดยทั่วไป การทอผ้าแบบไทลื้อก็มีอยู่จำนวนค่อนข้างน้อยและการทอผ้านี้เป็นเทคนิควิธีที่ถ่ายทอดไปสู่ชาติพันธุ์อื่นได้ ไม่ได้สงวนอยู่ในเฉพาะชุมชนชาวไทลื้อเท่านั้น

๒. ความเป็นมาของการตั้งถิ่นฐานชุมชนบ้านสะลงงในและบ้านสะลงงนอกคันคว่าและเรียบเรียงโดย น.ส.ภัทธา ชุนคำ และ น.ส.รัตติการณ์ เอกชัยอาภรณ์ ดังที่ปรากฏในรายงานเรื่อง “ความเชื่อของหมู่บ้านสะลงงกรณีศึกษาหมู่บ้านสะลงงนอก หมู่บ้านสะลงงใน ต.สะลงง อ.แมริม

๑. เชียงใหม่ได้กล่าวว่าจากการสัมภาษณ์นายสุรพล ดุมเพชร ผู้รู้ท้องถิ่นได้ให้ข้อมูลดังนี้ ชุมชนบ้านสะลงงสันนิษฐานได้ว่าเป็นชาวเมืองเชียงใหม่ที่อพยพหนีสงครามในช่วงสมัยที่พระญาภาวิไลครองเมืองเชียงใหม่และถูกรุกรานโดยกองทัพพม่า ซึ่งเหตุการณ์ดังกล่าวเกิดขึ้นในสมัยกรุงธนบุรี ชาวเชียงใหม่ผู้หนีภัยสงครามมาตั้งบ้านเรือนอยู่บริเวณบ้านสะลงงในแห่งนี้(การสำรวจคัมภีร์ธรรมไบบลานช่วงระยะเวลาวิจัยพบว่ามีธรรม “ปิฎกะทั้งสาม” จากวัดพันธุมนต์หรือวัดดวงดี อ.เมือง จ.เชียงใหม่ มาตกค้างอยู่ที่วัดสะลงงใน เมื่อสำรวจดูรายละเอียดท้ายธรรมพบว่าคัมภีร์ธรรมไบบลานชุดนี้จารเมื่อจุลศักราชใกล้เคียงกับเหตุการณ์สงครามพม่า หลักฐานชิ้นนี้จึงสนับสนุนข้อสันนิษฐานนี้)

นายสุรพล ดุมเพชรได้ให้ความเห็นต่อไปนี้ว่า สิ่งที่น่าสังเกตว่าชาวบ้านสะลงงเป็นคนที่อพยพมาจากเมืองเชียงใหม่คือสำเนียงการพูด ชาวบ้านสะลงงในนั้นพูดสำเนียงเดียวชาวอำเภอเมืองเชียงใหม่ซึ่งแตกต่างไปจากสำเนียงพูดในถิ่นอื่นเช่น อ.ดอยสะเก็ด,อ.แม่แจ่มและ อ.จอมทอง อีกประการหนึ่งไม่มีชาวสะลงงคนใดพูดสำเนียงไทยอีสานสองบ้านนา สาเหตุของการลี้ภัยสงครามนอกจากจะหนีการข่มเหงของทหารพม่ายังเกรงว่าจะถูกเกณฑ์ไปรบ จึงต้องหนีเข้าไปอยู่ในห้วยคือห้วยฮ่อมในปัจจุบันนี้และยังชีพด้วยการทำนาบริเวณ “ตั้งหลวง” (ทุ่งหลวง)ในปัจจุบัน ข้อสันนิษฐานนี้

สอดคล้องกับเหตุการณ์ในสมัยสงครามโลกครั้งที่ ๒ ตอนกลางวันชาวบ้านจะหนีเข้าไปหลบอยู่ใน
 ห้วยล้อมพอกกลางคืนจึงจะกลับมาหุงหาอาหารที่บ้าน ที่เป็นเช่นนี้เพราะกลัวภัยทางอากาศจากเครื่อง
 บินฝ่ายสัมพันธมิตรที่เคยปลดถังเชื้อเพลิงตกลงมาลงหมู่บ้าน บริเวณบ้านสะลงงในปัจจุบันนี้ และ
 ได้ติดตามมายังถ้ำน้ำมันจนเกิดระเบิดลูกเป็นเพลิงไหม้เป็นบริเวณกว้าง อีกประการหนึ่งเพื่อเป็นการ
 หลบเลี่ยงกองทัพญี่ปุ่นที่เกณฑ์แรงงานคนไทยไปสร้างทางเชื่อมต่อประเทศพม่า นายสุพล ดุมเพชร
 ได้ประมาณการณ์ว่าการสร้างชุมชนและวัดสะลงงในน่าจะเกิดขึ้นหลังพ.ศ.๒๓๑๘ เมื่อพม่าถอยไป
 ตั้งทัพอยู่ที่เมืองเวียงแสนและทัพของพระญากาวิละติดตามไปโจมตีเวียงแสน ชาวบ้านที่อาศัยอยู่ใน
 บริเวณห้วยล้อม จึงค่อยหายหวาดกลัวและย้อนกลับออกมาตั้งหมู่บ้าน ณบริเวณปัจจุบันนี้ ข้อ
 สันนิษฐานประการหลังนี้ ยังมีความลึกลับในเรื่องเวลาอยู่บ้างเพราะจากหลักฐานที่ค้นพบในขณะ
 สำรวจคัมภีร์ธัมมิโบลานในระยะเวลาของการวิจัยได้ค้นพบคัมภีร์ธัมมิโบลานสำคัญที่ได้กล่าวอ้างมา
 แล้วคือ “คัมภีร์อุบาทร์สันติเยร” ที่จารตั้งแต่พ.ศ.๒๒๘๙ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าทั้งวัดและชุมชนน่าจะจะมีมา
 ก่อนเวลาดังกล่าวแล้ว สำหรับชื่อของชุมชนนั้นสันนิษฐานว่ามาจากคำ “สายลวะ” แล้วออกเสียง
 เพี้ยนมาเป็นสายลงงในภายหลัง ด้วยเหตุว่ามีชุมชนชาว “ลวะ” อยู่โดยรอบเช่นบ้านเมืองกะ, ดอย
 ขว้าหลังเป็นต้น จึงได้สันนิษฐานว่าบริเวณที่ตั้งหมู่บ้านสะลงงนอกและสะลงงในเคยเป็นเส้นทาง
 เดินของของชาวลวะมาก่อน ข้อสันนิษฐานนี้ไม่สมจริงในทางหลักภาษาศาสตร์และนิรุกติศาสตร์เป็น
 อย่างยิ่ง เพราะเสียงพยัญชนะต้นควบกล้ำคือ “ลว” ผสมกับเสียงสระ “อะ” จะกลายมาเป็นคำที่มี
 พยัญชนะต้นเสียงสูงคือ “ล” ผสมกับเสียงสระ “อัว” แล้วสะกดด้วยแม่กง “ง” เป็นไปยากยิ่ง ข้อ
 สันนิษฐานที่น่าจะเป็นไปได้ใกล้เคียงที่สุดน่าจะเนื่องมาจากสภาพทางภูมิศาสตร์ กล่าวคือ บริเวณนี้มี
 สายน้ำลวงอยู่ บริเวณที่มีแม่น้ำสายหนึ่งไปบรรจบกับแม่น้ำอีกสายหนึ่งจะเรียกบริเวณนี้ว่า “สบลวง”
 ต่อมาด้วยกาลเวลาที่ผ่านไปคำว่า “สบลวง” จึงค่อยๆกร่อนเสียงลงเป็น “สะ-ลวง”ไปในที่สุดโดย
 ปริยาย

การก่อตั้งวัดสะลงงใน(สิทธิของธรรม)

แก้ว บุรี และ บุญชม ดุมคำได้กล่าวไว้ในหนังสือ “ที่ระลึกฯ” ว่าลุงฮ้ายดำหัวหน้าชุมชนในยุค
 แรกเป็นผู้นำศรัทธาชาวบ้านสร้างวัดประจำหมู่บ้านเมื่อปี พ.ศ.๒๓๔๒ ใช้เวลา๕ปีในการดำเนินการ
 ก่อสร้างจนแล้วเสร็จในปี พ.ศ.๒๓๔๗ และตั้งชื่อวัดว่า “วัดสะลงงใน” ต่อมาได้ไปนิมนต์ครูบาแก้ว (น่า
 จะเป็นชื่อเรียกที่มีมาจากฉายาภิกษุว่า “เกษตรบุญญ” หรือ “เกษตรมโม” หรืออีกนามหนึ่งเรียกว่าครู
 บาก็มาเป็นเจ้าอาวาสองค์แรก ซึ่งท่านได้จำพรรษาอยู่ ๑๖ ปี จึงมรณภาพและมีเจ้าอาวาสดำรง
 ตำแหน่งสืบมาอีก ๑๕ รูปจนถึงปัจจุบันนี้รวมทั้งครูบาแก้ว นับเป็นจำนวนเจ้าอาวาสทั้งหมด ๑๖ รูป ที่
 ดำรงตำแหน่งติดต่อกันมานับเป็นเวลา ๒๐๖ ปี ดังมีรายนามและรายละเอียดเหตุการณ์ต่างๆระหว่าง
 ที่เจ้าอาวาสแต่รูปดำรงตำแหน่งอยู่ดังต่อไปนี้

๑. ครุบาแก้วหรือครุบาแก้ว พ.ศ.๒๓๔๗-๒๓๖๓ รวม ๑๖ ปี

๒. ครุบาแก้ว พ.ศ.๒๓๖๓-๒๓๗๗ รวม ๑๔ ปี

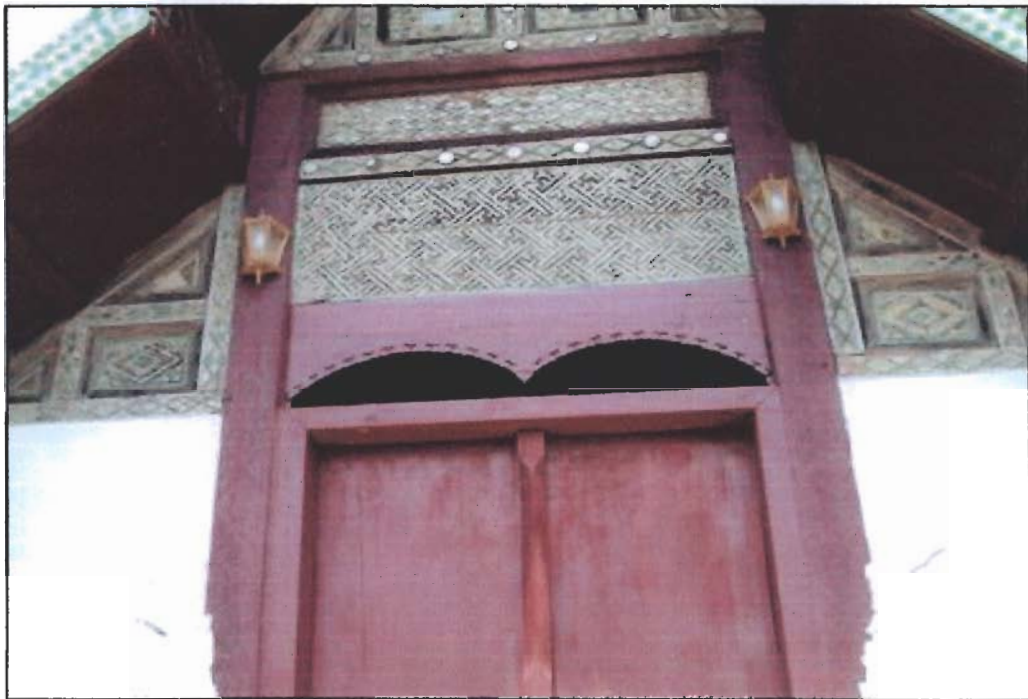
๓. ครุบาคุณะ(กัณณะ) พ.ศ.๒๓๗๗-๒๓๙๒ รวม ๑๕ ปี

คัมภีร์ธัมมโฆลังกาที่สำรวจพบในยุคนีจาร์เมื่อ พ.ศ.๒๓๘๔(จ.ศ.๑๒๐๓)ชื่อ "ปถมสัมโพธิ" จำนวน๑กัป(6ผูก)ระบุนามผู้ถวายทานคือแสนไชยสงครามซึ่งเป็นตำแหน่งที่มีอำนาจทางการปกครองท้องถิ่นในยุคนั้นเทียบเท่าตำแหน่งกำนันในปัจจุบัน

๔. ครุบาอภิวังส์ (อภิวังสา,อภิวังสา)ภิกษุ หรือครุบาวังส์ พ.ศ. ๒๕๙๒-๒๕๑๕ รวม ๒๓ ปี สำหรับครุบาอภิวังส์รูปนี้มีผลงานจารคัมภีร์โฆลังกาในยุคของท่านหลงเหลืออยู่ที่วัดสะลงงในเป็นจำนวนมากโดยที่ส่วนใหญ่จะเป็นพระคัมภีร์ชุดใหญ่ เช่น พระสูตรสำคัญต่างๆ ซึ่งมีทั้งในแบบฉบับภาษาบาลี,ฉบับนិสังข์หรือฉบับแปลศัพท์บาลี-ล้านนา และฉบับโวหารล้านนา ครุบาอภิวังส์ไม่ได้ครองตำแหน่งเจ้าอาวาสวัดสะลงงในจนถึงสิ้นอายุขัย ท่านแยกจากวัดสะลงงในไปโดยมอภภาวะของอธิการเจ้าวัดไว้ให้กับครุบาธรรมธิลูกศิษย์ของท่าน ท่านได้ไปสร้างวัดสะลงงนอกและอุโบสถ(โบสถ์) ของวัดสะลงงนอกไว้เมื่อ จ.ศ.๑๒๓๗ (พ.ศ.๒๔๑๘) ปีดับไค้ (ปีกุนส์ตตสก) จากคำให้สัมภาษณ์ของพ่อน้อยคำ ทองมูล(อดีตผู้ใหญ่บ้านสะลงงใน) และพ่อนานตันหรือ นายสุเทพ ศิริวรรณ อดีตเจ้าอาวาสวัดสะลงงในได้กล่าวว่าครุบาอภิวังส์ตั้งใจจะสร้างโบสถ์สะลงงนอกให้เป็นอุโบสถสำหรับภิกษุณีโดยสร้างให้ประตูโบสถ์หันหน้าไปทางทิศเหนือและไม่มีพัทธสีมาเมื่อ พ.ศ.๒๕๑๕ ครุบาอภิวังส์ได้มอบหมายให้ครุบาธรรมธิผู้เป็นพระใบฎีกา(รองเจ้าอาวาส) และเป็นลูกศิษย์ของท่านรับตำแหน่งเจ้าอาวาสวัดสะลงงในแทนท่านส่วนว่าครุบาอภิวังส์หลังจากสร้างวัดสะลงงนอกแล้ว ในปี พ.ศ.๒๓๓๗ ท่านได้ไปสร้างเจดีย์ครอบบริเวณแท่นแก้ววงลีนบนดอยที่ตั้งวัดแท่นแก้วเพื่อเป็นสำนักปฏิบัติธรรมตามแนวทางลัทธิลังกาวงศ์ และจำพรรษาอยู่จนถึงสิ้นอายุขัยของท่านในกาลต่อมา

๕. ครุบาธรรมธิ พ.ศ.๒๕๑๕ -๒๕๔๔ รวม ๒๙ ปี ครุบาธรรมธิเป็นเจ้าอาวาสวัดสะลงงในที่ที่มีชื่อเสียงที่สุดท่านเป็นตุบาหลีเก่า (พระใบฎีกา) และลูกศิษย์(ศิษย์) ของครุบาอภิวังส์ นอกจากนี้ท่านยังมีฐานะเป็นสทรรวมิก คือ เพื่อทางธรรมที่ใกล้ชิดอย่างยิ่งกับพระอภัยสารทะหรือครุบาโสภาในวัดฝายหิน ซึ่งในสมัยมีฐานันดรเป็นถึงสังฆราชาแห่งนครเชียงใหม่องค์ที่ ๑ ในสมัยที่พระญาอินทวิชยานนท์เป็นเจ้าผู้ครองนครเชียงใหม่ลำดับที่ ๗ ในปัจจุบันนี้ยังพบว่ามคัมภีร์ธัมมโฆลังกาฉบับอรรดกถาที่สำคัญคือเรื่อง กังขาเวตรณี ๑ กัปใหญ่ (ประมาณ ๑๖ ผูก) ของวัดสะลงงในตกค้างอยู่ที่วัดฝายหินเป็นหลักฐานแสดงถึงการติดต่อไปมาหาสู่ใกล้ชิดในสมัยวัดทั้งสองประมาณหนึ่งร้อยกว่าปีก่อนหน้าที่มีระยะห่างไกลกันถึง ๔๐ กิโลเมตรในยุคที่หนทางไปมาหากันยังลำบากทुरกันดาร ในยุคที่

ครูบาธรรมธิปกครองดูแลวัดสะลงงในอยู่นั้นวัดสะลงงในมีฐานะเป็นสถานศึกษาภาษาบาลีแบบล้านนาที่สำคัญและมีชื่อเสียง จากการสำรวจคัมภีร์ธัมมโบลานพบว่ามิกษุจากวัดกู่เต้า อ.เมือง จ. เชียงใหม่ ได้มาศึกษาที่วัดนี้และได้จารคัมภีร์ธัมมโบลานไว้เป็นที่ระลึก ๑ ผูก คือ ชาติกเรื่อง "สุทธนู" นอกจากนั้นยังพบว่าคัมภีร์ธัมมโบลานที่จารในยุคครูบาธรรมธินอกจากประกอบไปด้วยพระสูตร พระวินัย และพระอภิธรรม ฉบับโวหารล้านนาและฉบับนิไสร(นีสัย)แล้ว ยังมีตำราไวยกรณ์,นามศัพท์, บาลีกิตติ์และตำราโหราศาสตร์พิธีกรรมจำนวนมาก จากคำสัมภาษณ์ของนายคำ ทองมูล อดีตผู้ใหญ่บ้านสะลงงในซึ่งฟังความมาจากชานหลวงโถ้(ดวงแก้ว ญาณรังสี) อดีตเจ้าอาวาสวัดสะลงงในกล่าวว่าครูบาธรรมธิเป็นผู้สร้างโบสถ์เอาไว้ที่บริเวณบ้านแม่สะคอง(สาวคอง)เดิม ซึ่งห่างจากวัดสะลงงในประมาณห้าร้อยเมตรในปี พ.ศ.๒๔๐๑ ทั้งนี้เพื่อให้เป็นโบสถ์ร่วมกันของภิกษุสงฆ์จากหลายวัดในตำบลสะลงง และเพื่อพระภิกษุจะได้มาเข้าสังฆกรรมร่วมกัน ลวดลายประแจเงิน(ล้านนาเรียกว่า "ลายชะแจ้ซ่า") ที่ปรากฏบนหน้าบรรพของโบสถ์ เหมือนกับลวดลายประแจเงินที่ปรากฏบนหีดธัมม์ในวัดสะลงงในแสดงถึงศิลปะสกุลช่างเดียวกัน

รูปที่ ๒.๑ รูปหน้าบรรพโบสถ์

รูปที่ ๒.๒ รูปที่คัมภีร์มณีมีลายประแจจีน

ต่อมาโบสถ์หลังนี้ได้ชำรุดทรุดโทรมลงตามกาลเวลา เมื่อชุมนุมพี่น้องวัดลอยล้านนาวัดอุโมงค์ สวณพุทธธรรมและกลุ่มโบลานจารีธัมมิได้เข้าไปสำรวจคัมภีร์ธัมมิโบลานในปี พ.ศ. ๒๕๔๕ ได้ถ่ายภาพศิลปกรรมและความชำรุดทรุดโทรมของโบสถ์เพื่อไปแจ้งต่อสำนักโบราณคดีที่ ๖ กรมศิลปากร ต่อมาผู้อำนวยการสำนักงานโบราณคดีที่ ๖ คือนายสหวัดมนี แน่นหนาจึงได้เสนอขอของบประมาณ จากทางกรมศิลปากรมาซ่อมแซมสภาพโบสถ์ให้กลับคือสภาพดีในปี พ.ศ.๒๕๔๖ นอกจากนี้ในวิหาร วัดสะลงงในยังปรากฏว่ามีของแท่นสังฆ์ม(ที่นั่งสังฆ์ม) ซึ่งมีผู้จัดสร้างถวายทานด้วยจิตศรัทธาในยุคของ ครูบาธรรมธิ ได้ระบุนามผู้ถวายทานคือ พระญาไชยลังกาเป็นผู้ปกครองท้องถิ่นมีฐานะระดับกำนันใน ยุคนั้นและเป็นต้นตระกูลของผู้ใช้นามสกุล "กวางค์"ที่ยังมีผู้สืบสกุลในปัจจุบันนี้จำนวนหนึ่งอาศัยอยู่ที่ บ้านสะลงงใน คัมภีร์ธัมมิโบลานระดับบรรดกถาฉบับสำคัญที่จารในสมัยครูบาธรรมธิ และถูกสำรวจพบในระยะเวลาการวิจัยคือ คัมภีร์เวททางศัมมัลกัณฐีมีจำนวน ๒ ผูกจารโดยคัมภีระภิกขุเมื่อ จ. ศ.๑๒๕๙ (พ.ศ.๒๔๔๐) ปีเมืองเว้า(ระกานพศก)ซึ่งมีเนื้อหาเกี่ยวกับจักรวาลวิทยา และจริยศาสตร์ที่

ชั้นซ้อน หนึ่งผ้าห่อคัมภีร์และบัญชีที่มีลักษณะพิเศษคือ เป็นผ้าดิบสีขาวอย่างหนามีบัญชีเป็นทองเหลืองปิดทองเจาะรูตาไก่ใช้ร้อยเชือกมัดคัมภีร์ธรรมซึ่งเป็นผ้าห่อคัมภีร์ที่มีลักษณะโดดเด่นเป็นผลงานของครูบาธรรมธิที่เป็นมรดกตกทอดสำคัญแก่วัดและชุมชนวัดสะลงงใน

รูปที่ ๒.๓ ผ้าห่อคัมภีร์ครูบาธรรมธิ

มีคำรำลึกสืบต่อกันมาร่วร้อยกว่าปีว่า ครูบาธรรมธิเป็นผู้สำเร็จปริญญา ๖ และรำเรียนจนจบสหทา ๘ มัด (เปรียญธรรมชั้นสูงสุดสายมูลกัจจายน์) จนมีหุทิพย์ฟังความเข้าใจภาษาสันสกฤตสามารถฟังเสียงกาสองตัวพูดกันบนหลังคาวิหารว่าจะมารอกินลูกความที่กำลังจะตายเพราะติดหล่มจมปลักตมอยู่กลางทุ่งนาใกล้ป่าช้าทางทิศใต้ ครูบาธรรมธิจึงบอกความแก่ศรัทธาญาติโยมและสามารถช่วยชีวิตลูกควายตัวนั้นเอาไว้ได้และต่อมาในปี พ.ศ.๒๔๘๖ ซึ่งตรงกับสมัยของรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงครามที่ออกนโยบายรัฐนิยมบังคับให้วัดต่างๆ เปลี่ยนชื่อวัดให้เป็นภาษาบาลีสันสกฤต ท่านเจ้าคุณอุดมวุฒิคุณเจ้าคณะอำเภอแมริมในขณะนั้น(ต่อมาท่านได้เป็นรองเจ้าคณะจังหวัดเชียงใหม่เจ้าพรรษาอยู่วัดสำเภา อ.เมือง)พร้อมด้วยเจ้าอธิการบุญปั้น เมธาวิ วัดหนองปลามัน เจ้าคณะตำบลสะลงงจึงเปลี่ยนชื่อวัดสะลงงในมาเป็นวัด "สิทธิทรงธรรม" ทั้งนี้เพื่อเป็นอนุสรณ์แก่ครูบาธรรมธิ ผู้ทรงคุณพร้อมด้วยวิชา บารมี และมีจริยวัตรอันงดงามตลอดการดำรงสมณเพศจนสิ้นอายุขัยเป็นที่ภูมิใจแก่ชาวอำเภอแมริมทั้งหมดทั้งมวล

๖. ครูบากาวิละ (กาวิโล ภิกขุ)เป็นอธิการเจ้าวัดสะลงงในตั้งแต่ พ.ศ.๒๔๔๔-๒๔๕๓ รวม ๙ ปี

๗. พระอธิการดวงจันทร์ พ.ศ.๒๔๕๓ -๒๕๖๐ รวม ๗ ปี

๘. พระอธิการบุญปิง พ.ศ.๒๕๖๐ -๒๕๖๕ รวม ๕ ปี

๙. พระอธิการดวงแก้ว ญาณรังสี (หนานหลวงโถ้) พ.ศ.๒๕๖๕-๒๕๘๙ รวม ๒๔ ปี ภาย
หลังได้ลาสิกขาบทเพราะต้องอธิกรณ์ หนานหลวงโถ้ (พระที่สึกหาลาภทขณะดำรงตำแหน่งเจ้า
อาวาสจะมีคำเรียกหาหน้าชื่อว่า หนานหลวง หรือ หนานหลวง) เป็นนักปราชญ์ผู้หนึ่งของวัดสะ
ดวงโน จากคำสัมภาษณ์ของพ่อหนานสุเทพ ศิริวรรณ ทำให้ทราบว่าหนานหลวงโถ้ต้องอธิกรณ์
เพราะถูกใส่ความ จากลูกศิษย์ของตนเองจนเกิดเป็นข่าวลืออื้อฉาวขึ้น ท่านเจ้าคุณอุดมวุฒิมุณเฑาะ
คณะอำเภอแมริมในสมัยนั้นได้เสนอให้ท่านย้ายวัดแต่ท่านขอสึกจากเพศสมณะเพราะมีความเชื่อ
แบบคนโบราณว่าเรื่องที่เกิดขึ้นเพราะว่าตนเองหมกมุ่นผ้าเหลืองจึงขอลาสิกขาบททุกอย่างที่ในขณะนั้น
ท่านมีอายุถึง ๖๕ ปีแล้วและได้บวชเรียนมาตั้งแต่อายุ ๑๒ ปี ในเวลานั้นคนทั่วไปเรียกท่านว่าครูบาโถ้
หรือ ครูบาญาณรังสีแล้ว เมื่อสึกหาลาเพศออกมาท่านได้ไปอาศัยอยู่กับญาติคือแม่อยู่ดำและยังมุ่ง
ชาวหม่ชาวไปวัดทุกวันพระวันศีลอีกด้วย ต่อมาท่านได้ถูกมิชฌาชีพหลอกลวงไปทำร้ายร่างกายเพื่อ
ชิงทรัพย์โดยหลอกให้ไปสู้ออกหญิงสาวที่บ้านปากทางสะดวง หนานหลวงโถ้รอดชีวิตมาได้แต่เนื่อง
จากท่านถูกทำร้ายบริเวณท้ายทอยและศรีษะอย่างรุนแรงจึงกลายเป็นคนสติเลอะเลือน ครูบาชุ่มใจ
จนทสโร เจ้าอาวาสวัดสะดวงในขณะนั้นได้ให้ศรัทธาชาวบ้านนำท่านมาอาศัยอยู่ที่วัดสะดวงโนโดย
ให้พักอยู่ที่ศาลาบาตร หนานหลวงโถ้ได้เสียชีวิตลงในเวลาต่อมาด้วยอาการท้องเสียอย่างรุนแรงเนื่อง
จากรับประทานอาหารไม่สะอาดในช่วงเวลาสุดท้ายของชีวิตบางขณะบางวัน หนานหลวงโถ้จะมีสติ
สำนึกอยู่เสมอแจ่มใสมีไหวพริบเหมือนในยามปรกติเมื่อครั้งยังไม่ได้ถูกทำร้าย ท่านสามารถตอบปัญหา
เกี่ยวกับหัวข้อธรรมมะและเล่าเรื่องเนื้อหาในธรรมชาดกต่างๆ ที่เคยเทศนาได้อย่างคล่องแคล่วแต่
ท่านก็ครองสติไว้ได้ไม่นานนัก จากนั้นก็จะเลอะเลือนไปอีก ในช่วงระยะเวลาที่เกิดอธิกรณ์และการ
ปกครองวัดสะดวงโนกำลังเปลี่ยนมือจากหนานหลวงโถ้ไปสู่ครูบาชุ่มใจได้เกิดเหตุการณ์พระพุทธรูป
โลหะองค์สำคัญของวัดขนาดหน้าตัก ๑๔ นิ้ว คือ “พระแสนแสว” ได้สูญหายไปอย่างไร้ร่องรอย ในยุค
ที่หนานหลวงโถ้อยังปฏิบัติหน้าที่เจ้าอาวาสอยู่นั้นได้มีศรัทธาชาวบ้านถวายทานโดยจ้างให้เจ้าน้อยบุญ
ปั้นหรือ นายบุญปั้น พงษ์ประดิษฐ์ จิตรกรเอกคนหนึ่งของล้านนาในยุคนั้น (ดูรายละเอียดที่ภาค
ผนวก) มาเขียนภาพชาดกต่างๆใส่กรอบรูปถวายวัด โดยการเขียนภาพโดยใช้เทคนิคการเขียนภาพสี
กลับด้านลงบนกระจกเมื่อเขียนเสร็จแล้วนำไปเข้ากรอบไม้โดยหันด้านที่ไม่ได้เขียนสีออกก็จะเป็นชิ้น
งานจิตรกรรมที่งดงามใช้ประดับในวิหารตามเส้าและฝาวิหาร ปัจจุบันยังคงเหลือภาพจิตรกรรมของ
นายบุญปั้น พงษ์ประดิษฐ์อยู่ในวิหารวัดสะดวงโนเพียง ๓ ภาพ แต่อยู่ในสภาพชำรุดเกิน ๕๐%

นอกจากนั้นยังมีผลงานการจารธัมม์ด้วยลายมือหนานหลวงโถ้ในหมวดชาดกนอกนิบาต
จำนวนหลายร้อยผูกที่ท่านทอดทิ้งให้เป็นมรดกของวัดสะดวงโน ซึ่งสามารถพบเห็นร่องรอยสติปัญญา
อันเฉียบคมของผู้จารได้เป็นอย่างดีตามหน้ารับธัมม์(ใบลานที่แผ่นแรกของผูกที่บอกชื่อเรื่อง) ที่มีการ

จารึกด้วยอักษรพิเศษล้านนาชื่อ “กุ่มนอนเพ็ญ” เช่นคัมภีร์ใบลานชื่อ “มหาปัญญาฐาน” และในข้อความท้ายใบลานของธัมม์ชื่อ “ทุติยะมัลล” ญาณรังสีภิกษุได้จารเอาไว้ว่า “ก็เพื่อธัมม์ผูกรี้แล คนเก่า (เฒ่า) อ้าปากน้ำมากพอย่อยตงคาง แมร้างนางสาวลืมหนทาง หยุๆครางๆอยู่ในวิหาร” ข้อความนี้เป็นสิ่งที่ยืนยันถึงความเป็นปฏิภาณกวีของชานนหลวงโถ้ (ดวงแก้ว ญาณรังสี) นักปราชญ์อีกคนหนึ่งของวัดสะลงในผู้มีชะตาชีวิตอันอาภัพได้เป็นอย่างดี

๑๐. ครูบาทูมใจ จันทสโร พ.ศ. ๒๔๘๙ - ๒๕๐๓ รวม ๑๔ ปี ท่านเป็นอธิการเจ้าวัดผู้มีชื่อเสียงทางด้านความเป็นพระนักปฏิบัติธรรม

๑๑. พระอธิการสุเทพ เทวสุทโร พ.ศ. ๒๕๐๓ - ๒๕๑๗ รวม ๑๔ ปี ปัจจุบันนี้ท่านคือพ่อหนานต้น (สุเทพ ศิริวรรณ) ได้ให้สัมภาษณ์ผู้วิจัยว่าในระหว่างดำรงตำแหน่งพระอธิการวัดสะลงในมีอาคันตุกะเป็นธรรมกถึกจากวัดเหมืองฝ้า (วัดเจติยสถานอำเภอแมริม) คือ พระครูวิรุณธรรมโกวิท ได้มาเทศนาธรรมและพักที่วัด พระครูวิรุณธรรมโกวิท ได้สำรวจจุดพับสาและลานก้อมต่างๆ ในวัดอย่างคร่าวๆก็พบว่าขณะนั้นเอกสารโบราณวัดสะลงในเต็มไปด้วยสรรพวิชาต่างๆ ครบครันไม่ว่าดูเมื่อ (โหราศาสตร์) , พิธีกรรมปัดรังควานต่างๆ ผู้ที่ได้ศึกษาเอกสารเหล่านี้สามารถยงชีพและตั้งตัวเป็นโหราจารย์ได้เป็นอย่างดีแม้ว่าปัจจุบันเอกสารจะสูญหายไปมากเพราะมีผู้เห็นประโยชน์ส่วนตัวนำไปครอบครองขณะทำวิจัยได้พบเห็นอยู่ในจำนวนมากพอสมควร

หลังจากศึกษาหาเพศแล้วพ่อหนานสุเทพ ศิริวรรณได้ดำรงตำแหน่งผู้ใหญ่บ้านสะลงใน ๑ สมัย ปัจจุบันนี้ท่านเป็นไวยาวัจกรวัดสะลงใน และรองประธานฝ่ายวิชาการภาษาล้านนาของคณะกรรมการจัดระบบและส่งเสริมการศึกษาคัมภีร์ใบลานล้านนาวัดสิทธิทรงธรรม (วัดสะลงใน) ชุดปัจจุบันนี้

๑๒. พระอธิการคำด้อย เตชปญโญ พ.ศ. ๒๕๑๗-๒๕๓๐ รวม ๑๓ ปี ในสมัยนี้ทางวัดสะลงในในเผชิญภัยร้ายหลายครั้งในปี พ.ศ. ๒๕๒๕ พระพุทธรูปองค์เล็กๆที่บรรจุไว้บนเทิง (ผ้าเพดาน) ในวิหารได้หายไปจำนวน ๒๕ องค์ พระพุทธรูปโลหะขนาดหน้าตัก ๑๔ นิ้วในวิหารหาย ๑ องค์ พร้อมด้วยแผงพระพิมพ์บนวิหาร ในระยะเวลาใกล้เคียงกันเหตุการณ์ดังกล่าวพระประธานในโบสถ์ที่ครูบาธรรมธิสร้าไว้กลางทุ่งได้สูญหายไปเช่นกัน

๑๓. พระอธิการดวงคำ สุานวโร พ.ศ. ๒๕๓๐ - ๒๕๓๕ รวม ๕ ปี ในสมัยของพระอธิการดวงคำฯ ได้มีการสร้างโบสถ์หลังใหม่ไว้ภายในวัดสะลงใน เนื่องจากโบสถ์ของครูบาธรรมธิที่อยู่กลางทุ่งนาได้ชำรุดทรุดโทรมลง ปัจจุบันนี้พระใบฎีกาดวงคำ สุานวโร ดำรงตำแหน่งเลขานุการเจ้าคณะตำบลช่วงสิงห์ และจำพรรษาอยู่ที่วัดช่วงสิงห์ อ.เมือง จ. เชียงใหม่ ท่านมีบทบาทเป็นผู้สนับสนุนการ

จัดตั้งศูนย์ข้อมูลธัมมโฆสิตานวัดสะलगงใน โดยเป็นประธานในการจัดองค์ผ้าปามาถวายที่วัดสะलगง ในเพื่อสมทบเป็นทุนดำเนินกิจกรรมของคณะกรรมการจัดระบบและส่งเสริมการศึกษาคัมภีร์โฆสิตานวัดสิทธิทรงธรรม (วัดสะलगงใน) ในเดือนมกราคม พ.ศ.๒๕๔๘

๑๔. พระอธิการก่องแก้ว กัลยาโณ พ.ศ.๒๕๓๔-๒๕๔๕รวม๑๐ปี การสำรวจคัมภีร์ธัมมโฆสิตาน โดยกลุ่มโฆสิตานจารธัมมและชุมชนพื้นที่นริตรอยล้านนาวัดอุโมงค์สวนพุทธธรรมร่วมกับศรัทธาชาวบ้านวัดสะलगงในได้ริเริ่มในสมัยของเจ้าอาวาสรูปนี้

๑๕. พระณัฐพงษ์ โทธิปาโล พ.ศ.๒๕๔๕-๒๕๔๖ รวม๑ปี ปัจจุบันท่านคือ นายณัฐพงษ์ บัวตุม ในสมัยที่ท่านยังเป็นสามเณรทอด บัวตุมนั้น ได้เคยไปร่วมกิจกรรมสำรวจคัมภีร์ธัมมโฆสิตาน โดยสมาชิกของชุมชนพื้นที่นริตรอยล้านนา วัดอุโมงค์สวนพุทธธรรมที่วัดศรีเกิด ตำบลยุหว่า อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ ในกลางปีพ.ศ.๒๕๔๔ ท่านจึงแนะนำให้ ดร.พระสงเสริม เกสธรรมโม ชักนำกลุ่มโฆสิตานจารธัมมให้เข้าสำรวจคัมภีร์ธัมมโฆสิตานที่วัดสะलगงใน

๑๖. พระบุญขึ้น อคคจิตโต พ.ศ.๒๕๔๖-ปัจจุบัน

ศาสนาวัตถุ,สถาปัตยกรรมทางศาสนาและศิลปะวัตถุในวัดสะलगงใน

สถาปัตยกรรมทางศาสนา เช่นวิหาร อุโบสถกลางทุ่งนาและพระธาตุเจดีย์ในวัดสะलगงใน มีลักษณะผสมผสานระหว่างพม่า และรูปแบบดั้งเดิมของสกุลช่างเชียงใหม่ โดยเฉพาะรูปทรงของเจดีย์วัดสะलगงในจะสังเกตเห็นได้ชัดเจนว่าส่วนล่างของเจดีย์เป็นแบบสี่เหลี่ยมย่อมุม แต่ส่วนบนจะเป็นทรงพม่าแบบประยุกต์ วิหารของวัดสะलगงในจะเป็นรูปแบบมาตรฐานของวิหารล้านนาโดยทั่วไป จำนวนชดของหลังคาวิหาร คือด้านหน้ามี ๓ ชด ด้านหลังมี ๒ ชด มีประตูสังฆะสำหรับพระภิกษุขึ้นไปสู่ของแท่นสังฆะ(ที่นั่งสงฆ์) อยู่ตรงผนังวิหารทางทิศใต้ หน้าบรรพของวิหารจะมีสองชั้นไม้ฉลุลายปิดหน้ามุขเดิมซึ่งมีลวดลายแบบโบราณ ซึ่งเป็นแบบวิหารของล้านนาในยุคต้นรัตนโกสินทร์ ศิลปกรรมปูนปั้นราวบันไดหน้าวิหารจะแตกต่างจากวัดทั่วไปที่เป็นบันไดนาค แต่บันไดวิหารของวัดสะलगงในจะเป็นบันไดรูปมกรคายสิงห์เหมือนกับบันไดวิหารที่วัดกองกานอำเภอแม่แจ่มจังหวัดเชียงใหม่ และธรรมมาสน์ในวิหารจะเป็นรูปทรงในแบบที่เรียกว่า "หลังเพียงต่อจอก"คือมีหลังคาเรียบและนำเครื่องยอดมาประดับต่อเติมเป็นสถาปัตยกรรมที่มีศิลปะแบบไทใหญ่และไทยวนล้านนาผสมผสานเข้าด้วยกัน

รูปที่ ๒.๔ รูปวิหารวัดสะलगในด้านหน้า

รูปที่ ๒.๕ รูปวิหารวัดสะलगในด้านข้าง

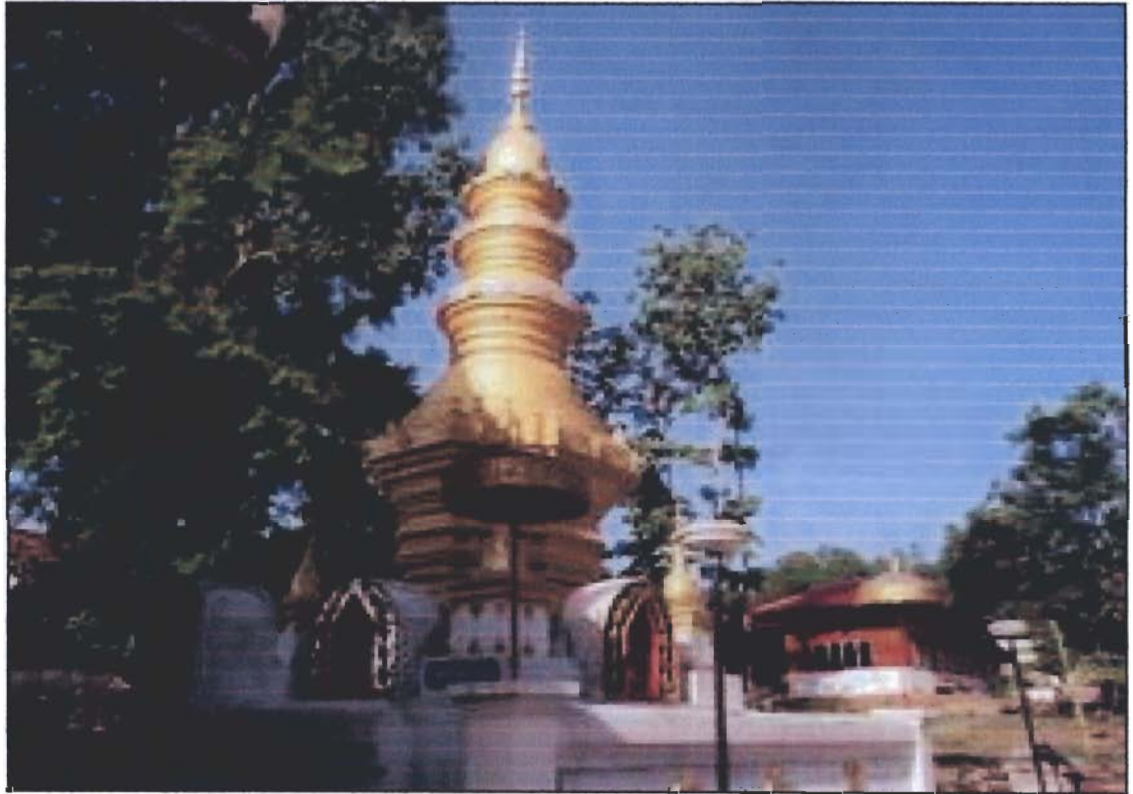
รูปที่ ๒.๖ รูปหน้าบรรพวิหารวัดสะलगใน

รูปที่ ๒.๗ รูปปั้นไคมกรกายสิงห์

รูปที่ ๒.๘ รูปธรรมาสน์วัดสะตวงใน

รูปที่ ๒.๕ รูปพระธาตุ(เจดีย์)วัดสะलगวโน

รูปที่ ๒.๑๐ รูปของแท่นสัจฉวีวัดสะलगวโน

รูปที่ ๒.๑๑ รูปโบสถ์ของครุบาธรรมิ

รูปที่ ๒.๑๒ รูปหน้าบรรพ์โบสถ์ครุบาธรรมิ

รูปที่ ๒.๑๓ รูปโบสถ์หลังปัจจุบันวัดสะलगงใน

ศิลปวัตถุและศาสนาวัตถุในวัดสะलगงใน

๑. หีตกรรมวัดสะलगงในจำนวน ๑๐ ใบสามารถแบ่งออกเป็นชนิดต่างๆได้ดังนี้
  - ๑.๑ ทรงผอบรูปสี่เหลี่ยมคางหมูมีฝาเปิดด้านบน

รูปที่ ๒.๑๔ แบบปิดของกล่องชาด

๑.๒ แบบลงรักปิดทองปั้นมุกประดับ

รูปที่ ๒.๑๕ ลงรักปิดทองปั้นมุกประดับ

๑.๓ แบบประดับด้วยกระจกกรึบ(แก้วอังวะ)

รูปที่ ๒.๑๖ ลวดลายประแจจีน(ลายขะแจ้(กระแจ)ข่า)

..... ๑.๔ รูปทรงกล่องสี่เหลี่ยมฝาเปิดด้านบนประดับด้วยกระจกกรวย(แก้วอังวะ)และลวดลาย
ประแจเงิน

รูปที่ ๒.๑๗ หีคชัมม์ลายประแจเงิน

๑.๕ รูปทรงตู้สี่เหลี่ยมมีฝาประตูเปิดด้านหน้าประดับแก้วอังวะ

รูปที่ ๒.๑๘ หีคชัมม์ลายประแจเงิน

๑.๖ รูปทรงตู้สี่เหลี่ยม ฝาเปิดด้านบนลงรักปิดทองเขียนลวดลายดอก

รูปที่ ๒.๑๕ ฝาเปิดด้านบนลงรักปิดทองเขียนลวดลายดอก

๒. มณฑปใส่พระพุทธรูปทรงปราสาทสองหลัง

รูปที่ ๒.๒๐ มณฑปใส่พระพุทธรูปทรงปราสาท

๓. ชั้นดอก(ชั้นบายศรี) เป็นแบบจำลองคติความเชื่อเรื่องจักรวาลแบบล้านนา

รูปที่ ๒.๒๑ ชั้นดอก(ชั้นบายศรี)

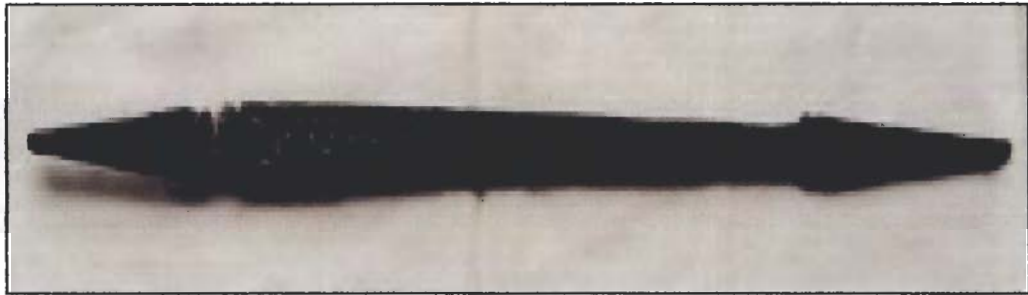
๔. ไม้บัญชีแบบต่างๆ

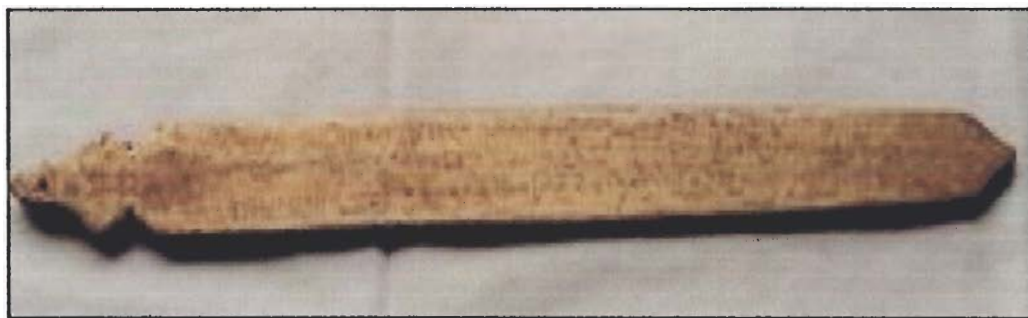
รูปที่ ๒.๒๒ แบบลงรักปิดทอง(ลงรักปิดคำ)

รูปที่ ๒.๒๓ แบบทาชาด(ลงหาง)

รูปที่ ๒.๒๔ แบบทาร์ก(ลงรัก)

รูปที่ ๒.๒๕ แบบปิดทองลงชาด(ลงหางปิดคำ)

๕. ไม้ประกับธัมม์แบบต่างๆ

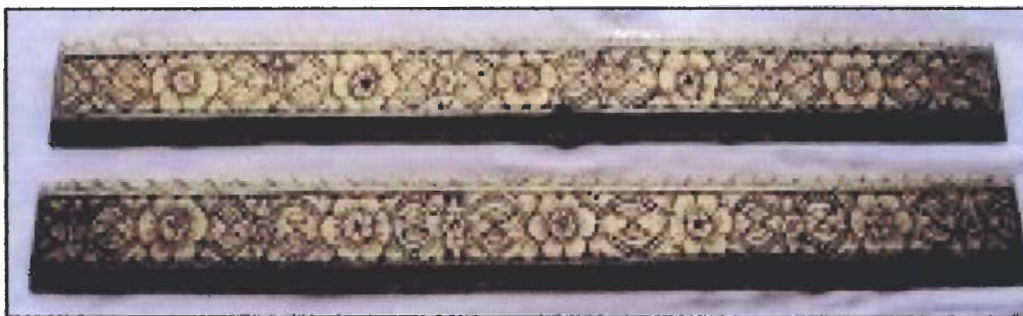
๕.๑ ปิดทองล่องชาด(ลงหางปิดคำ)มีเทคนิคการผลิต๒ประการ คือ จลุลายปิดกระดากเป็น ลวดลายแล้วปิดด้วยทองคำเปลวและแบบลายรดน้ำคือการใช้หรดานเขียนลวดลายแล้วปิดด้วยทองคำเปลว

รูปที่ ๒.๒๖ ปิดทองล่องชาด(ลงหางปิดคำ)

๕.๒ ลงรักปิดทอง (ลงรักปิดคำ)

ใช้เทคนิคจลุลายแผ่นหนังและลายรดน้ำคือเขียนด้วยหรดาน

รูปที่ ๒.๒๗ ลงรักปิดทอง(ลงรักปิดคำ)

๕.๓ แบบลงรักปิดทอง ปั้นมุกติดแก้วอังวะ(กระจกเงา)ไม้ประดับกับธัมมชินนี้ต้องใช้ศิลปกรรมถึง ๓ แขนงเป็นงานศิลปกรรมที่ใช้ความชำนาญและประดิษฐ์ได้ยากจึงมีชิ้นงานที่เป็นตัวอย่างน้อย ผู้ถวายทานต้องมีกำลังทรัพย์มากพอที่จะจ้างสล่า(ช่าง)สร้างชิ้นเพื่อถวายทานแก่พระศาสนา

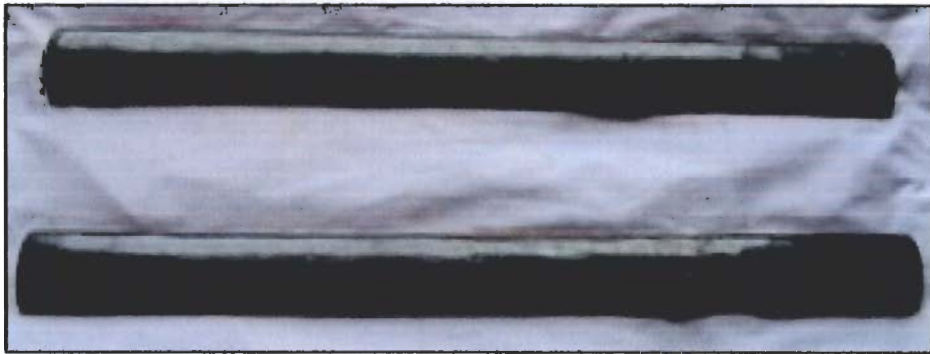
รูปที่ ๒.๒๘ แบบลงรักปิดทอง ปั้นมุกติดแก้วอังวะ(กระจกเงา)

๕.๔ ลงรักปิดเงินใช้เทคนิคฉลุแล้วปิดด้วยแผ่นเงินเปลว(แผ่นเงินที่ตีแผ่ให้บางที่สุด) เป็นศิลปะวัตถุทางศาสนาที่พบน้อยมากอาจเป็นเพราะค่านิยม

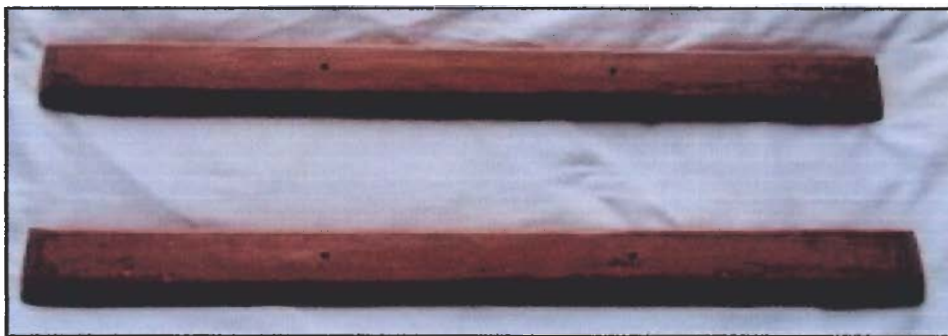
รูปที่ ๒.๒๙ ลงรักปิดเงินใช้เทคนิคฉลุแล้วปิดด้วยแผ่นเงินเปลว

๕.๕ ทารักธรรมดา(ลงรัก)

รูปที่ ๒.๓๐ เทคนิคการลงรักธรรมดา

๕.๖ ทาทางธรรมดา

รูปที่ ๒.๓๑ เทคนิคการลงทาง(ชาด)

๕.๗ ลงรักปิดทองประดับแก้วอังวะ

รูปที่ ๒.๓๒ ลงรักปิดทองประดับแก้วอังวะ

ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับบ้านสะลงงในอำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่

บ้านสะลงงใน เป็นบ้านหมู่ที่ ๓ ในจำนวน ๘ หมู่บ้าน ของตำบลสะลงงซึ่งเป็นตำบลที่ ๗ ในจำนวน ๑๑ ตำบลของอำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่

- ทิศเหนือติดต่อกับบ้านกาดฮาว หมู่ที่ ๔ ตำบลสะลงง
- ทิศใต้ติดต่อกับบ้านนาหึก หมู่ที่ ๑ ตำบลสะลงง
- ทิศตะวันออกติดต่อกับบ้านสะลงงนอก หมู่ที่ ๓ ตำบลสะลงง
- ทิศใต้ติดต่อกับบ้านปางไฮ ตำบลแม่แรม

บ้านสะลงงในมีจำนวนครัวอยู่ทั้งสิ้น ๑๙๗ ครัวเรือน

ประชากรชาย ๓๕๒ คน

ประชากรหญิง ๓๖๐ คน

รวมเป็นประชากรทั้งสิ้น ๗๑๒ คน

ประชากรส่วนใหญ่มีอาชีพทำนาและปลูกถั่วเหลือง ประชากรทั้งหมดนับถือศาสนาพุทธแต่แฝงด้วยความเชื่อดั้งเดิมของชาวไทยวนล้านนาฝั่งรากลึกอยู่ คือความเชื่อเรื่องผีปู่ย่าหรือเค้าผี(อ่าน “เก้าผี” – ผีต้นตระกูล, ผีบรรพบุรุษ), มีการติดต่อกับอำนาจเหนือธรรมชาติเช่นพิธีกรรมเกี่ยวกับถาม “เมื่อ” (คำพยากรณ์) จาก “ผีหม้อหนึ่ง” (พิธีกรรมเกี่ยวกับทำนายที่มีผู้ทำพิธีตั้งแต่ ๒ คนขึ้นไปและมีหม้อหนึ่งข้าวเป็นอุปกรณ์ติดต่อบรรยากาศระหว่างคนกับผี ในหมู่บ้านสะลงงในมีการจัดการทรัพยากรดินน้ำ ป่า แบบการจัดการเป็นองค์รวม โดยมีชุมชนเป็นผู้จัดการด้วยตนเอง มีอ่างเก็บน้ำขนาดใหญ่อยู่ทางทิศตะวันตกของหมู่บ้าน๑แห่ง ภายในหมู่บ้านมีตลาด๒แห่งคือกาดเข้าบริเวณเลื้อบ้าน(ศาลอารักษ์ประจำหมู่บ้าน) และกาดแลงบริเวณหน้าวัดสะลงงในซึ่งจะมีการ “ติดกาด” คือเปิดทำการค้าขายทุกวันตามเวลาเช้าเย็น ปัจจุบันนี้ (มีนาคม ๒๕๔๘) พื้นที่บริเวณกาดแลงหน้าวัดถูกแทนที่ด้วยอาคารสำนักงานของกลุ่ม “พลังแผ่นดิน ต่อต้านยาเสพติด” กาดแลงจึงงดไปโดยปริยาย ในหมู่บ้านสะลงงใน เดิมมีโรงเรียนสะลงงในแต่ถูกยุบไปรวมกับโรงเรียนสะลงงนอกเมื่อปีการศึกษาพ.ศ.๒๕๔๓

- ผู้ใหญ่บ้านคนปัจจุบันชื่อนายพรหมา พุทธเหมาะ
- ประธาน อบต.สะลงงในคนปัจจุบันซึ่งเป็นชาวบ้านสะลงงในคือนายดำรง ทองมูล
- รักษาการเจ้าอาวาสวัดสะลงงในคือนายบุญขึ้น อัคคจิตโต
- มัคคนายก คือ นายอินสอน บุญสุข
- ไวยาวัจกร คือ นายสุเทพ ศิริวรรณ

- ผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับดินที่ชาวบ้านเรียกว่า "หมอดิน" คือนายสิงห์คำ บัวหนอง หมู่บ้านสะลงงในมีธนาคารข้าว ๑ แห่ง เป็นเสมือนกองทุนสำรองของหมู่บ้าน มีป่าช้า ๑ แห่งทางทิศเหนือของหมู่บ้านป่าช้าเดิมอยู่ทางทิศใต้ติดกับบ้านกาตฮาว

ในจำนวนประชากร ๗๑๔ คนของบ้านสะลงงในสามารถแบ่งออกได้ตามวุฒิการศึกษาดังนี้

๑. กำลังศึกษาอยู่ในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายหรือเทียบเท่าจำนวน ๒๐ คน
๒. กำลังศึกษาอยู่ในระดับอนุปริญญาหรือเทียบเท่าจำนวน ๑๒ คน
๓. จบการศึกษาระดับปริญญาตรีหรือสูงกว่าจำนวน ๑๐ คน
๔. จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาและไม่ได้ศึกษาต่อจำนวน ๒๒
๕. จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาในระดัเดิม(ป.๔)และไม่ได้ศึกษาต่อจำนวน ๖๔๘ คน

ในจำนวน ๑๙๗ ครัวเรือนมีครัวเรือนที่ทำนา ๑๐๐ ครัวเรือนประกอบอาชีพรับจ้าง ๕๐ ครัวเรือน เลี้ยงสัตว์ ๓๑ ครัวเรือน ทำการเกษตรผสมผสานหรือเกษตรทฤษฎีใหม่ ๑๘๕ ครัวเรือน

ประชากรทั้งหมด ๗๑๒ คนในบ้านสะลงงในสามารถแยกแยะตามเกณฑ์อายุได้ดังนี้

วัยเด็ก ๐-๙ ปี	จำนวน ๗๖ คน	ชาย ๔๕ คน	หญิง ๓๑ คน
วัยรุ่นตอนต้น ๑๐-๑๔ ปี	จำนวน ๔๑ คน	ชาย ๑๘ คน	หญิง ๒๓ คน
วัยรุ่นตอนปลาย ๑๕-๑๙	จำนวน ๔๙ คน	ชาย ๒๑ คน	หญิง ๒๘ คน
วัยผู้ใหญ่ตอนต้น ๒๐-๒๙ ปี	จำนวน ๑๒๐ คน	ชาย ๕๕ คน	หญิง ๖๕ คน
วัยผู้ใหญ่ ๓๐-๔๙ ปี	จำนวน ๒๖๙ คน	ชาย ๑๒๙ คน	หญิง ๑๔๐ คน
วัยกลางคน ๕๐-๕๙ ปี	จำนวน ๗๑ คน	ชาย ๓๕ คน	หญิง ๓๖ คน
วัยสูงอายุ ๖๐ ปีขึ้นไป	จำนวน ๘๖ คน	ชาย ๔๓ คน	หญิง ๔๓ คน
รวมทั้งสิ้นจำนวน	๗๑๒ คน	เป็นชาย ๓๔๖ คน	หญิง ๓๖๖ คน

เค้าผี(เก้าผี)ปฐำในบ้านสะลงงโน

สายตระกูลหรือเครือญาติที่สืบสานกันมาจะมีการรวมตัวกันเลี้ยงผีประจำปีที่บ้านเค้าผีซึ่งมีอยู่๒๕เค้าผีในบ้านสะลงงโนแบ่งออกเป็น เค้าผีเดิม ๗ เค้าผีคือ

๑. เค้าผีบ้าน พ่อฮุ้ยหมู วงศ์ดี บ้านเลขที่ ๒๕
๒. เค้าผีบ้าน นางคำหน้อย อุปันนัท บ้านเลขที่ ๑๔
๓. เค้าผีบ้านนายบุญชม เพิ่มทรัพย์ บ้านเลขที่ ๙๗
๔. เค้าผีบ้านแม่ฮุ้ยคำ ดุมเหล็ก บ้านเลขที่ ๙๑
๕. เค้าผีบ้านนางพร ดุมเหล็ก บ้านเลขที่ ๖๒
๖. เค้าผีบ้านนางกันยา ผ่องแข บ้านเลขที่ ๘๕
๗. เค้าผีบ้านนายอินสอน บุญสุข(มีคณายกวัดสะลงงโน) บ้านเลขที่ ๕๓

และเค้าผีใหม่คือเค้าผีที่แยกตัวออกมาจากตระกูลเดิมหรือเป็นเค้าของผีของคนจากนอกหมู่บ้านสะลงงโนที่ย้ายถิ่นฐานมาอยู่บ้านสะลงงโนจึงขอแบ่งผีเดิมจากบ้านเกิดของตนมาเลี้ยงผีที่บ้านสะลงงโนนี้ด้วยซึ่งมีอยู่ทั้งหมด ๑๘ เค้าผีด้วยกัน คือ

๑. เค้าผีบ้านนางสุธรรม เพิ่มทรัพย์	บ้านเลขที่	๓๒
๒. เค้าผีบ้านนางแสงเฮ้ย กุมทอง	บ้านเลขที่	๒๘
๓. เค้าผีบ้านนางศิริพร สระเสริม	บ้านเลขที่	๔๕
๔. เค้าผีบ้านนางคำมูล ทองคำ	บ้านเลขที่	๑๙
๕. เค้าผีบ้านนางชันแก้ว เมืองมา	บ้านเลขที่	๑๓๐
๖. เค้าผีบ้านแม่ฮุ้ยลอย สุรินตะ	บ้านเลขที่	๔๘
๗. เค้าผีบ้านแม่ฮุ้ยคำ กุมทอง	บ้านเลขที่	๔๙
๘. เค้าผีบ้านแม่ฮุ้ยทิพย์ พุทธเหมาะ	บ้านเลขที่	๕๘
๙. เค้าผีบ้านแม่ฮุ้ยก่อง กำคำ	บ้านเลขที่	๗๕
๑๐. เค้าผีบ้านแม่ฮุ้ยป่า สุขสบาย	บ้านเลขที่	๑๒๐
๑๑. เค้าผีบ้านแม่ฮุ้ยแก้ว รังสี	บ้านเลขที่	๑๐๓
๑๒. เค้าผีบ้านแม่ฮุ้ยสา บัวพุด	บ้านเลขที่	๑๐๘
๑๓. เค้าผีบ้านแม่ฮุ้ยจันทร์ดี ตอนตะเส	บ้านเลขที่	๑๐๑
๑๔. เค้าผีบ้านแม่ฮุ้ยเขียว บุญมาลา	บ้านเลขที่	๙๖

๑๕. เจ้าแม่บ้านนางนงลักษณ์ บุญมาลา	บ้านเลขที่	๑๑๕
๑๖. เจ้าแม่บ้านนายเดชา ไชยสงค์	บ้านเลขที่	๗๔
๑๗. เจ้าแม่บ้านนางแก้ว ทองมูล	บ้านเลขที่	๑๓๘
๑๘. เจ้าแม่บ้านแม่อุ๊ยภา พรหมมาลา	บ้านเลขที่	๑๔๗

นอกเหนือจากสถาบันครอบครัวแล้ว ความเชื่อเรื่องผีปูย่า เป็นอีกสถาบันหนึ่งซึ่งเชื่อมกระชับร้อยรัดสายใยความสัมพันธ์ของคนในชุมชนบ้านสะลงงใน นอกจากนั้นยังมีสถาบันศาสนาคือวัดสะลงงใน นอกจากจะประกอบไปด้วยพระภิกษุ ศรัทธาญาติโยมและคณะกรรมการวัดในตำแหน่งต่างๆ แล้ว ยังแบ่งหมวดต่างๆ ได้อีก๗หมวด เพื่อให้มีการแบ่งงานของชุมชน ไปตามแรงงานต่างๆ ที่สังกัดตามหัวหมวดของตนเพื่อผลัดเปลี่ยนหรือร่วมมือกันไปทำงานพัฒนาซ่อมแซมสาธารณูปโภคต่างๆ ในหมู่บ้านหมวดทั้ง ๗ มีหัวหน้าหมวดดังต่อไปนี้

- หมวดที่ ๑ หมวดหลังวัด หัวหน้าหมวดคือนายศรี สุขเสริม บ้านเลขที่ ๑๑๗
- หมวดที่ ๒ หมวดท้องฝาย หัวหน้าหมวดคือนายบัน ไชยะ บ้านเลขที่ ๑๐๔
- หมวดที่ ๓ หมวดต้นผึ้ง หัวหน้าหมวดคือนายทองอิน บุญตัน บ้านเลขที่ ๖๒
- หมวดที่ ๔ หมวดหน้าวัด หัวหน้าหมวดคือนายชม สายแสง บ้านเลขที่ ๕๕
- หมวดที่ ๕ หมวดสันกลาง หัวหน้าหมวดคือนายพรหม ทองมูล บ้านเลขที่ ๓๗
- หมวดที่ ๖ หมวดหลังหน้า หัวหน้าหมวดคือนายอิน ทะแดง บ้านเลขที่ ๑๔๕
- หมวดที่ ๗ หมวดบ้านใต้ หัวหน้าหมวดคือนายหมื่น ศิริวัลย์ บ้านเลขที่ ๖

นอกจากสถาบันและเครือญาติต่างๆ ที่กล่าวมาแล้ว ยังมีกลุ่มทางสังคมอื่นๆ เช่นกลุ่มแม่บ้าน, กลุ่มผู้สูงอายุ, กลุ่มละอ่อนสะลงงในไฟสีลธรรม, กลุ่มเหมืองฝายซึ่งดูแลทรัพยากรน้ำและการใช้น้ำ, กลุ่มทรัพย์เพื่อการผลิตและฯลฯ

ด้วยองค์ประกอบและภาคส่วนต่างๆ ดังกล่าวเหล่านี้ได้ก่อสถานะขึ้นเป็นชุมชนบ้านสะลงงในที่อุดมไปด้วยทรัพยากรธรรมชาติมีเครือข่ายเจ้าแม่ตระกูลและสถาบันศาสนาที่ถักทอความสัมพันธ์ของชุมชนให้แน่นแฟ้นมีตลาดสดผกาดเช้า-ผกาดแดง) และกลุ่มออมทรัพย์ฯลฯ ที่ขับเคลื่อนเศรษฐกิจบนฐานวัฒนธรรม และมีคัมภีร์ธัมมไบบลานจำนวนมากพอที่จะนำมาปรับปรุงเป็นศูนย์ข้อมูลคัมภีร์ธัมมไบบลาน เพื่อความเข้มแข็งของภูมิปัญญาพื้นบ้านล้านนาของบ้านสะลงงในแห่งนี้

บทที่ ๓
การจัดตั้งศูนย์ข้อมูลคัมภีร์ธัมมปิณฑานที่วัดสะลงงในโดยชุมชนมีส่วนร่วม
ที่วัดสะลงงใน

ระยะเริ่มแรก (ธ.ค. ๒๕๔๔ - ธ.ค. ๒๕๔๖)

กลุ่มโบลานจารธัมมและชุมชนผู้ศรัทธายึดมั่นในนาวัตอุโมงค์สวนพุทธธรรมเป็นกลุ่มอาสาสมัครทางวัฒนธรรมในจังหวัดเชียงใหม่ที่มีสมาชิกประมาณ ๒๐ คน ประกอบไปด้วยภิกษุสามเณรข้าราชการเกษียณอายุ เยาวชนและประชาชนทั่วไปที่มีองค์ความรู้ด้านอักษรธัมมล้านนาและสนใจกิจกรรมด้านอนุรักษ์คัมภีร์ธัมมปิณฑาน กลุ่มทั้งสองดังกล่าวได้เคยร่วมมือกันไปคัดธัมมคือทำความสะอาดคัมภีร์ธัมมปิณฑานจัดหมวดหมู่และจัดทำทะเบียนคัมภีร์โบลาน ที่วัดศรีเกิด ต.ยุหว่า อ.สันป่าตอง จ.เชียงใหม่ เมื่อเดือน กันยายน ๒๕๔๔ ในการปฏิบัติงานครั้งนั้นมี สามเณรทอด บัวตุม (ปัจจุบันคือ นายณัฐพงษ์ บัวตุม) ซึ่งเป็นชาวบ้านสะลงงในได้เข้าไปร่วมกิจกรรมด้วย

รูปที่ ๓.๑ สามเณรทอด บัวตุม

สามเณรทอดฯ ได้บอกเล่าถึงกิจกรรมคัดธัมมให้พระสงฆ์เสริม เกสรธมฺโม วัดอุโมงค์สวนพุทธธรรม จ.เชียงใหม่ ซึ่งเป็นชาวสะลงงในเช่นกัน เมื่อพระสงฆ์ฯ ได้รับรู้ถึงกิจกรรมดังกล่าวจึงติดต่อให้กลุ่มโบลานฯไปทำกิจกรรมคัดธัมมที่วัดสะลงงใน อ.แมริม จ.เชียงใหม่ ทางกลุ่มโบลานฯได้ติดต่อให้หอสมุดแห่งชาติรัชมังกลาภิเศก จ.เชียงใหม่ นำโดยนางบรรเจิด ตีมงคล หัวหน้าหอสมุดแห่งชาติฯ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติเชียงใหม่โดยนายวิเศษ เพชรประดับ หัวหน้าพิพิธภัณฑฯ เข้าไปสังเกตการณ์เบื้องต้นต่อมาในเดือน มกราคม ๒๕๔๕ ทางกลุ่มโบลานฯ ได้รวบรวมอาสาสมัครจัดกิจกรรมทดลองสำรวจคัมภีร์โบลานที่วัดสะลงงในเป็นเวลา ๒ วัน โดยมีชาวบ้านสะลงงในที่เคยบวชเรียนและอ่านอักษรธัมมล้านนา ร่วมกิจกรรม เมื่อทำกิจกรรมได้ประมาณ ๖ ครั้ง โดยกิจกรรมสำรวจคัมภีร์โบลานเดือนละครั้ง ทางกลุ่ม

โบราณฯ พบว่าระเบียบวิธีที่ใช้ทำทะเบียนเอกสารโบราณซึ่งออกแบบโดย สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ไม่เหมาะสมกับทำจัดทะเบียนเอกสารโบราณสำหรับวัด แต่เหมาะสำหรับหน่วยงานทางการของรัฐ ทางกลุ่มโบราณจึงหยุดการสำรวจไว้ก่อนโดยความเห็นชอบของชาวบ้าน และมอบหมายให้พระดิเรก วชิรญาโณ วัดช่างเคียน (ปัจจุบันคือนายดิเรก อินทร์จันทร์) ไปทำการศึกษาและออกแบบระเบียบวิธีการจัดหมวดหมู่เอกสารโบราณที่มีความเหมาะสมในการใช้งานสำหรับศูนย์ข้อมูลคัมภีร์ธรรม์โบราณตามวัดต่างๆ เพื่อนำกลับมาใช้กับการสำรวจเอกสารโบราณรอบใหม่ที่วัดสะลงงใน การยุติการคัดธรรม์ลงชั่วคราวครั้งนี้ได้รับความเห็นชอบจากนายคำ ทองมูล ประธานฝ่ายวัฒนธรรมของหมู่บ้านสะลงงในและคณะกรรมการคนอื่นๆ ในเวลานั้น (กรกฎาคม ๒๕๔๕) คงเหลือแต่เฉพาะการเรียนการสอนภาษาล้านนาและปักขทึน (ค่านวนปฏิทินล้านนา)ซึ่งทางชุมชนพื้นฟูรีตรอยล้านนาฯ ได้ส่งนายเกริก อัครชิโนเรศ มาเป็นครูผู้สอนที่วัดสะลงงในตั้งแต่เดือน ธันวาคม ๒๕๔๔ และได้ดำเนินการต่อเนื่องมาถึงปลายปี ๒๕๔๖ มีผู้สำเร็จการศึกษาจำนวน ๑๑ คน จากผู้สมัครเรียนเริ่มแรกจำนวน ๖๐ คน เนื่องจากการสำรวจคัมภีร์โบราณโดยกลุ่มโบราณฯ เป็นกิจกรรมอาสาสมัครที่ไม่มีค่าตอบแทนประกอบกับชาวบ้านส่วนใหญ่มีภาระกิจการหาเลี้ยงชีพการคัดธรรม์จึงเป็นกิจกรรมที่ผู้ร่วมงานต้องการเสียสละแรงกายพลังสมองและเวลาโดยหวังเพียงอานิสงส์ การสำรวจคัมภีร์โบราณจึงเป็นไปโดยล่าช้าแก่นักกลุ่มโบราณฯ ส่วนหนึ่งร่วมกับชาวบ้านที่สำเร็จการศึกษาอักษรธรรม์และค่านวนปักขทึน จึงช่วยกันร่างโครงการวิจัยฯ ยื่นเสนอต่อ สวช. เพื่อจะนำงบประมาณมาสนับสนุนการสำรวจคัมภีร์โบราณ เพื่อจัดศูนย์ข้อมูลโบราณของวัด และชุมชน

ระยะเวลา ๖ เดือนแรกของการวิจัย (มีนาคม – สิงหาคม ๒๕๔๗)

ระยะเดือนแรกของการวิจัยเนื่องจากการสนับสนุนเข้ามาถึง ๒ โครงการและกิจกรรมของโครงการทั้งสองมีหลากหลาย เริ่มตั้งแต่การสอนทบทวนอักษรธรรม์ล้านนา , การสอนทบทวนปักขทึนล้านนา (ปฏิทินล้านนา) ,การเปิดสอนฟ้อนดาบ – ฟ้อนเชิง ,การสอนดนตรีพื้นเมือง และการเปิดรับนักเรียนอักษรธรรม์ล้านนารุ่นใหม่ ประกอบกับมีนักศึกษาสถาบันราชภัฏเชียงใหม่ และมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ วิทยาเขตลำปาง เข้ามาฝึกงานในพื้นที่ โดยมีหัวหน้าโครงการวิจัยการจัดตั้งศูนย์ข้อมูลธรรม์โบราณฯเป็นอาจารย์ผู้สอนภาคปฏิบัติภาคสนามทำให้การประชุมชี้แจงต่อกลุ่มชาวบ้านได้ประชุมเพียง ๑ ครั้งและผู้ร่วมประชุมมีเพียงฝ่ายปกครองคือ ผู้ใหญ่บ้าน และ อบต. ร่วมกับกรรมการวัดจำนวนหนึ่งเท่านั้น ไม่ได้จัดประชุมใหญ่สำหรับสมาชิกในหมู่บ้านทั้งหมด ในระยะเดือนที่ ๒ เนื่องจากเป็นช่วงคาบเกี่ยวกับเทศกาลสงกรานต์ซึ่งในภาคเหนือจะมีงานรื่นเริงต่อเนื่องยาวนานถึง ๑๐ วันโดยประมาณ ทำให้แผนงานกิจกรรมด้านการเรียนการสอน และการคัดธรรม์ จัดทำทะเบียนคัมภีร์โบราณล่าช้ากว่าที่แผนงานกำหนดไว้ แต่ได้รับความร่วมมือจากนักศึกษาฝึกงานจาก ๒ สถาบันดังกล่าว การสำรวจไม้ประกับธรรม์ และไม่บัญชี

(ป้ายชื่อคัมภีร์ไบเบิล) จึงจนเสร็จเรียบร้อยดี ในช่วงการวิจัยของเดือนที่ ๓ มีปัญหาเกี่ยวกับการเรียนการสอนของนักเรียนอักษรธรรมล้านนารุ่นใหม่เนื่องจากเป็นช่วงเปิดภาคเรียนการศึกษาใหม่ นักเรียนที่เป็นเด็กนั้นจะขาดเรียนมากกว่าผู้ใหญ่ ส่วนนักเรียนที่เป็นผู้ใหญ่ก็มีภาระมากขึ้น แต่นักเรียนชุดเดิมที่เรียนมาตั้งแต่ปลายปี พ.ศ.๒๕๔๔ ยังคงให้ความสนใจต่อการเรียนอย่างต่อเนื่อง ในช่วงเดือนนี้หัวหน้าสถานีอนามัยสะลงนอก คือ นางอัจฉรา บุญสุข ซึ่งเป็นนักเรียนอักษรธรรมล้านนาใหม่ได้ติดต่อขอทุนไปทางสถานทูตญี่ปุ่นเพื่อทำโครงการก่อสร้างอาคารศูนย์ข้อมูลคัมภีร์ไบเบิล และ พิพิธภัณฑ์คัมภีร์ไบเบิลวัดสะลงใน โดยมี ดร.พระสงเสริม เกสรธัมโม ช่วยเรียบเรียงเอกสารเป็นภาษาอังกฤษ และผู้ใหญ่บ้านคือ พ่อหลวงพรพมา พุทธเหมาะ เป็นผู้ให้ข้อมูลที่จำเป็น ในเดือนที่ ๓ ของการวิจัยนี้ นักศึกษาฝึกงานจากสถาบันดังกล่าวได้ปฏิบัติเสร็จสิ้นลง แต่มีนักศึกษาสองคน ๒ คน ขอฝึกงานต่อเป็นการส่วนตัว ทางหัวหน้าโครงการวิจัยฯ ได้ขอการสนับสนุนไปทาง สรส. (โครงการเสริมสร้างการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข) เพื่อเป็นค่าใช้จ่ายสำหรับนักศึกษาสองคนดังกล่าว และเนื่องจากทางหอสมุดแห่งชาติวังมณฑลภิเศก จ.เชียงใหม่ ได้ติดต่อประสานงานมาทางโครงการวิจัยฯ เพื่อขอความร่วมมือในการสำรวจจารึกอักษรโบราณที่วัดช่างเค็ง อ.แม่แจ่ม ตามที่ชุมชนวัดช่างเค็งได้ร้องขอมา ทางโครงการวิจัยจึงปรับเปลี่ยนแผนงานวิจัยจากการไปคัดคัมภีร์ที่วัดดอกแดง อ.ดอยสะเก็ด วัดสระจันทน์ อ.แมริม และวัดบวกรกหลวง อ.เมือง ไปเป็นร่วมกันอ่านจารึก วัดช่างเค็ง อ.แม่แจ่ม โดยทางโครงการวิจัยได้ประสานขอความอนุเคราะห์ให้นักวิชาการด้านการอ่านจารึกไทย จากสถาบันวิจัยสังคม มช. มาร่วมงานดังกล่าว ในช่วงเดือนที่ ๔ ของการวิจัยได้มีการออกปฏิบัติงานนอกสถานที่ คือในวันที่ ๗ มิถุนายน ๒๕๔๗ ทางนักเรียนอักษรธรรมล้านนาจากบ้านสะลงนอก, หัวหน้าโครงการวิจัย , นักศึกษาจากสถาบันราชภัฏ ร่วมกับหอสมุดแห่งชาติ และนักวิชาการจากสถาบันวิจัยสังคม มช. ได้ร่วมกันออกปฏิบัติงานสำรวจเอกสารโบราณ และอ่านจารึกร่วมกับชุมชนวัดช่างเค็ง อ.แม่แจ่ม และได้มีการรายงานเผยแพร่ทาง นสพ.พลเมืองเหนือ ฉ.๑๓๕ (๑๓-๒๕ ก.ค. ๒๕๔๗) ซึ่งได้แนบมาตามภาคผนวกของรายงานฉบับนี้แล้ว ในเดือนมิถุนายนนี้เองแม้ว่าการสำรวจคัมภีร์ไบเบิลวัดสะลงนอกในหมวดพระไตรปิฎกยังไม่เสร็จสิ้นลงทุกผูก แต่ผู้สำรวจคัมภีร์ไบเบิลก็เริ่มต้นทำทะเบียนคัมภีร์ไบเบิลในหมวดใหม่ คือ หมวดขาดก การเรียนการสอนอักษรธรรมล้านนาก็ได้เสร็จสิ้นลงในเดือนนี้ การการเรียนการสอนปักขทีนล้านนาได้ดำเนินการไปถึงขั้นการลงรายละเอียด “หน้าเดือน” คือนักเรียนเริ่มบันทึกรายการคำนวณของ จศ.๑๓๖๗ (พ.ศ.๒๕๔๘-๒๕๔๙) แล้ว ในเดือนกรกฎาคม ๒๕๔๗ ยังมีการปฏิบัติงานร่วมมือกันระหว่างโครงการวิจัยฯ และหอสมุดแห่งชาติ ที่ ร.ร.บ้านสะลงนอก โดยนักเรียนอักษรธรรมล้านนาของโครงการฯ ๓ คนซึ่งเป็นนักเรียนของ ร.ร.บ้านสะลงนอกด้วยได้ออกสำรวจหาอายุโบสถ์ร้างที่บ้านสะลงนอก ตามที่ได้รายงานไว้ใน นสพ.พลเมืองเหนือ ฉ.๑๔๖ (๖ - ๑๒ กันยายน ๒๕๔๗) และได้แนบมาในภาคผนวกของรายงานฉบับนี้แล้ว การสำรวจครั้งนี้ นักเรียนทั้ง ๓ คนได้ใช้องค์ความรู้ ๒ แขนงวิชาในการสำรวจคือ อักษรธรรมล้านนาและ ปักขทีน(ปฏิทินล้านนา) โดยมีผู้ปกครองนักเรียนซึ่งเป็นนักเรียนปักขทีนของโครงการวิจัยฯ ร่วมเป็นวิทยากรท้องถิ่นซึ่งได้บรรยายให้ความรู้แก่นักเรียนและคณะครู

ร.ร. สะलगนอกในครั้งนี้ด้วยส่วนการสำรวจคัมภีร์ไบเบิลได้ก้าวหน้าไปตามลำดับโดยในเดือน ก.ค. ๒๕๔๗ นี้ ทางโครงการฯ ได้เริ่มสำรวจในหมวดไวยากรณ์ , พิธีกรรม และจักรวาลวิทยา ในส่วนของการเรียนการสอนอักษรโรมันล้านนาได้เริ่มขึ้นใหม่ในหัวข้อ “บาลีสังโยค” ในส่วนของการเรียนการสอนปักขทึน ได้ดำเนินการไปถึงขั้นตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลการคำนวณของปีพ.ศ. ๒๕๔๘ - ๒๕๔๙ แผนการดำเนินงานในส่วนในเดือนสิงหาคม พ.ศ. ๒๕๔๗ ทางคณะผู้วิจัย, นักศึกษาฝึกงาน และกลุ่มนักศึกษาฝึกงาน และกลุ่มเป้าหมายจากบ้านสะलगในบางคนได้ร่วมกับเจ้าหน้าที่หอสมุดแห่งชาติ จัดกิจกรรมการอ่านจารึกสำหรับประชาชน และนักเรียนขึ้นอีกครั้งที่ ร.ร. สันป่าตึงวิทยาคม ในวันที่ ๕ สิงหาคม ๒๕๔๗ ในส่วนของการสำรวจคัมภีร์ไบเบิลได้ดำเนินงานซ้ำกว่าแผนงานการสำรวจโดยเสียเวลากับการแยกข้อมูลรายละเอียดในหมวดพระสูตรมากเกินไปเพราะเป็นหมวดที่ต้องอาศัยการอ่านสำรวจเนื้อหาโดยละเอียดจึงจะกรอกข้อมูลได้ถูกต้อง หนึ่งเวลาการทำงานส่วนใหญ่เน้นไปที่การสอนปักขทึนเพื่อแปลงข้อมูลการคำนวณของนักเรียนให้เป็นต้นฉบับปฏิทินที่พร้อมจะพิมพ์ออกเผยแพร่ในช่วงเดือน กันยายน - ตุลาคม ๒๕๔๗ การสัมภาษณ์ และเก็บข้อมูลรายละเอียดอื่นๆ ได้ดำเนินการสม่ำเสมอตลอด ๖ เดือนแรกของการวิจัย (มี.ค. - ส.ค. ๔๗) แต่การประมวลผลจะดำเนินการในช่วง ๖ เดือนสุดท้ายของการวิจัย

บทบาทของบุคลากรในชุมชนต่องานวิจัยในช่วงแรก (มี.ค ๔๗-ส.ค ๔๗)

ในปลายปี พ.ศ. ๒๕๔๔ คณะกรรมการหมู่บ้านได้ตั้งกรรมการขึ้นมารองรับโครงการสำรวจคัมภีร์ไบเบิล และจัดตั้งศูนย์ข้อมูลซึ่งมีแกนนำคนสำคัญดังนี้คือ

๑. นายคำ ทองมูล ประธานคณะกรรมการฝ่ายชุมชนสะलगใน
๒. นายเอนก สัมพันธ์กิจ เกร็ดญิก
๓. นายสุเทพ ศิริวรรณ ไวยาวัจกรวัดสะलगใน
๔. นายสงวน ชื่นเย็น กรรมการวัด

และ ฯลฯ

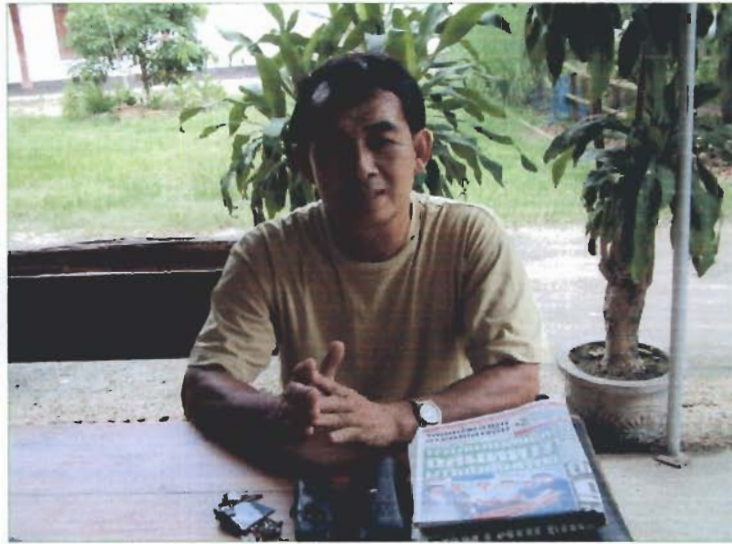
ในงานช่วงแรกผู้ที่มีบทบาทเด่นชัด คือ นายเอนก สัมพันธ์กิจ อดีตครูใหญ่โรงเรียนสะलगใน โดยได้ร่วมสำรวจคัมภีร์ไบเบิลที่วัดสะलगใน และร่วมกิจกรรมนอกสถานที่ทุกครั้ง อีกทั้งยังช่วยอำนวยความสะดวกแก่คณะผู้วิจัย ส่วนพ่อนานคำ(นายสงวน ชื่นเย็น), พ่อหลวงคำ ทองมูล และพ่อนานต้น (นายสุเทพ ศิริวรรณ) อดีตผู้ใหญ่บ้านทั้งสองคนก็ได้เข้าร่วมกิจกรรมบ้างตามโอกาสอันควรเนื่องด้วยติดภาระการเลี้ยงชีพดังกล่าว แต่อย่างไรก็ตามกลุ่มลูกศิษย์อักษรโรมันวัดสะलगในทั้ง ๑๑ (ผู้ใหญ่ ๓ คน และเยาวชน ๗ คน) กลับมีบทบาทสูงในกิจกรรมสำรวจและทำทะเบียนคัมภีร์ไบเบิล เพราะกิจกรรมคัดอักษรกำหนดให้เป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรและระบบการเรียนการสอน ในการวิจัยช่วงแรกนี้มีผู้มาเรียนอักษรโรมันเพิ่มอีก ๔ คน ผู้ที่มีบทบาทอย่างเด่นชัดในการผลักดันการจัดตั้งศูนย์ข้อมูลไบเบิลคือ นางอัจฉรา

บุญสุข ผู้ริเริ่มเขียนโครงการไปขอรับทุนสนับสนุนการก่อตั้งศูนย์ข้อมูลธัมมโอบิลานวัดสะลงงใน การดำเนินตามโครงการวิจัยในเดือนสิงหาคม ๒๕๔๗ นี้ ได้รับความสนใจมีคณะต่างๆ มาศึกษาดูงาน เช่น กลุ่มรักตัวเมือง รักเมืองน่าน จ.น่าน , คณะของ อ.พรพิไล เลิศวิชา มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ สกว. และ ฝ่ายวิชาการวิทยาลัยการจัดการทางสังคม (วจส.)

ในส่วนของลูกศิษย์อัครธัมมสะลงงในคนอื่นๆ ที่ได้พัฒนาบทบาทของตนเองจากผู้เรียนไปเป็นผู้สอนและวิทยากรท้องถิ่น เช่น นางวรรณเพ็ญ สุขสบาย , ด.ช.กรกช คำเงิน และ ด.ญ.อังคณา บัวพุด นักเรียนโรงเรียนบ้านสะลงงนอกที่ได้ใช้องค์ความรู้ที่ได้เรียนมา ในกิจกรรมของทางโรงเรียน และ อ.สิงทอน ทองคำฮ้าง ที่ได้นำความรู้ที่ได้รับจากการเรียนไปสร้างหลักสูตรการสอนอัครธัมมล้านนาที่สถานศึกษาที่ตนสอนอยู่คือ ร.ร.ป่าลาน อ.สะเมิง จ.เชียงใหม่

รูปที่ ๓.๒ พ่อน้อยคำ ทองมูล ประธานกรรมการฝ่ายสะลงงใน และ ประธานสภาวัฒนธรรมชุดเก่า

รูปที่ ๓.๓ ครูเอนก สัมพันธ์กิจ เจ้าหน้าที่โครงการ, เหมัญญิก

รูปที่ ๓.๔ พ่อหนานสุเทพ ศิริวรรณ ไวยาวัจกร วัดสะลงงใน

รูปที่ ๓.๕ นางวรรณเพ็ญ สุขสบาย วิทยากรท้องถิ่น เป็นชาวบ้านสะลงงโน

รูปที่ ๓.๖ เยาวชนที่เรียนตัวเมือง

รูปที่ ๓.๗ บรรยากาศการเรียนการสอนตัวเมือง(อัครธรรม์ล้านนา)

สรุปกระบวนการจัดตั้งศูนย์ข้อมูลโบราณที่มีชุมชนให้ความร่วมมือโดยสังเขป คือ

๑. การถ่ายทอดให้สมาชิกส่วนหนึ่งของชุมชนที่มีจิตสำนึกในการฟื้นฟูจารีตและวัฒนธรรมได้มีองค์ความรู้เกี่ยวกับอัครธรรม์ล้านนา , ปักขพื้นและทักษะการสำรวจเอกสารโบราณเพื่อนำองค์ความรู้ในการใช้งานจริง
๒. ประสานความร่วมมือ กับภาคส่วนต่างๆ ในชุมชน เช่น ฝ่ายการปกครอง ฝ่ายสงฆ์ และผู้รู้ท้องถิ่น
๓. ประสานความร่วมมือกับองค์กร ,หน่วยงานภาครัฐ และเอกชนในการสนับสนุน ข้อมูล ,งบประมาณ และวิทยากร ฯลฯ
๔. ใช้กิจกรรมการเรียนการสอน ,การสำรวจคัมภีร์โบราณ,การนำกิจกรรมนอกพื้นที่ และการใช้สื่อประชาสัมพันธ์เป็นเครื่องมือกระตุ้นจิตสำนึกของชุมชนโดยต่อเนื่อง เพื่อให้เกิดความตื่นตัวในการลุกขึ้นมาจัดการและดูแลองค์ความรู้ท้องถิ่น และ ทรัพยากรทางปัญญาโดยชุมชนเองอย่างยั่งยืน

รูปที่ ๓.๘ กลุ่ม “คนรักตัวเมืองบ้านสะลงงโน” ไปศึกษัมที่วัดศรีบุญเรือง(หัวท่ง)

ค.แม่ทา อ.แม่ออน จ.เชียงใหม่

ระยะ ๖ เดือนหลังของการวิจัย (กันยายน ๒๕๕๗–กุมภาพันธ์ ๒๕๕๘)

ในเดือนกันยายน ๒๕๕๗ เป็นระยะเวลาที่การวิจัยต้องมึบทบาทให้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการมากขึ้น เพราะในเดือนตุลาคม ๒๕๕๗ มีหลายกิจกรรมที่จะต้องดำเนินการ เพื่อการปรับปรุงเพิ่มประสิทธิภาพของบุคลากรทั้ง ๑๑ คน ที่เป็นเป้าหมายสำคัญของโครงการจัดตั้งศูนย์ข้อมูลภูมิโบลานกิจกรรมดังกล่าวประกอบไปด้วยการผลิตผลงานการคำนวณปักขพื้นของคณะนักเรียนอักษรธัมม์ล้านนาบ้านสะลงงโนออกเผยแพร่สู่สาธารณชนในวงกว้าง และการออกไปสาธิตการคัธธัมม์ที่วัดหัวท่ง (ศรีบุญเรือง) ต.แม่ทา กิ่ง อ.แม่ออน จ.เชียงใหม่ เพื่อกระตุ้นให้ชุมชนในตำบลแม่ทาลุกขึ้นมาดำเนินการเกี่ยวกับภูมิปัญญาพื้นบ้านและองค์ความรู้ด้านอักษรศาสตร์ล้านนาในพื้นที่ของตนเองและกิจกรรมย่อยอีกประการหนึ่ง คือการจัดกิจกรรมให้พระนวกะจากวัดอุโมงค์สวนพุทธธรรมมาทดลองคัธธัมม์ที่วัดสะลงงโนเพื่อสร้างแรงบันดาลใจให้กับพระนวกะผู้จะสืบทอดาเพศในปลายพรรษา(ต.ค ๒๕๕๗)นี้ เพื่อจะได้กลับไปฟื้นฟูภูมิปัญญาด้านอักษรศาสตร์ล้านนาในท้องถิ่นของตนเอง อีกทั้งกำหนดการณ์การคัธธัมม์ในเดือนกันยายน ต้องสรุปการจัดทำทะเบียนในหมวดพระไตรปิฎกย่อยหรือปิฎกทั้งสามให้เสร็จสิ้น จึงนับได้ว่าเป็นการเริ่มต้นงานวิจัยในช่วงที่ ๒ ที่มีความกดดันพอสมควร ในเดือนตุลาคมกิจกรรมและการเก็บข้อมูลของโครงการวิจัยดำเนินไปด้วยดีตามแผนการที่กำหนดไว้ ปฏิทินล้านนาจากการคำนวณของคณะนักเรียนอักษรธัมม์บ้านสะลงงโนได้รับการตอบรับจากชุมชนอย่างยิ่ง แต่ในปลายเดือนตุลาคม ๒๕๕๗ นี้เองได้มีเหตุการณ์อันทำให้โครงการจัดตั้งศูนย์ข้อมูลธัมม์โบลานวัดสะลงงโนได้หันเหเปลี่ยนแปลงทิศทางไป กล่าวคือ คณะ

กรรมการดำเนินการจัดตั้งศูนย์ข้อมูลธัมมโฆสสถานวัดสะลงใน ที่มีนายคำ ทองมูลเป็นประธาน และมีนาย เอนก สัมพันธ์กิจเป็นเหรัญญิก และเลขานุการได้หมดวาระลง สมาชิกของชุมชนนำโดยพ่อหลวงพรหมมา พุทธเหมาะ ผู้ใหญ่บ้าน, นายดำรง ทองมูล ประธาน อบต. สะลงและนายสุเทพ ศิริวรรณ ไวยาวัจกรวัด สะลงใน ได้จัดให้มีการเลือกตั้งคณะกรรมการชุดใหม่ขึ้นมารับดำเนินการต่อจากคณะกรรมการชุดเดิม โดยจัดให้มีการเลือกตั้งในวันอาทิตย์ที่ ๒๔ ตุลาคม ๒๕๔๗ ผลการเลือกตั้งปรากฏว่าได้ ดร.พระสงเสริม เกสรธมโม เป็นประธานคณะกรรมการและได้เปลี่ยนแปลงชื่อคณะกรรมการเป็น “คณะกรรมการจัดระบบ และส่งเสริมการศึกษาคัมภีร์โฆสสถานล้านนาของวัดสิทธิธรรม” ในวันที่ ๒๗ ตุลาคม ๒๕๔๗ ได้แต่งตั้ง คณะทำงานชุดใหม่จำนวน ๓๔ คน มีนายสุเทพ ศิริวรรณ เป็นรองประธานฝ่ายวิชาการภาษาล้านนา นายอินสอน บุญสุข เป็นรองประธานฝ่ายพิธีการและนางสาวอภิญา สุภาวิสิทธิ์ เป็นกรรมการและ เลขานุการ ในวันที่ ๓๑ ตุลาคม ๒๕๔๗ ได้มีการประชุมคณะกรรมการชุดใหม่ มติในที่ประชุมให้จัดการ ทำทะเบียนและจัดหมวดหมู่ธัมมโฆสสถานในวัดสะลงในใหม่ทั้งหมด ตามวิธีการที่คณะกรรมการคิดขึ้น โดยเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนและการแบ่งหน้าที่กันทำ และรวบรวมหมวดหมู่ปลีกย่อยของการแบ่ง หมวดหมู่แบบเดิมที่ดำเนินการมาให้เหลือแต่หมวดหมู่ใหญ่ๆ หลังจากการรับมอบงานจากคณะกรรมการ ชุดเดิม ในวันที่ ๑๔ พ.ย. ๒๕๔๗ คณะกรรมการชุดใหม่ได้ดำเนินการให้มีการเรียนการสอนอักษรรธัมมล้านนาให้แก่เยาวชน โดยแบ่งเป็น ๒ ช่วงอายุ คือชั้นประถมศึกษาและมัธยมศึกษา โดยมีทุนการศึกษาให้ทุน ละ ๕๐๐ บาทแก่ผู้เรียนจนจบหลักสูตร เพื่อเป็นแรงจูงใจในการเข้ารับการอบรมและสืบทอดภูมิปัญญา สำหรับการคัดธัมมโฆสสถานได้ดำเนินการครั้งแรกในวันที่ ๑๔ พ.ย. ๒๕๔๗ และครั้งต่อๆมาในทุกวันอาทิตย์ เนื่องจากคณะกรรมการและชาวบ้านที่มาร่วมกิจกรรมในครั้งต่อๆมามีจำนวนลดลงเพราะติดภารกิจในด้าน อาชีพการงาน ทางคณะกรรมการจึงจัดให้มีการเลี้ยงอาหารกลางวันแก่ผู้เข้าร่วมกิจกรรมและจัดค่าตอบแทนวันละ ๑๕๐ บาท สำหรับผู้ที่อ่านอักษรรธัมมล้านนาได้สามารถจดบันทึกข้อมูลในแบบสำรวจได้ดี และจัดค่าตอบแทนวันละ ๘๐ บาทแก่ผู้ที่ทำเนกิจกรรรมอื่น เช่น นับจำนวนหน้าของธัมมโฆสสถานแต่ละผูก และผู้ที่ทำหน้าที่ทำอาหารจัดเลี้ยง เป็นต้น

ในรูปแบบวิธีการคัดธัมมโฆสสถานได้ดำเนินการในแบบสายพานโรงงาน กล่าวคือ แบ่งสายการทำงานเป็น ๓ ส่วน ส่วนหน้าสุดเป็นแถวของผู้อ่านและบันทึกข้อมูล ประกอบด้วยพ่อหนานสุเทพ ศิริวรรณ , พ่อหนานอินสอน บุญสุข , พ่อหนานสงวน ชื่นเย็น และพระบุญขึ้น อัครจิตโต ส่วนที่สองเป็นโต๊ะของผู้ที่มีหน้าที่นับจำนวนหน้าของธัมมโฆสสถานแต่ละผูก ส่วนที่สาม เป็นส่วนที่มีหน้าที่นำข้อมูลจากส่วนที่ หนึ่งและสองมาบันทึกลงบัญชีและทำเครื่องหมายคัมภีร์โฆสสถานแต่ละผูกให้ตรงกับรายการที่บ้านทักไว้ จากนั้นจึงนำคัมภีร์โฆสสถานไปเก็บในหีดธัมมตามเดิม ด้วยวิธีการดังกล่าวคณะกรรมการชุดใหม่ได้สำรวจคัมภีร์โฆสสถานเสร็จสิ้นไปแล้วประมาณ ๒,๐๐๐ ผูก แต่ปัจจุบันนี้ (เดือนมกราคม-กุมภาพันธ์ ๒๕๔๘) กิจกรรมการสำรวจคัมภีร์โฆสสถานได้หยุดลงชั่วคราวเนื่องจากรอการตัดสินใจจากประธานคณะกรรมการ

ภายหลังจากคณะกรรมการชุดใหม่เข้ามาดำเนินการต่อจากคณะกรรมการชุดเดิม ทางที่มิวิจัยได้เปลี่ยนบทบาทจากผู้ร่วมปฏิบัติการมาเป็นผู้สังเกตการณ์เก็บข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล โดยไม่ได้เข้าร่วมปฏิบัติการกับคณะกรรมการชุดใหม่ เพราะต้องการศึกษาสังเกตการณ์มีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดตั้งศูนย์ข้อมูลภูมิโบลานที่ปราศจากการแทรกแซงจากภาคส่วนอื่นๆ

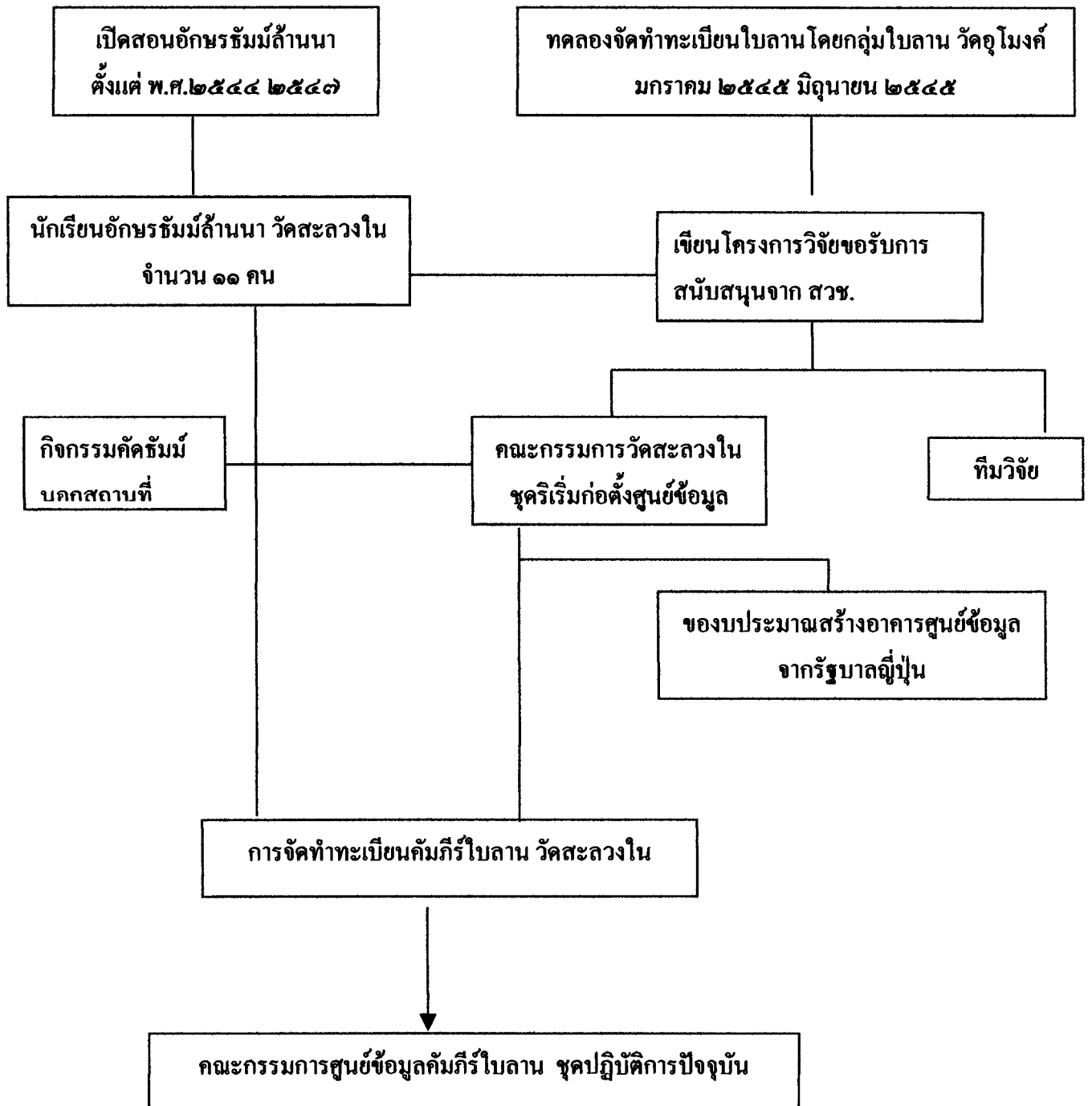

รูปที่ ๓.๘ พระนวก วัดอุโมงค์ มาร่วมกัศัณธ์ที่วัดสะलगใน

รูปที่ ๓.๑๐ ภาพการกัศัณธ์โดยคณะกรรมการจัดระบบและส่งเสริมการศึกษาคัมภีร์โบลานล้านนา
ของวัดสิทธิทรงธรรม (สะलगใน)

**กระบวนการจัดตั้งศูนย์ข้อมูลโบราณ
โดยชุมชนมีส่วนร่วม : วัดสะलगใน**

บทที่ ๔

บทวิเคราะห์เปรียบเทียบการทำงานและบทบาทของความร่วมมือระหว่าง “กลุ่มไบลานจารัธม์มร่วมกับคณะกรรมการดำเนินการซึ่งจัดตั้งศูนย์ข้อมูลไบลาน วัดสะลงงโน” ชุดเดิมกับ “คณะกรรมการจัดระบบและส่งเสริมการศึกษาคัมภีร์ไบลานล้านนาวัดสิทธิทรงธรรม” ชุดใหม่

๑. ความร่วมมือระหว่าง “กลุ่มไบลานจารัธม์มวัดอุโมงค์สวนพุทธธรรม” และ “คณะกรรมการจัดระบบและส่งเสริมการศึกษาคัมภีร์ไบลานล้านนาวัดสิทธิทรงธรรม” เป็นการร่วมมือระหว่าง “ผู้รู้ท้องถิ่น” และ “นักวิชาการอาสาสมัคร” จากภายนอกชุมชนเป็นการทำงานบนฐานวิชาการ และความสัมพันธ์ที่ใช้เวลายาวนานในการเรียนรู้ซึ่งกันและกัน การถ่ายทอดองค์ความรู้ , การแลกเปลี่ยนข้อมูลและสานความสัมพันธ์ได้ใช้เวลานานถึง ๓ ปี จึงจะสามารถก่อเกิดวิทยากรท้องถิ่น ที่มีภูมิลำเนาอาศัยพำนักและระดับการศึกษาที่แตกต่างกัน เช่น

๑.๑ นางวรรณเพ็ญ สุขสบาย อายุ ๔๐ ปี มีอาชีพเป็นช่างเสริมสวยในหมู่บ้าน จบการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ ๗ จากเดิมที่ไม่สามารถอ่านภาษาล้านนาได้ ปัจจุบันมีความเชี่ยวชาญในการสำรวจและจัดหมวดหมู่คัมภีร์ไบลานด้วยตนเองตลอดขบวนการ สามารถคำนวณปฏิทินล้านนาได้แม่นยำ และเคยรับหน้าที่เป็นวิทยากรท้องถิ่นในการบรรยายความรู้เรื่องวิธีการหาอายุใบสัดจากหลักฐานจารึกให้กับคณะครูและนักเรียนโรงเรียนบ้านสะลงงนอก

๑.๒ นายเอนก สัมพันธกิจ อดีตครูใหญ่โรงเรียนบ้านสะลงงโน การศึกษาระดับปริญญาตรี จากเดิมที่ไม่สามารถอ่านภาษาล้านนาได้ แต่ปัจจุบันได้รับหน้าที่เป็นผู้ตรวจต้นฉบับการคำนวณปฏิทินล้านนาของกลุ่มนักเรียนอักษรรัธม์มล้านนาของวัดสะลงงโน

๑.๓ นายสิงทอน ทองคำให้ อาจารย์ระดับ ๗ โรงเรียนบ้านป่าลาน อ.สะเมิง จ. เชียงใหม่ การศึกษาระดับปริญญาตรี จากเดิมที่ไม่สามารถอ่านภาษาล้านนาได้ ปัจจุบันเป็นผู้จัดทำหลักสูตรท้องถิ่นภาษาล้านนาสำหรับโรงเรียนบ้านป่าลาน อ.สะเมิง

นอกจากนี้ยังมีเด็กนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นอีก ๗ คน ในบ้านสะลงงโนที่ผ่านการเรียนการสอนหลักสูตรอักษรรัธม์มล้านนาและปฏิทินล้านนา ตลอดเวลา ๓ ปีก็มีคุณสมบัติไม่ต่างกับวิทยากรท้องถิ่นทั้ง ๓ คน ดังที่กล่าวมา

การสร้างบุคลากรในท้องถิ่นระดับคุณภาพเป็นวิธีการขั้นต้นในการจัดตั้งศูนย์ข้อมูลธัมมวิไลลานที่ยั่งยืน เพราะคนในท้องถิ่นนี้เองจะเป็นผู้จัดการองค์ความรู้ในหมู่บ้านตนได้อย่างมีประสิทธิภาพ แต่วิธีการนี้ก็มีข้อจำกัด กล่าวคือ บุคลากรระดับคุณภาพใช้เวลาบ่มเพาะยาวนาน คนในชุมชนเองแม้จะรักท้องถิ่นแต่ปัญหาปากท้องและข้อจำกัดของเด็กวัยเรียนทำให้มีผู้เข้าร่วมโครงการอย่างแข็งขันมีจำกัดน้อยและดูแปลกแยกจากคนอื่นๆ ในชุมชน การเข้าฝึงตัวอย่างยาวนานของนักวิชาการอาสาสมัครจากนอกชุมชนจำเป็นต้องมีค่าใช้จ่ายในการดำเนินการ อาจจะหาทุนสนับสนุนได้จากการขอโครงการวิจัย ในทางตรงกันข้ามหากไม่ทำความเข้าใจและประชาสัมพันธ์กับชุมชนอย่างเข้มแข็งอาจมองได้ว่าเป็นการนำเอาปัจจัยและเงื่อนไขพิเศษของชุมชนไปสร้างช่องทางหากินสำหรับนักวิจัย

วิธีการจัดทำทะเบียนธัมมวิไลลานที่อาจารย์ดิเรก อินจันทร์เป็นผู้ออกแบบเป็นแบบสำรวจข้อมูลที่ค่อนข้างมีรายละเอียดมากเหมาะสำหรับการนำข้อมูลไปทำศูนย์ข้อมูลเป็นอย่างยิ่ง แต่ก็หาบุคลากรที่ชำนาญพอที่จะลงบันทึกข้อมูลโดยละเอียดได้ยาก โดยเฉพาะความสามารถในการแยกแยะหมวดหมู่

ด้วยข้อจำกัดดังกล่าวการสำรวจคัมภีร์ไบเบิลโดยมีนักวิชาการอาสาสมัครเป็นผู้ชี้แนะแม้ว่าจะมีคุณภาพเชิงวิชาการสูงแต่ก็ดำเนินการไปได้อย่างล่าช้า และคนจำนวนน้อยในชุมชนเท่านั้นที่มีโอกาสเข้าร่วมกระบวนการตลอดขั้นตอน เมื่อการจัดตั้งศูนย์ข้อมูลดำเนินการเสร็จสิ้นแล้วและผ่านขั้นตอนส่งมอบแก่ชุมชนแล้วเท่านั้น ชุมชนจึงสามารถเข้าใช้ประโยชน์จากศูนย์ข้อมูลได้อย่างเต็มที่โดยไม่มีข้อจำกัด ดังเช่น การจัดตั้งศูนย์ข้อมูลธัมมวิไลลานของวัดสันป่าสัก ต.หนองจ่อม อ.สันทราย จ.เชียงใหม่ ที่ดำเนินการเสร็จสิ้นไปเมื่อเดือน มกราคม ๒๕๔๗

๒. วิธีการดำเนินการของ “คณะกรรมการจัดระบบและส่งเสริมการศึกษาคัมภีร์ไบเบิลลานล้านนาวัดสิทธิทรงธรรม” นั้นแตกต่างออกไปโดยเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนทุกภาคส่วนโดยไม่พึ่งพาองค์ความรู้ด้านล้านนาคดีจากนักวิชาการนอกชุมชน ในตอนแรกจะได้รับความร่วมมือจากชุมชนอย่างเข้มแข็งเพราะทุกคนได้แสดงความมีส่วนร่วมโดยไม่คำนึงถึงระดับสติปัญญาและคงความสามารถ แต่การขาดความเข้าใจอย่างลึกซึ้งของคณะดำเนินงานในด้านวิชาการเกี่ยวกับการอนุรักษ์คัมภีร์ไบเบิลและด้านล้านนาคดีเชิงอักษรศาสตร์ ทำให้ไม่สามารถจัดระบบหมวดองค์ความรู้จนถึงขั้นใช้งานทางวิชาการได้ดี แต่จะจัดเก็บได้ระดับเดียวกับการจัดเก็บสิ่งของและสร้างความเสียหายให้กับคัมภีร์ไบเบิลด้วยวิธีการจัดเก็บแบบเดิมในหีดธัมม์ ซึ่งทำให้น้ำหนักของคัมภีร์ไบเบิลที่อยู่ชั้นบนกดทับคัมภีร์ไบเบิลที่อยู่ชั้นล่างจนแตกหักเสียหาย อีกประการหนึ่งการดำเนินการคัดธัมม์ด้วยวิธีการแบบ

สายพานโรงงานอาจทำให้งานดำเนินไปได้ปริมาณมากในเวลาอันสั้นก็จริงแต่บุคลากรผู้ปฏิบัติงานไม่ได้เกิดทักษะในการเรียนรู้เพราะทำแต่งงานเฉพาะส่วนของตน ไม่เกิดความสัมพันธ์กับคัมภีร์ไบเบิลที่จับต้องอยู่ ยกเว้นแต่ผู้ที่มีหน้าที่อ่านข้อมูลเท่านั้น ทำให้การทำงานเกิดความแปลกแยกเกิดและเกิดอารมณ์เบื่อบ่อย อีกทั้งยังทำให้เกิดความกดดันเมื่อการดำเนินงานติดขัดที่จุดใดจุดหนึ่งของสายพาน ผลที่ตามมาคือจำนวนคนผู้เข้าร่วมกิจกรรมในครั้งต่อๆ มาลดน้อยลงมากจนต้องดำเนินการโดยมีค่าตอบแทนและเลี้ยงอาหารสำหรับผู้ปฏิบัติงาน ขณะนี้การคัดธมมีได้หยุดชงกกลางชั่วคราวเพื่อรอเวลาดำเนินการให้เสร็จสิ้นในโอกาสที่เหมาะสมต่อไป

จะเห็นได้ว่าวิธีการจัดตั้งศูนย์ข้อมูลธมมีไบเบิลทั้งสองวิธีมีจุดดีและข้อจำกัดของแต่ละวิธีต่างกัน แต่ปัจจัยสำคัญแห่งความสำเร็จของการสถาปนาสถาบันการเรียนรู้ของชุมชนมิใช่อยู่ที่องค์ความรู้พื้นฐานและวิชาการสมัยใหม่ แต่ได้ขึ้นอยู่กับประสิทธิภาพของทรัพยากรบุคคลทั้งภายในและภายนอกชุมชนบวกกับความสัมพันธ์อันดีและการร่วมไม้ร่วมมืออย่างสามัคคีของคนในชุมชนแห่งนั้นเอง

๓. กล่าวสรุปโดยเชิงกระบวนการแล้วจะเห็นได้ว่าช่วงการบ่มเพาะก่อนเกิดงานวิจัย (ธันวาคม ๒๕๔๔-กุมภาพันธ์ ๒๕๔๗) และช่วงแรกของการดำเนินโครงการวิจัย (มีนาคม -กันยายน ๒๕๔๗) กระบวนการภายนอกชุมชนคือ คณะนักวิจัยและนักศึกษาจากสถาบันการศึกษา มีบทบาทมากกว่านักวิจัยภายในชุมชนและภาคส่วนอื่นๆ ของชุมชน ส่วนช่วงหลังของการวิจัย (ตุลาคม ๒๕๔๗ -มีนาคม ๒๕๔๘) สมาชิกของชุมชนมีบทบาทเบ็ดเสร็จในการดำเนินงาน เมื่อติดตามการดำเนินงานของคณะกรรมการชุดใหม่ที่เลือกตั้งโดยชุมชนพบว่า การดำเนินงานตลอดตัวและชงกกันลงในที่สุด จึงสรุปได้ว่าวิธีการทั้ง ๒ วิธีคือ

(ก) การชี้นำกระบวนการทำงานจากนักวิชาการและอาสาสมัครจากภายนอกชุมชน

(ข) การดำเนินงานเบ็ดเสร็จโดยชุมชนไม่พึ่งพิงการสนับสนุนจากภายนอกชุมชน

ทั้ง ๒ วิธีนี้ไม่อาจทำการให้การจัดตั้งศูนย์ข้อมูลบรรลุเป้าหมายได้จึงเกิดเป็นจุดวิจัยใหม่ว่า กระบวนการที่ได้ผลจะเป็นอย่างไร

๔. สิ่งที่โครงการวิจัยได้เหลือไว้ให้ชุมชนนอกจากแรงบันดาลใจที่จะดำเนินการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้และศูนย์ข้อมูลธมมีไบเบิลซึ่งดำเนินการโดยชุมชนเอง ก็ยังมีบุคลากรที่มีศักยภาพ ๓ คน คือ นายเอนก สัมพันธกิจ, นายสิงทอน ทองคำแข็ง และนางวรรณเพ็ญ สุขสบาย ซึ่งทั้งสามคนนี้มีความสามารถสูงด้านการอ่าน แปลเอกสารโบราณ, การจัดหมวดหมู่คัมภีร์ธมมีไบเบิลและการคำนวณปฏิทินล้านนา ทั้ง ๓ คนนี้จะเป็นทรัพยากรบุคคลที่สำคัญของชุมชนต่อไปในภายภาคหน้าสำหรับขับเคลื่อนงานด้านวัฒนธรรมและศูนย์การเรียนรู้ต่างๆ ของชุมชน

บทที่ ๕ บทสรุปและข้อเสนอแนะ

การจัดตั้งศูนย์ข้อมูลธรมมิโบลานที่วัดสันป่าสัก ต.หนองจ้อม อ.สันทราย จ.เชียงใหม่และที่วัดสะลงงโน อ.แมริม มีการบวนการเริ่มต้นที่เหมือนกันคือเป็นการร่วมมือระหว่างผู้รู้ในท้องถิ่นกับนักวิชาการอาสาสมัครจากนอกชุมชน แต่เนื่องจากทั้งสองแห่งมีความแตกต่างทางบริบท กล่าวคือ วัดสันป่าสักมีพระภิกษุผู้เป็นเลื่อมเนื้อเชื้อไขของคนในท้องถิ่นเป็นเจ้าของ และท่านมีความเข้าใจและให้ความร่วมมือกับอาสาสมัครและนักวิชาการซึ่งเป็นคนภายนอกชุมชนด้วยดีจนกระทั่งการจัดตั้งศูนย์ข้อมูลฯ สำเร็จลุล่วงไปด้วยดีและสามารถเปิดบริการแก่สาธารณชน สำหรับวัดสะลงงโนในช่วงระยะเวลา ๓ ปี(พ.ศ.๒๕๔๔-๒๕๔๗) ที่มีการริเริ่มสำรวจข้อมูลคัมภีร์โบลานเพื่อจะนำไปสู่การจัดตั้งศูนย์ข้อมูลธรมมิโบลานนั้นมีการเปลี่ยนแปลงเจ้าอาวาสและผู้ใหญ่บ้านทำให้ความเข้าใจต่อชุมชนของคณะผู้วิจัยมีอุปสรรคพอสมควร ประกอบกับในเวลานั้นพระภิกษุที่ชาวบ้านศรัทธาหนีบถือปัจจุบันจำพรรษาอยู่ที่วัดอุโมงค์สวนพุทธธรรมได้ไปศึกษาต่อยังต่างประเทศ จึงเป็นการเสียโอกาสของคณะผู้วิจัยและคณะกรรมการจัดตั้งศูนย์ข้อมูลฯ ชุดเดิมของชุมชนที่จะมอบบทบาทการนำชุมชนให้แก่ท่านในการดำเนินการจัดตั้งศูนย์ข้อมูลฯ ต่อมาภายหลังเมื่อมีการเลือกตั้งคณะกรรมการชุดใหม่ขึ้นมาดำเนินการทำให้มีการเปลี่ยนแปลงทิศทางและวิธีการทำงานไปอีกแบบหนึ่งซึ่งก็มีทั้งข้อดีและข้อจำกัดดังที่ได้วิเคราะห์ไปแล้วในบทก่อน โอกาสที่จะเกิดศูนย์ข้อมูลธรมมิโบลานประจำท้องถิ่นอย่างเช่นวัดสันป่าสักเป็นแห่งที่สองในจังหวัดเชียงใหม่จึงจะเลื่อนเวลาออกไป แต่อย่างไรก็ตามทางชุมชนยังคงดำเนินการเรื่องนี้ต่อไปอย่างแข็งขัน จึงคาดหมายได้ว่าจะมีศูนย์ข้อมูลคัมภีร์ธรมมิโบลานเกิดขึ้นที่วัดสะลงงโนจึงมีโอกาสเป็นไปได้อย่างยิ่งในเร็ววัน อุทาหรณ์สำหรับผู้ทำงานพัฒนาร่วมกับชุมชนบนฐานวัฒนธรรมก็คือควรจะทำเนงานโดยอาศัยฐานวัฒนธรรมผลักดันให้ชุมชนลุกขึ้นมาดำเนินการด้านองค์ความรู้ของตนเองโดยที่นักวิจัยวางบทบาทของตนในลักษณะของผู้สนับสนุนและผู้ตามมิใช่ผู้ชี้นำ นักวิจัยด้านวัฒนธรรมไม่ควรมุ่งทำงานแต่ด้านข้อมูลองค์ความรู้แต่เพียงอย่างเดียว ควรจะมีเครื่องมือวิเคราะห์สังคมที่มีประสิทธิภาพด้วยจึงจะทำเนงานวิจัยเชิงปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตัวอย่างกรณีของวัดสะลงงโนสายใยความสัมพันธ์ของชุมชนมิได้จำกัดอยู่ในชุมชนเท่านั้นแต่โยงโยไปนอกชุมชนด้วยคือ พระภิกษุ ที่ชาวบ้านให้ความนับถือศรัทธานั้นจำพรรษาอยู่ที่อื่น การดำเนินการใดๆเกี่ยวกับทางวัดควรได้รับฉันทานุมติจากท่านด้วย ดังเช่น คำกล่าวของพ่อหนานสุเทพ ศิริวรรณที่พูดถึงกรณีการเปลี่ยนแปลงวิธีการคัมภีร์ของคณะกรรมการชุดใหม่นั้นเกิดจาก “คณะนักวิจัยเลี้ยงผีปุกุ่ม ไไม้สรีมีสองตัน คือตันใต้กับตันเหนือ” นั้นมีความหมายว่านอกจากจะต้องหมั่นชี้แจงและทำความเข้าใจกับชุมชนในเรื่องโครงการวิจัยที่ดำเนินการอยู่ในพื้นที่แล้วนักวิจัยควรต้องทำความเข้าใจและขอความร่วมมือจากภาคส่วนอื่น ๆ นอกชุมชนที่มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์โยงโยกับชุมชนด้วย

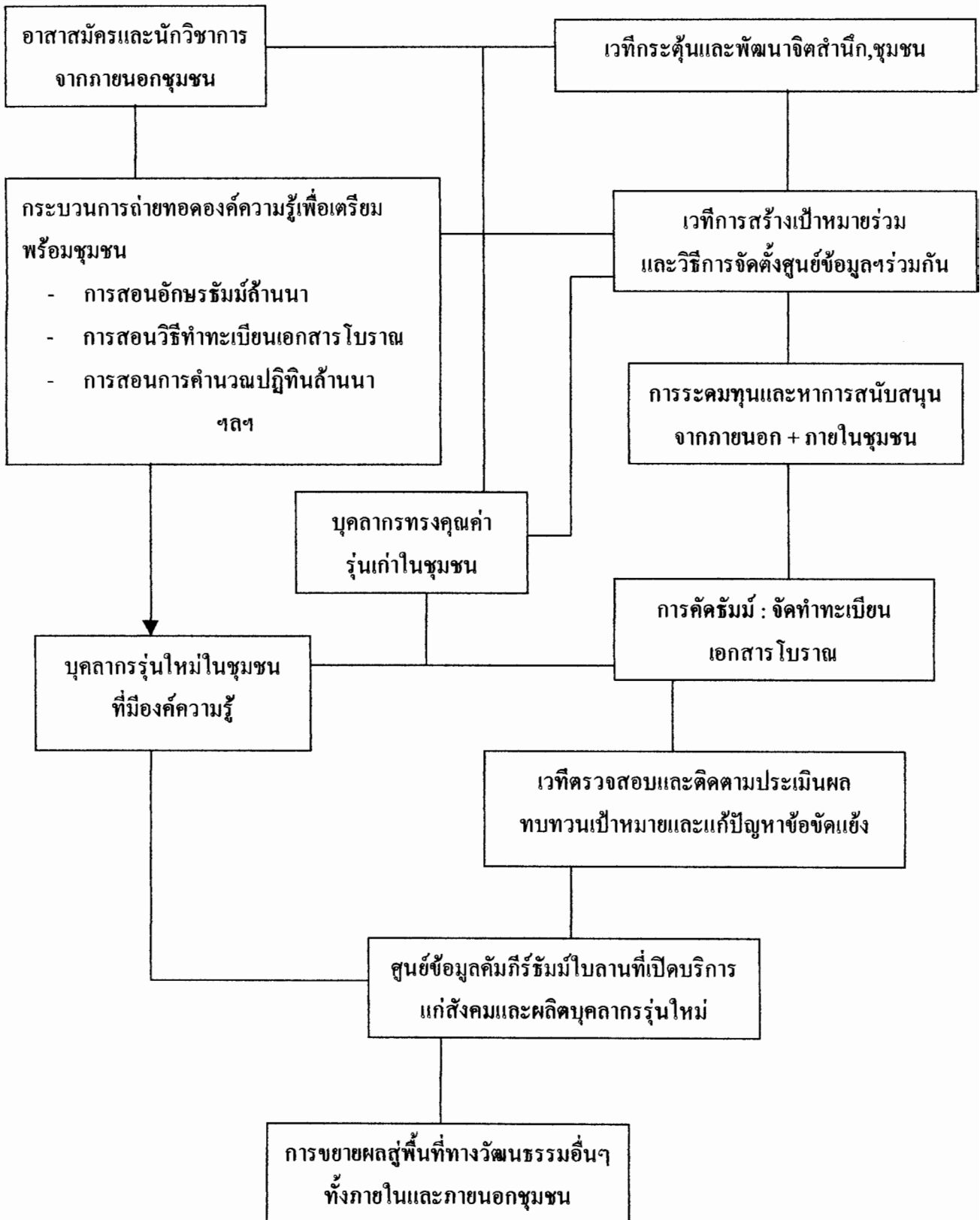
ประการสุดท้ายในการวิจัยเชิงปฏิบัติการบนฐานวัฒนธรรมนั้นมีความละเอียดอ่อน นักวิจัยควรสับรับฟังข้อมูลและเสียงวิพากษ์วิจารณ์เกี่ยวกับการดำเนินงานของโครงการในชุมชนเพื่อหาโอกาสชี้แจงก่อนจะเกิดความขัดแย้ง เนื่องจากความเข้าใจผิด อนึ่งเมื่อหลีกเลี่ยงความขัดแย้งไม่ได้ให้วิเคราะห์สาเหตุของความขัดแย้งว่าเกิดจากสาเหตุใดในสามสาเหตุหลัก

๑. ความขัดแย้งอันเนื่องมาจากการสื่อสาร
๒. ความขัดแย้งอันเนื่องมาจากทิวทัศน์หรือความเห็นไม่ตรงกัน
๓. ความขัดแย้งอันเนื่องมาจากผลประโยชน์

หากว่าความขัดแย้งที่เกิดจากการสื่อสารนั้นสามารถแก้ไขได้ด้วยการชี้แจงอย่างชัดแจ้งและมีท่าทีอ่อนน้อม ความขัดแย้งจากความคิดเห็นไม่ตรงกันนั้นแก้ไขยากและสามารถร่วมมือทำงานกันได้ ในบางกรณีที่มีความเห็นและจุดร่วมตรงกัน แต่หากเป็นความขัดแย้งอันเนื่องมาจากผลประโยชน์ นักวิจัยควรถอนตัวออกจากพื้นที่โดยเร็วด้วยความอ่อนน้อมปล่อยให้กลไกทางสังคมของชุมชนแก้ปัญหาของตนเองและให้กาลเวลาเป็นเครื่องพิสูจน์เจตนาธรรมและความถูกต้องพร้อมกับนำบทเรียนที่เกิดขึ้นไปปรับปรุงแก้ไขการทำงานในพื้นที่อื่นๆ และในโอกาสต่อไป อนึ่งบทเรียนสำคัญสำหรับโครงการวิจัยครั้งนี้กระบวนการทำงานที่ให้ชุมชนมีส่วนร่วมต้องใช้เวลาและการลองผิดลองถูกครั้งแล้วครั้งเล่าสิ่งที่ต้องคำนึงอยู่เสมอและขาดไม่ได้ก็คือการมีเวทีพูดคุยวิเคราะห์ร่วมกันระหว่างภาคส่วนต่างๆ ของชุมชนและอาสาสมัครจากภายนอกชุมชนไม่ว่าจะเป็นช่วงก่อนเริ่มดำเนินงาน, ช่วงที่การดำเนินงานมีปัญหา, ช่วงที่ต้องการออกแบบการสำรวจร่วมกัน และต้องมีเวทีสำหรับพัฒนาและตั้งกระตุ่นจิตสำนึกของคณะกรรมการและแกนนำในการดำเนินงานตามระยะเวลาต่างๆ ที่จำเป็น

การสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชนบนฐานองค์ความรู้โดยมีรูปธรรมภายนอกคือศูนย์ข้อมูลคัมภีร์ธรรมไบบลานที่ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดตั้งอย่างแท้จริง ซึ่งสามารถดำเนินการได้ในหลายพื้นที่ทางวัฒนธรรมไทย(ยวน, ลื้อ, ยอง)ใน ๔ จังหวัดภาคเหนืออาจจะเป็นความหวังของการตีต้นทางวัฒนธรรมให้กับสังคมไทยในภาวะที่ทุกปริมณฑลของสังคมวัฒนธรรมถูกรุกคืบและยึดพื้นที่โดยวัฒนธรรมตะวันตกที่แปลกแยกและก่อให้เกิดปัญหาต่อสังคมไทยในทุกวันนี้

แผนภูมิที่ปรับปรุงใหม่เพื่อเป็นการทดลองนำเสนอ
กระบวนการจัดตั้งศูนย์ข้อมูลคัมภีร์ธรรม์โบราณโดยชุมชนมีส่วนร่วมของวัดต่างๆ ที่มี
ความพร้อมในเขต ๘ จังหวัดภาคเหนือ

ภาคผนวก

ภาคผนวก

“ประวัติโดยย่อของ “บุญปั้น พงษ์ประดิษฐ์”

ผลงานภาพเขียนกระจกสีกลับด้านของนาย บุญปั้น พงษ์ประดิษฐ์ เป็นภาพเขียนที่มีเนื้อหาจากเรื่องมหาเวสสันดรชาดกยังคงมีตกค้างอยู่ที่วิหารวัดสะลงในจำนวน ๓ ภาพ จากคำให้สัมภาษณ์ของนายสุเทพ ศิริวรรณ อดีตผู้ใหญ่บ้านสะลงในและอดีตเจ้าอาวาสวัดสะลงใน กล่าวว่ภาพเขียนดังกล่าวเป็นเพียงส่วนหนึ่งของภาพเขียนชุดใหม่ที่มีผู้มีจิตศรัทธาได้ว่าจ้างให้ “เจ้าน้อยบุญปั้น พงษ์ประดิษฐ์” วาดขึ้นเพื่อถวายทานให้กับวัดสะลงในในสมัยญาณรังสีภิกขุ (ชานานหลวงไอ้) ที่ครองตำแหน่งเจ้าอาวาสในขณะนั้น เจ้าน้อยบุญปั้นฯและญาณรังสีภิกขุ เป็นผู้คุ้นเคยกันในขณะที่เจ้าน้อยบุญปั้นได้มาตั้งถิ่นฐานอยู่ที่ อำเภอแมริม และมีฐานะความเป็นอยู่ในฐานะผู้มีอันจะกินผู้หนึ่ง

ในที่นี้จึงขอย่อความประวัติเจ้าน้อยบุญปั้น พงษ์ประดิษฐ์ จิตรกรคนสำคัญคนหนึ่งของล้านนาโดยจะย่อความจากข้อเขียนของ “เบญจวรรณ ทองศิริ” ที่ปรากฏใน “สารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคเหนือ เล่ม ๗ จัดพิมพ์เนื่องในพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๖ รอบ ๕ ธันวาคม ๒๕๔๒ “ ซึ่งมีข้อมูลดังต่อไปนี้ “นายบุญปั้น พงษ์ประดิษฐ์ เกิดเมื่อวันที่ ๔ มกราคม พ.ศ.๒๔๓๘ ปีวอก ณ บ้านบริเวณหลังวัดดวงดี ต.ศรีภูมิ อ.เมือง จ.เชียงใหม่ เป็นบุตรคนโตของนายเป็ก และนางต่อมแก้วมีน้องสาวและน้องชายร่วมบิดามารดาอีก ๓ คน นายบุญปั้นจบการศึกษาชั้นมัธยมของโรงเรียนยุพราชวิทยาลัยใน พ.ศ.๒๔๕๔ และเคยบวชเรียนเป็นสามเณรจึงมีคำนำหน้าชื่อว่า “น้อย” เป็นผู้มีความสามารถทางด้านเครื่องดนตรีกลองและด้านประดิษฐ์สิ่งของซึ่งเป็นที่มาของการตั้งนามสกุลว่า “พงษ์ประดิษฐ์” ที่สำคัญยิ่งกว่าเท่านั้นคือเป็นผู้มีความสามารถสูงทางด้านจิตรกรรมโดยเมื่อวัยเยาว์ได้มีโอกาสฝึกฝนและมีประสบการณ์จากการเข้าไปมีส่วนร่วมจากการเขียนฉากละครซึ่งพระชายาดารารัศมีได้จัดขึ้นเพื่อเป็นการเฉลิมฉลองของตระกูล ณ เชียงใหม่ ณ วัดสวนดอก

อ.เมือง จ.เชียงใหม่ ในปี พ.ศ.๒๔๕๑ และได้จัดให้มีละครเรื่อง “พระลอ” ขึ้นเพื่อฉลองกุโดยนำช่างศิลป์จากกรุงเทพฯ มาจัดทำฉากละครทำให้เด็กชายบุญปั้นฯในวัย ๑๓ ปี ได้รับประโยชน์จากการร่วมงานเตรียมฉากละครเป็นเวลา ๒ สัปดาห์ในครั้งนี้เป็นอย่างมาก

ด้านครอบครัว นายบุญปั้น พงษ์ประดิษฐ์ ได้สมรส ๒ ครั้งครั้งแรกสมรสกับ นางยวงคำอุปโยคิน มีบุตร ๒ คน คือนางบุญยวงและนางบุญยิ่ง ครั้งที่ ๒ สมรสกับ เจ้าจรัส ณ เชียงใหม่ มีบุตรคนเดียวคือ ร.ศ.เบญจวรรณ ทองศิริ นายบุญปั้นถึงแก่กรรมด้วยโรคความดันโลหิตสูง และมะเร็งในตับเมื่อวันที่ ๒๗ กันยายน ๒๕๒๐ รวมอายุได้ ๘๑ ปี

ในยามที่มีชีวิตอยู่นั้นนายบุญปั้นฯ ได้เคยร่วมเดินทางไปกับขบวนพ่อค้าวัวต่างไปถึงเชียงตุง และเชียงรุ่งในสิบสองปันนา นอกจากนี้นายบุญปั้นฯ ยังเคยร่วมไปกับการเดินทางล่องแพค้าขายกับกลุ่มพ่อค้าทางน้ำ เส้นทางน้ำปิงผ่าน เชียงใหม่ – ตาก – กำแพงเพชร ทำให้เป็นผู้มีวิสัยทัศน์กว้างไกล มิเพียงเท่านั้นยังเคยรับราชการเป็นครูและเลื่อนตำแหน่งเป็นศึกษาธิการต่อมาลาออกมาทำงาน กับบริษัททำไม้ฝรั่ง จนอายุได้ ๓๐ ปีจึงผันตัวเองไปทำอาชีพเกษตรกรโดยซื้อที่ทำนา ณ ตำบลชี้เหล็ก อ.แมริม จ.เชียงใหม่ และประสบความสำเร็จในอาชีพนี้จนมีที่ดินถึง ๒๐๐ ไร่ ในสมัยนั้น (พ.ศ. ๒๔๘๖) และได้รับเลือกเป็น "ราษฎรไทยคนขยัน" ชุดที่ ๑ ได้รับรางวัลจากจอมพล ป.พิบูลสงคราม นายกรัฐมนตรี เมื่อสมรสครั้งที่สองในปีพ.ศ. ๒๔๘๔ นายบุญปั้น ได้รับว่าจ้างเขียนจิตรกรรมฝาผนังตามวัดต่างๆตามแต่ผู้มีจิตศรัทธาจะมาว่าจ้างจนมีผลงานปรากฏในวัดและสถานที่ต่างๆมากมาย ดัง เช่น ผลงานสำคัญซึ่งมีปรากฏตามสถานที่ ดังต่อไปนี้

๑. วัดป่าไม้งาม จ.ตาก ๒. วัดอุปกุดไทย ๓. ท่าแพ อ.เมือง จ.เชียงใหม่
๓. วัดสันป่าซ่อย อ.เมือง จ.เชียงใหม่ ๔. วัดสันทรายหลวง อ.สันทราย จ.เชียงใหม่
๕. วัดต้นแหน อ.สันป่าตอง จ.เชียงใหม่ ๖. วัดซอนตาล อ.แมริม จ.เชียงใหม่
๗. วัดพระธาตุดอยสุเทพ มีภาพพุทธประวัติ เวสันดรชาดกและสุวรรณสามชาดก วาดในปี พ.ศ. 2458 นอกจากนี้ยังมีภาพวาดบนผืนผ้าใบซึ่งตกเป็นสมบัติของบุคคลต่างๆทั่วไปอีกประมาณ 200 ภาพไม่นับภาพเขียนสีบนกระຈอกอย่างที่ปรากฏในวัดสะลงงในซึ่งมีจำนวนมากนับไม่ถ้วนอีกด้วย นายบุญปั้น พงษ์ประดิษฐ์ ยังได้รับสมญานามว่า "จิตรกรฝาเบียร์" เพราะใช้งานผสมสีที่ประดิษฐ์ขึ้นจากฝาเบียร์หรือน้ำอัดลม พูกันที่ท่านประดิษฐ์ขึ้นใช้เองทำจากขนภายในหูของวัว

จุดเด่นในงานจิตรกรรมของ บุญปั้น พงษ์ประดิษฐ์ก็คือความสามารถในการผสมสีของจิตรกร ที่สามารถผสมสีจนได้ใกล้เคียงกับสีธรรมชาติมากจนชาวต่างประเทศยอมรับนับถือและเนื้อหาในภาพวาดส่วนหนึ่งยังเป็นเสมือนบันทึกทางสังคมในช่วงเวลานั้น เพราะเป็นภาพเกี่ยวกับวิถีชาวบ้านตามที่ เป็นจริงไม่ว่าจะเป็นภาพอาคารบ้านเรือน, น้ำบ่อ วิถีชีวิตทางกสิกรรมและทางการค้าประกอบกับความสมจริงและเปี่ยมไปด้วยศิลปะและสุนทรีย์ยะในภาพเขียนจึงทำให้ผลงานของนายบุญปั้น พงษ์ประดิษฐ์ ทรงคุณค่าทางศิลปะและวัฒนธรรมอย่าแท้จริง

ภาพจาก เวสันดรชาดก กัณฑ์ "หิมพานต์"

ภาพจาก "เตมีชะชาดก"

ภาพจาก เวสันดรชาดก กัณฑ์ "จกษัตริย์"

บัญชีไม้บัญชี วัดสะलगใน (สิทธิทรงธรรม)

หมายเลข ๑-๑๕

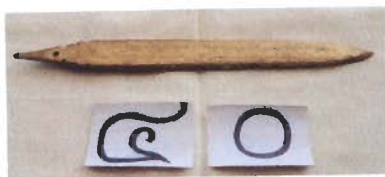
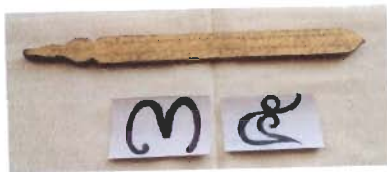
บัญชีไม้บัญชีก วัดสะลงงโน (สิทธิทรงธรรม)

หมายเลข ๑๖-๓๐

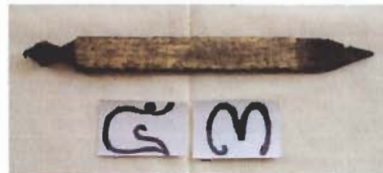
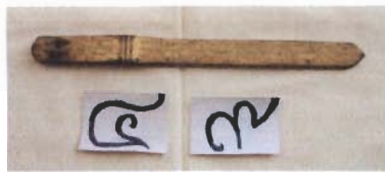
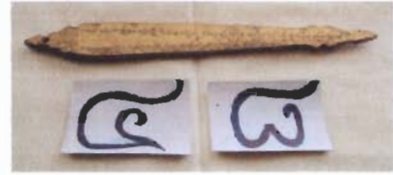
บัญชีไม้บัญชีก วัดสะलगใน (สิทธิทรงธรรม)

หมายเลข ๓๑-๔๕

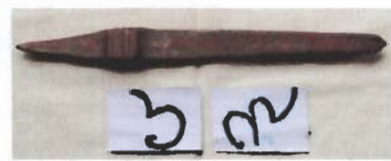
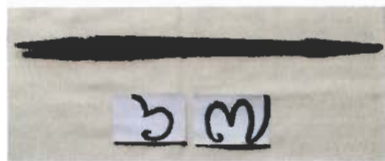
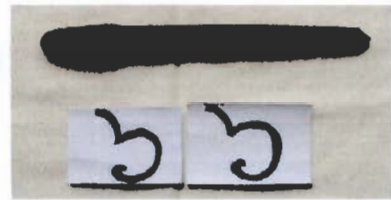
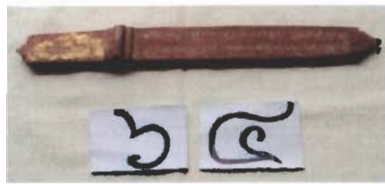
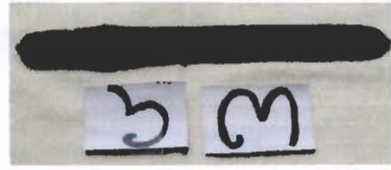
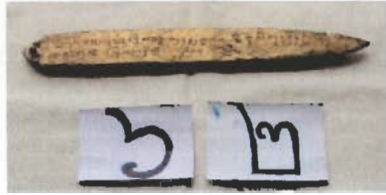
บัญชีไม้บัญชีก วัดสะलगใน (สิทธิทรงธรรม)

หมายเลข ๔๖-๖๐

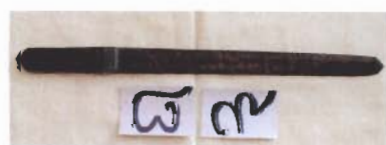
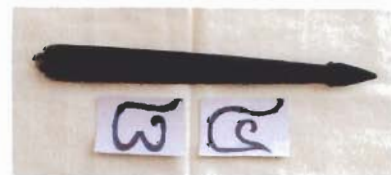
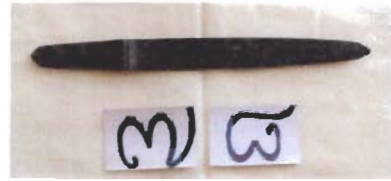
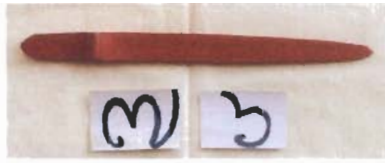
บัญชีไม้บัญชีก วัดสะลงงใน (สิทธิทรงธรรม)

หมายเลข ๖๑-๗๕

บัญชีไม้บัญชี วัดสะลงใน (สิทธิทรงธรรม)

หมายเลข ๗๖-๙๐

บัญชีไม้บัญชีก วัดสะलगใน (สิทธิทรงธรรม)

หมายเลข ๙๑-๑๐๕

บัญชีไม้บัญชีก วัดสะลงงโน (สิทธิทรงธรรม)

หมายเลข ๑๐๖-๑๒๐

บัญชีไม้บัญชี วัดชะลวงใน (สิทธิทรงธรรม)

หมายเลข ๑๒๑-๑๒๓

บัญชีไม้ประดับธัมม์ วัดสะลาวงใน (สิทธิทรงธรรม)

หมายเลข ๑-๑๕

หมายเลข ๑

หมายเลข ๒

หมายเลข ๓

หมายเลข ๔

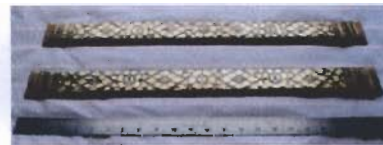
หมายเลข ๕

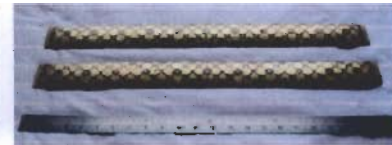
หมายเลข ๖

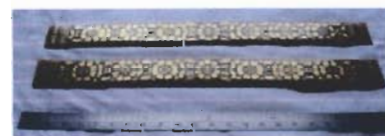
หมายเลข ๗

หมายเลข ๘

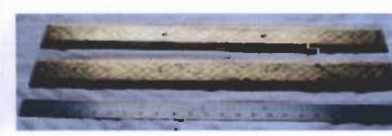
หมายเลข ๙

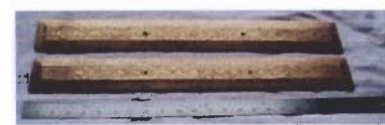
หมายเลข ๑๐

หมายเลข ๑๑

หมายเลข ๑๒

หมายเลข ๑๓

หมายเลข ๑๔

หมายเลข ๑๕

บัญชีไม้ประดับธัมม์ วัดสะลวงใน (สิทธิทรงธรรม)

หมายเลข ๑๖-๓๐

หมายเลข ๑๖

หมายเลข ๑๗

หมายเลข ๑๘

หมายเลข ๑๙

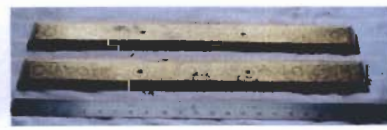
หมายเลข ๒๐

หมายเลข ๒๑

หมายเลข ๒๒

หมายเลข ๒๓

หมายเลข ๒๔

หมายเลข ๒๕

หมายเลข ๒๖

หมายเลข ๒๗

หมายเลข ๒๘

หมายเลข ๒๙

หมายเลข ๓๐

บัญชีไม้ประดับธัมม์ วัดชะลวงใน (สิทธิทรงธรรม)

หมายเลข ๓๑-๔๕

หมายเลข ๓๑

หมายเลข ๓๒

หมายเลข ๓๓

หมายเลข ๓๔

หมายเลข ๓๕

หมายเลข ๓๖

หมายเลข ๓๗

หมายเลข ๓๘

หมายเลข ๓๙

หมายเลข ๔๐

หมายเลข ๔๑

หมายเลข ๔๒

หมายเลข ๔๓

หมายเลข ๔๔

หมายเลข ๔๕

บัญชีไม้ประดับธัมม์ วัดสะลาวงใน (สิทธิทรงธรรม)

หมายเลข ๔๖-๖๐

หมายเลข ๔๖

หมายเลข ๔๗

หมายเลข ๔๘

หมายเลข ๔๙

หมายเลข ๕๐

หมายเลข ๕๑

หมายเลข ๕๒

หมายเลข ๕๓

หมายเลข ๕๔

หมายเลข ๕๕

หมายเลข ๕๖

หมายเลข ๕๗

หมายเลข ๕๘

หมายเลข ๕๙

หมายเลข ๖๐

บัญชีไม้ประดับธัมม์ วัดสะลวงใน (สิทธิทรงธรรม)

หมายเลข ๖๑-๗๕

หมายเลข ๖๑

หมายเลข ๖๒

หมายเลข ๖๓

หมายเลข ๖๔

หมายเลข ๖๕

หมายเลข ๖๖

หมายเลข ๖๗

หมายเลข ๖๘

หมายเลข ๖๙

หมายเลข ๗๐

หมายเลข ๗๑

หมายเลข ๗๒

หมายเลข ๗๓

หมายเลข ๗๔

หมายเลข ๗๕

บัญชีไม้ประดับธัมม์ วัดชะลวงใน (สิทธิทรงธรรม)

หมายเลข ๗๖-๙๐

หมายเลข ๗๖

หมายเลข ๗๗

หมายเลข ๗๘

หมายเลข ๗๙

หมายเลข ๘๐

หมายเลข ๘๑

หมายเลข ๘๒

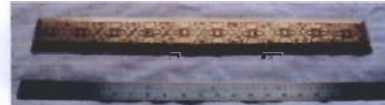
หมายเลข ๘๓

หมายเลข ๘๔

หมายเลข ๘๕

หมายเลข ๘๖

หมายเลข ๘๗

หมายเลข ๘๘

หมายเลข ๘๙

หมายเลข ๙๐

บัญชีไม้ประดับธัมม์ วัดชะลวงใน (สิทธิทรงธรรม)

หมายเลข ๙๑-๑๐๕

หมายเลข ๙๑

หมายเลข ๙๒

หมายเลข ๙๓

หมายเลข ๙๔

หมายเลข ๙๕

หมายเลข ๙๖

หมายเลข ๙๗

หมายเลข ๙๘

หมายเลข ๙๙

หมายเลข ๑๐๐

หมายเลข ๑๐๑

หมายเลข ๑๐๒

หมายเลข ๑๐๓

หมายเลข ๑๐๔

หมายเลข ๑๐๕

บัญชีไม้ประดับธัมม์ วัดสะलगใน (สิทธิทรงธรรม)

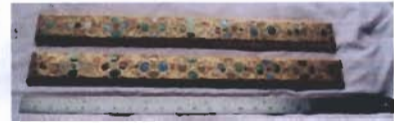
หมายเลข ๑๐๖-๑๒๐

หมายเลข ๑๐๖

หมายเลข ๑๐๗

หมายเลข ๑๐๘

หมายเลข ๑๐๙

หมายเลข ๑๑๐

หมายเลข ๑๑๑

หมายเลข ๑๑๒

หมายเลข ๑๑๓

หมายเลข ๑๑๔

หมายเลข ๑๑๕

หมายเลข ๑๑๖

หมายเลข ๑๑๗

หมายเลข ๑๑๘

หมายเลข ๑๑๙

หมายเลข ๑๒๐

บัญชีไม้ประดับธัมม์ วัดสะลาวงโน (สิทธิทรงธรรม)

หมายเลข ๑๒๐-๑๓๑

หมายเลข ๑๒๐

หมายเลข ๑๒๑

วัดสิทธิทรงธรรม (สะलगใน)

แบบสำรวจคัมภีร์ใบลานและพับสา

ชุมนุมพื้นวีครอยล้านนา วัดอุโมงค์ สวณพุทธธรรม

สถานที่ วัดสิทธิทรงธรรม (สะलगใน) ต.สะलग อ.แม่ริม จ.เชียงใหม่ สำรวจเมื่อ 19/11/45

ชื่อเรื่องเอกสาร พระอภิธรรมปิฎก

หมวด _____

ชื่อหน้ารับธรรม ( ) ไม่มี (x) มี ชื่อ พระอภิธรรมปิฎก ๒ ๑๐

ไม้ประกบ ( ) ไม่มี (x) มี

ผ้าห่อคัมภีร์ (Jacket Cover) ( ) ไม่มี (x) มี

ไม้บัญชี (x) ไม่มี ( ) มี

จำนวนหน้าลาน/พับ 36 หน้า

จำนวน 11 ผูก ผูกที่ 7

ลักษณะตัวอักษร (x) อักษรธรรมล้านนา ( ) ฝักขาม ( ) ไทยนิเทศ

( ) ไทยใหญ่ ( ) อื่นๆ _____

ภาษา (x) ไทยขวน ( ) บาลี ( ) ไทยใหญ่

ลักษณะเอกสาร (x) ใบลาน ( ) พับสา ( ) อื่นๆ _____

ลักษณะชุด (x) ครบชุด ( ) ไม่ครบชุด ( ) ต่างชุด ( ) ไม่ปรากฏ

สภาพเอกสาร (x) ดีมาก ( ) ดี ( ) ชำรุด ( ) ชำรุดมาก

การซ่อมแซม ( ) ซ่อมสายสยอง ( ) ซ่อมตัวใบลานหรือพับสา ( ) ห่อผ้าใหม่

( ) ใสไม้ประกบ (x) ทำความสะอาด

รายละเอียดท้ายธรรม (อวสานพจน์ Colophon) ฉบับพิมพ์ อักษรขวน สลักพิมพ์ อักษรขวน

พิมพ์ที่โรงพิมพ์ สวณพุทธธรรม วัดอุโมงค์ อ.แม่ริม จ.เชียงใหม่

พิมพ์เมื่อปี ๑๙๕๕

จำนวนหน้า ๓๖ หน้า

จำนวนผูก ๑๑ ผูก

ปีที่พิมพ์ ๑๙๕๕

จาร / บันทึก เมื่อ จ.ศ. 1855 พ.ศ. _____

หมายเหตุและข้อสังเกตของผู้สำรวจ _____

ชื่อ / นามสกุล พร. พงษ์สวัสดิ์ ผู้สำรวจ

โครงการการจัดระบบและส่งเสริมการศึกษาคัมภีร์ไบเบิลด้านนา

วัดสิทธิทรงธรรม (วัดบ้านสะถวงใน)

ชื่อโครงการ: โครงการการจัดระบบและส่งเสริมการศึกษาคัมภีร์ไบเบิลด้านนา
วัดสิทธิทรงธรรม (วัดบ้านสะถวงใน)

หลักการและเหตุผล :

วัดสิทธิทรงธรรมหรือวัดบ้านสะถวงใน เป็นวัดทางประวัติศาสตร์ที่มีอายุยาวนานมาหลายร้อยปี โดยมีหลักฐานทั้งที่เป็นปูชนียสถานและปูชนียวัตถุที่ทรงคุณค่าทั้งทางด้านศิลปและโบราณคดี อาทิ เช่นวิหารและองค์พระธาตุทรงล้านนาที่งดงาม นอกจากนี้วัดแห่งนี้ยังเป็นแหล่งศูนย์กลางของการศึกษาและปฏิบัติธรรมทางพระพุทธศาสนาที่เก่าแก่ที่สุดแห่งหนึ่งของจังหวัดเชียงใหม่ โดยมีพระเถระผู้ทรงภูมิธรรมบารมีแบบครูบาได้สืบต่อพระศาสนามาหลายยุคสมัย และได้แต่งเขียนธรรมบทไบเบิลด้วยอักษรล้านนาหรือที่เรียกว่าคัวหนังสือเมือง ไว้เป็นจำนวนมากกว่า 3,000 พระคัมภีร์ เพื่อเป็นมรดกธรรมที่ล้ำค่าในการศึกษาปฏิบัติและเผยแผ่ให้เกิดประโยชน์และสร้างสันติสุขที่แท้จริงให้กับชีวิตและเพื่อความเจริญรุ่งเรืองในบารมีธรรมแห่งความมีมนุษยสมบัติ สวรรค์สมบัติ และนิพพานสมบัติที่ยั่งยืนไป

บัดนี้พระธรรมคัมภีร์ไบเบิลจำนวนมากที่บรรจุคำสอนอันทรงคุณค่าและหีบบรรจธรรมรวมทั้งไม้ประกะบพระธรรมคัมภีร์ ที่มีลวดลายสวยงามประณีต ซึ่งได้กลายมาเป็นมรดกธรรมที่ทรงคุณค่าและน่าภาคภูมิใจอย่างยิ่งของคณะสงฆ์และประชาชนพุทธบริษัทชาวบ้านสะถวงในทุกๆ รูปและคน แต่เนื่องด้วยความเปลี่ยนแปลง ทางการเมือง สภาพสังคม เศรษฐกิจและการพัฒนาประเทศตามกระแสโลกแบบสังคมตะวันตกที่ผิดทางได้ละเลยการส่งเสริมพระพุทธศาสนาอย่างจริงจัง ส่งผลทำให้วิถีชีวิตและภูมิธรรมของชุมชนชาวพุทธถูกเหินเฉียดและอ่อนแอลง ในขณะที่กระแสกิเลส ความเห็นแก่ตัวและความทุกข์ได้ทวีความรุนแรงเพิ่มมากขึ้นและส่งผลกระทบต่อความสงบสุขของชีวิตและชุมชน

ด้วยความที่คณะสงฆ์และชาวบ้านสะถวงในได้ตระหนักถึงสภาพปัญหาดังกล่าวมานี้ประกอบกับความกตัญญูคุณเวทียและความสำนึกในภูมิธรรมของบรรพบุรุษที่ได้ร่วมกันสร้างพระพุทธธรรมคัมภีร์ไบเบิลอักษรล้านนา ที่ได้ถ่ายทอดออกมาด้วยจิตวิญญาณแห่งความรัก ความบริสุทธิ์ และทุ่มเทเพื่อส่งมอบมรดกธรรมอันมีค่าให้แก่ลูกหลานได้ใช้เป็นแสงสว่างในการดำเนินชีวิตด้วยความหวังใจ มาตลอดหลายช่วงอายุคนแล้ว และด้วยความซาบซึ้งในพระคุณอันยิ่งค้ำกล่าวมาแล้วนี้ คณะสงฆ์และคณะศรัทธาบ้านสะถวงในจึงได้มีมติเพื่อให้มีคณะกรรมการขึ้นเพื่อเป็นตัวแทนของชาวบ้านสะถวงในทุก

ท่าน ซึ่งประกอบไปด้วยคณะสงฆ์และอุบาสก อุบาสิกาผู้ทรงคุณวุฒิด้านอักษรล้านนาในหมู่บ้านและผู้มีจิตศรัทธาที่จะมาร่วมบำเพ็ญบุญกุศลเพื่อสืบทอดมรดกธรรม โดยการตรวจสอบและจัดระบบคัมภีร์ธรรมเพื่ออำนวยความสะดวกและการจัดเก็บที่ถูกต้องเหมาะสมกับการเป็นสิ่งที่มีความสำคัญทางจิตวิญญาณตามแนวทางที่บรรพบุรุษได้กระทำมา และส่งเสริมให้มีการศึกษาธรรมโดยผ่านพิธีกรรมที่มีความสอดคล้องกับประเพณีและวัฒนธรรมพื้นบ้านที่ได้มีอยู่แล้วอย่างงดงาม รวมทั้งการส่งเสริมให้ประชาชนและเยาวชนได้ศึกษาภาษาล้านนา (ก่าเมือง) เพื่อร่วมกันสืบทอดมรดกธรรมที่นำภาคภูมิใจดังกล่าวอย่างจริงจัง โดยการดำเนินการนั้นจะกระทำด้วยความเคารพ ระมัดระวัง โปร่งใส บนพื้นฐานของการมีส่วนร่วมของประชาชนผู้มีจิตศรัทธาในทุกชั้นตอน

วัตถุประสงค์ของโครงการ

1. เพื่อร่วมกันจัดหมวดหมู่พระคัมภีร์ให้เป็นระบบ โดยลงทะเบียนคัมภีร์และเอกสารทุกชิ้น
2. เพื่อจัดทำเอกสารคู่มือซึ่งสรุปเนื้อหาธรรมจากคัมภีร์เพื่ออำนวยความสะดวกการศึกษาและสืบค้น
3. เพื่อตรวจสอบและซ่อมแซมพระคัมภีร์ คลังธรรม และเอกสาร(ปืบธรรม) ให้อยู่ในสภาพที่ใช้ประโยชน์ได้
4. เพื่อร่วมกันจัดหาวัสดุในการจัดเก็บพระคัมภีร์ อาทิเช่นถุงใส่ธรรม และสถานที่จัดเก็บที่เหมาะสม
5. เพื่อส่งเสริมการศึกษาภาษาล้านนาและการศึกษาธรรมโดยผ่านวิถีประเพณีที่ทรงคุณค่าของหมู่บ้าน

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

1. มีการจัดพระคัมภีร์เป็นหมวดหมู่และมีเอกสารลงทะเบียนที่ชัดเจน
2. มีเอกสารสรุปเนื้อหาธรรมจากพระคัมภีร์เพื่อเป็นการส่งเสริมการศึกษาและการปฏิบัติธรรม
3. มีการซ่อมแซมพระคัมภีร์และคลังธรรมและเอกสารปืบธรรมให้อยู่ในสภาพที่ใช้ประโยชน์ได้
4. มีถุงใส่ธรรมที่มีความสำคัญทางจิตใจและการมีส่วนร่วมจากคณะศรัทธาบ้านสะลงงใน
5. มีการศึกษาภาษาล้านนา (ภาษาก่าเมือง) ที่วัดบ้านสะลงงในบนภูมิปัญญาของพ่อครูในหมู่บ้าน และมีการส่งเสริมถ่ายทอดธรรมเพื่อให้เป็นที่ยึดเหนี่ยวทางจิตใจของชาวบ้าน

หน่วยงานที่รับผิดชอบ

คณะกรรมการการจัดระบบและส่งเสริมการศึกษาคัมภีร์ใบลานล้านนาวัดสิทธิธรรมบ้านสะลงงใน

วิธีการดำเนินการ

การดำเนินการเพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ดังกล่าวข้างต้นจึงได้ให้คณะกรรมการที่แต่งตั้งขึ้นจากมติของชาวบ้านสะลงโนเป็นผู้ดำเนินการ บนพื้นฐานของการมีส่วนร่วมของประชาชนผู้มีจิตศรัทธาบ้านสะลงโน โดยมีการประชุมเพื่อแบ่งภาระกิจออกเป็นแผนกต่างๆ เพื่อจะได้ร่วมกันดำเนินการตามขั้นตอนด้วยความพร้อมเพียงกันจนกว่าจะสำเร็จตามวัตถุประสงค์

ระยะเวลาในการดำเนินการ

ในการดำเนินการตามโครงการคณะกรรมการจะใช้เวลา 3 เดือน ตั้งแต่เดือน พฤศจิกายน 2547 จนถึงเดือน มกราคม 2548

งบประมาณในการดำเนินการ

ในการดำเนินการตามโครงการดังกล่าวนี้มีความจำเป็นที่จะต้องอาศัยงบประมาณในการดำเนินการประมาณ 85,000 บาท ซึ่งคณะกรรมการได้รับจากกองทุนสภาวัฒนธรรมบ้านสะลงโนเดิมจำนวน 11,344 บาทและจะได้จัดหาอีกจำนวน 73,656 บาท จะดำเนินการเพื่อจัดหางบประมาณดังกล่าวจากพุทธบริษัทผู้มีจิตศรัทธาเลื่อมใสในพระศาสนา โดยจำแนกเป็นค่าใช้จ่ายดังนี้คือ

1. ค่าการจัดเตรียมเอกสารและพิมพ์หนังสือเอกสารที่เกี่ยวข้องตลอดโครงการจำนวน	15,000 บาท
2. ค่าวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการดำเนินการตลอดโครงการจำนวน	20,000 บาท
3. ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการส่งเสริมคณะบุคลากรในการดำเนินงาน	30,000 บาท
4. ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการการเรียนการสอนอักษรล้านนา	<u>20,000</u> บาท
รวม	<u>85,000</u> บาท

@@@@@@@@@@@@@@@@

@@@@@@@@@@@@@@@@@@@@@@@@@@@@@@@@@@@@

ที่พิเศษ/2547

ที่ทำการผู้ใหญ่บ้านสะลงงในหมู่ที่ 2

ต. สะลงง อ. แม่ริม จ. เชียงใหม่

23 ตุลาคม 2547

เรื่อง เชิญร่วมประชุมชี้แจงการทำงานโครงการคัดอักษรล้านนา(ตัวเมือง)
เรียน

เนื่องจากทางคณะกรรมการหมู่บ้านร่วมกับสภาวัฒนธรรมบ้านสะลงงในและ พระอาจารย์ ดร.ส่งเสริม เกษธรรมโม มีแนวคิดการทำงานในการคัดอักษรล้านนา(ตัวเมือง)ใหม่เพื่อก่อให้เกิดการทำงานแบบมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายโดยมีประชาชนบ้านสะลงงในมีส่วนร่วมให้มากที่สุดเพื่อให้ทุกฝ่ายที่เข้ามาร่วมทำงานในการสอนหนังสือภาษาล้านนาและการคัดอักษรล้านนา(ตัวเมือง)มีความสะดวกและสบายใจในการทำงาน ดังนั้นทางคณะกรรมการหมู่บ้านร่วมกับสภาวัฒนธรรมบ้านสะลงงในจึงขอเรียนเชิญท่านเข้ามาร่วมรับฟังและแสดงความคิดเห็นในการประชุมในครั้งนี้เพื่อหาข้อยุติในการทำงาน ในวันอาทิตย์ที่ 24 ตุลาคม 2547 เวลา 19.00น (1 ทุ่มตรง) โดยมีพระอาจารย์ ดร. ส่งเสริม เกษธรรมโม อาจารย์เกริกและคณะกรรมการสภาวัฒนธรรมบ้านสะลงงในร่วมชี้แจงในการทำงานที่ผ่านมา หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงได้รับความร่วมมือจากท่านเป็นอย่างดีเช่นที่เคยปฏิบัติกันมา

จึงเรียนมาเพื่อทราบและเชิญร่วมเข้าประชุมตามวันเวลาดังกล่าว

ขอแสดงความนับถือ

(นายพรหมมา พุทธเหมาะ)

ผู้ใหญ่บ้านสะลงงใน หมู่ที่ 2

ภูฏี อ. 1 วัดอุโมงค์ (สวนพุทธธรรม)
135 หมู่ 10 ถนนสุเทพ ต. สุเทพ
อ. เมือง จ. เชียงใหม่ 50200
โทร. 053 - 810270, 09-7559617

27 ตุลาคม 2547

เรื่อง แต่งตั้งกรรมการจัดระบบและส่งเสริมการศึกษาคัมภีร์ไบเบิลด้านนาวัตลิตธิทรงธรรม
(วัดสะलगใน) ต. สะलग อ. แม่ริม จ. เชียงใหม่

อาศัยมติในที่ประชุมของประชาชนบ้านสะलगในในคืนวันอาทิตย์ที่ 24 ตุลาคม 2547 ที่ให้อาตมา
ภาพเป็นประธานดำเนินการแต่งตั้งกรรมการเพื่ดำเนินการจัดระบบและส่งเสริมการศึกษาธรรมในคัมภีร์
ไบเบิลด้านนาวัตลิตธิทรงธรรม เพื่อให้การดำเนินการดังกล่าวเป็นไปด้วยความโปร่งใส มีประสิทธิภาพ
บนพื้นฐานของการมีส่วนร่วมในบุญกุศลของชาวบ้านสะलगใน จึงเห็นสมควรแต่งตั้งกรรมการดังต่อไปนี้
เป็นตัวแทนของประชาชนบ้านสะलगในเพื่ดำเนินการเกี่ยวกับงานดังกล่าว

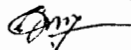
รายนามคณะกรรมการจัดระบบและส่งเสริมการศึกษาคัมภีร์ด้านนาวัตลิตธิทรงธรรม

1. พระ คร. ส่งเสริม เกสรธมโม	ประธานคณะกรรมการ
2. พระวิวัฒน์ ฐานธมโม	รองประธานกรรมการ
3. พระบุญขึ้น อคคธมโม	รองประธานกรรมการ
4. นายพรหมมา พุทธเหมาะ	รองประธานฝ่ายอำนวยการทั่วไป
5. <u>นายสุเทพ สิริวรรณ</u>	รองประธานฝ่ายวิชาการภาษาล้านนา
6. <u>นายอินสอน บุญสุข</u>	รองประธานฝ่ายพิธีการ
7. <u>นายสงวน ชื่นเย็น</u>	กรรมการ
8. <u>นายประสิทธิ์ ใจดี</u>	กรรมการ
9. นายแก้ว คุมไม้	กรรมการ
10. นายแก้ว วงศ์ดี	กรรมการ
11. นายบุญ วงศ์ดี	กรรมการ
12. นายบุญรัตน์ สระเสริม	กรรมการ
13. นายคำ ทองมูล	กรรมการ
14. นายสิงห์คำ บัวหนอง	กรรมการ

15. นายพรหม ทองมูล	กรรมการ
16. นายอุไร วงศ์ดี	กรรมการ
17. <u>นายมา วันดี</u>	กรรมการ
18. ค. ศ. สมบูรณ์ อริยกุล	กรรมการ
19. นายเสนอ กำคำ	กรรมการ
20. นายสมบูรณ์ ดวงฤทธิ์	กรรมการ
21. นายสมคิด ชะแสน	กรรมการ
22. นายสมศักดิ์ สระเสริม	กรรมการ
23. นายอินสม ดั้นแดง	กรรมการ
24. นายยืน ชันดา	กรรมการ
25. นายเดชา ชัยสงค์	กรรมการ
26. นายทวีพันธ์ สุขสบาย	กรรมการ
27. นายไกรสร สุขสบาย	กรรมการ
28. นายพงษ์ บัวคุม	กรรมการ
29. นางคำน้อย อุปนันท์	กรรมการ
30. นางสมพร บัวกัน	กรรมการ
31. นางฉลวย บัวหนอง	กรรมการ
32. <u>นางสาวอภิญา สุภาวิสิทธิ์</u>	กรรมการและเลขานุการ
33. <u>นางสาวพร้อมศิริ บัวกัน</u>	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
34. <u>นางสาวระชนก ศร ๒๒</u>	

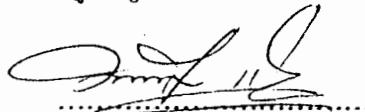
ขอให้กรรมการทุกท่านมีสุขภาพดีทั้งกายและใจ ให้ร่วมกันปฏิบัติหน้าที่อย่างเต็มกำลังความสามารถ เพื่อให้งานดังกล่าวสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ด้วยพลังแห่งสามัคคีธรรม และกุศลธรรมตลอดไป

35. นางฉลวย คำ ทองมูล

(นายพรหมมา พุทธเหมาะ)

ผู้ใหญ่บ้านบ้านสะลงงโน

(พระ ดร. ส่งเสริม เกสรธมโม)

ประธานกรรมการจัดระบบและส่งเสริมการศึกษาคัมภีร์ไบเบิลด้านนาวัคสิทธิ์ทรงธรรม

หน้าต่างล้านนา

โบสถ์หลๆ กับปริศนาที่บ้านสะลองนอก

สุพรรณิ แก้วทิพย์
สุพรรณษา จรรยา

กว่าโบสถ์นี้เป็นโบสถ์ภิกขุณีแต่ก็
งว่า ?

คำย(ผู้ล่วงลับไปแล้ว)หุนานหลวงโอรทิพ
ดูเขาคัดธัมม์ถึงวันบ่ปะกา?

ตามคำบอกเล่าของพ่อหน้อยคำ ทองมูล ผู้เป็น
ชานสภาวัดนธรรม ต.สะลอง คนปัจจุบัน และเป็น
เจ้าของหนานหลวงโอร (ญานรังษี) ซึ่งคิดเป็นเจ้าของ
สะลองใน เมื่อปี พ.ศ. 2465 และมีชื่อปรากฏในธรรม
ชาติชาดก ฉบับทำเป็นริมคงซึ่งเป็นคัมภีร์โบราณของ
สะลองใน คำยืนยันของพ่อหนานสอน มีคนยาก วัด
คงใน พ่อหนานตัน (นายสุเทพ ตีรวรรณ) อดีต
หมู่บ้านและเป็นเจ้าอาวาสวัดสะลองในรวมถึงจากปาก
เองชาวบ้านสะลองนอกและชาวสะลองใน อ.แม่ริม
วัยใหม่ต่างกล่าวเป็นเสียงเดียวกันว่าโบสถ์เก่าหรือ
เก็หลๆ หลังนี้น่าจะเป็นโบสถ์ภิกขุณีเพราะหันหน้าไป
ทิศเหนือ และไม่มีสีมาปรากฏอยู่

อย่างไรก็ตามก็ยังมีผู้ให้ข้อมูลขัดแย้งกับข้อมูลข้าง
อยู่คือ ชานนค์เรก อินจันทร์ มหบัณฑิตภาษาและ
วัฒนธรรม คณะมนุษยศาสตร์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
ได้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง "การศึกษาลักษณะคัมภีร์ปกรณ
ส พระวินัยล้านนา" ได้ให้ความเห็นว่าการศึกษาโบสถ์
หน้าไปทางทิศเหนือไม่สามารถบ่งบอกได้ว่าเป็นโบสถ์
ภิกขุณีเสมอไป อย่างเช่น โบสถ์ของวัดช่างเคี่ยน
งหันหน้าไปทางทิศเหนือเช่นกัน

สำหรับเรื่องนี้ยังไม่ใช่นักวิชาการหรือหน่วยงานใด
มาไขความลับหรือจัดกิจกรรมที่น่าสนใจเลยจนกระทั่ง
ไม่นานมานี้ทางหอสมุดแห่งชาติรัชมิงคลาภิเชก
งใหม่ นำโดย คุณบรรเจิด ติมงคล และ อ.เกริก
รชอินเรศ แห่งโยงเยียนสืบสานภูมิปัญญาล้านนา ได้
มาจัดกิจกรรมกับน้องๆ นักเรียนโรงเรียนบ้านสะลอง
ง และกิจกรรมหนึ่งที่น่าสนใจคือ สืบค้นหาอายุของ
สถ์สะลองนอก

กิจกรรมเริ่มด้วยค้นหาเด็กเรียนที่สามารถอ่าน
หนังสือได้ ซึ่งนักเรียนทั้งโรงเรียนมีเพียง ๓

โบสถ์เก่าสะลองนอก อ.แม่ริม จ.เชียงใหม่

คนเท่านั้น คือ น้องเตย
ด.ช. กรกรร คำเงิน น้อง
ส้ม ด.ญ. อังคณา บัวพุด
และน้องแจ่ม ด.ญ.
กัญญา รักดี ทั้งสาม
สหายก็เดินทางไปยัง
โบสถ์สะลองนอกกับทีม
งานบางส่วน โดยมีจุด
มุ่งหมายคือ ขึ้นไปคัด
ลอกจารึกตัวเมองที่
ปรากฏอยู่โคนเสาโบสถ์
ด้านข้างอาคารกุฏิ(เก่า
แก้ว) เพื่อกลับมา
เสนอกับเพื่อนๆ ครู และ
ทีมงานหอสมุดเราด้วย

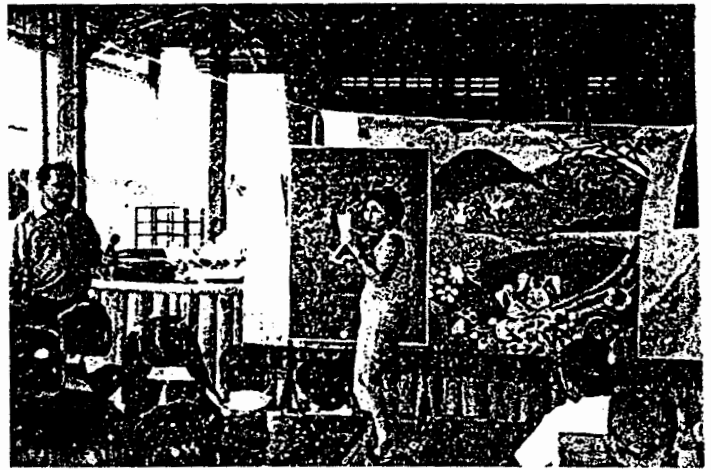

จารึกตัวเมองที่ปรากฏอยู่โคนเสาโบสถ์ด้านข้างอาคารกุฏิ(เก่าแก้ว)

ขณะที่เด็กทั้ง ๓ คนกำลังอ่านจารึกอยู่นั้น เพื่อนๆ ก็
ขึ้นไปดูจารึกตัวเมองที่ปรากฏอยู่โคนเสาโบสถ์ด้านข้างอาคารกุฏิ(เก่าแก้ว) อีหน้อยขึ้นไปท่องสวด เป็นเลขยี่เต็ง

น้องส้ม ด.ญ. อังคณา บัวพุด , น้องเตย ด.ช. กวกร คำเงิน , น้องแจ่ม ด.ญ. กัณญา รักดี

คุณวรรณเพ็ญ สุขสบาย วิทยากรท้องถิ่น

เมียนเป็นยังบั้งขึ้น ไ้! บักถืเป็นผีบ้าก?

.....
 ประโยคนี้อาจสะท้อนความคิดความเชื่อค่านิยมดั้งเดิมของชาวบ้าน จึงเป็นเหมือนกำแพงปิดกั้นไม่ให้ชาวบ้านทราบข้อมูลความเป็นมาเป็นไป และอายุของโบสถ์แห่งนี้ ถ้าหากโบสถ์แห่งนี้เป็นโบสถ์กึกขุดจริงผู้หญิงขึ้นไปบนโบสถ์ก็ไม่น่าจะผิดอะไร คุณระเบียบรัตน์ก็อาจจะขึ้นไปได้ ว่างๆก็เชิญได้ณะคะ

เมื่อสามสหายได้ขึ้นไปบนโบสถ์ก็เริ่มปฏิบัติการจาดจารึกตัวเมืองที่ปรากฏบนโคกเสาระหว่างนี้ก็มีการถกเถียงกันในความไม่แน่ใจของตัวอักษรบางตัวค่อนข้างจะเลื่อนกลางไปเต็มทีขณะที่จดไปนั้นก็ต้องพะวัภพะวงถึงชื่อแปของโบสถ์ที่ไม่รู้ว่าจะเป็นคันทังลงมาเมื่อไหร่ .....

เมื่อเสร็จกิจกรรมตรงโบสถ์แล้วก็นำสิ่งที่จดบันทึกมานำเสนอต่อทุกๆ คน ที่รออยู่ที่โรงเรียนบ้านสะลงนอก ด้วยการเขียนบนกระดาษดำ ซึ่งเนื้อความกล่าวไว้ว่า "จุดศักราชได้ ๑๒๗๗ ตัวปีลดับได้ ได้สร้างโรงสีมมานี้แล"

ในขณะนั้น บังเอิญมีผู้ปกครองของนักเรียนคนหนึ่งคือ นางวรรณเพ็ญ สุขสบาย เป็นลูกศิษย์ที่เรียนตัวเมืองและคำนวณปฏิทินล้านนา กับ อ.เกริก อัครชิโนเรศ เดินทางผ่านมาพอดี เราก็เลยเชิญให้มาแสดงความสามารถโดยการเป็นวิทยากรท้องถิ่นคำนวณตัวเลขจุดศักราชที่ปรากฏอยู่ในจารึก บวก ลบคำนวณดูแล้วปรากฏว่า... โบสถ์สะลงนอกแห่งนี้ไม่ธรรมดาเลย มีอายุถึง ๑๒๕ ปี ซึ่งจำนวนตัวเลขนี้สามารถเชื่อถือได้เพราะ อ.เกริก อัครชิโนเรศ เป็นผู้รับรองผลกรคำนวณ

หลังจากการอ่านจารึกเสร็จเรียบร้อยก็มีการเรียกน้าย่อยด้วยเจิง ของน้องนารี ทารแก้ว ซึ่งเป็นผู้มีฝีมือในการฟ้อนดาบ ฟ้อนเจิงได้ดีทีเดียว และกิจกรรมส่งท้ายที่แสดงถึงศักยภาพและความสามารถของเยาวชนสายเลือดล้านนาอย่างแท้จริง คือ น้องๆนักเรียนบ้านสะลงนอกมาบรรเลงดนตรีพื้นเมืองกันสดๆ หลังจากที่ได้ฝึกหัดจาก

คุณตงที่ส่งตรงมาจากโรงเรียนสิ... านปัญญาล้านนา ตั้งเป็นวงได้ และถึงแม้จะเล่นเป็นเพลงบ้างไม่เป็นเพลงบ้าง แต่ด้วยความไร้เดียงสาทำให้เด็ก ๆ เหล่านี้ดูน่ารักน่าเอ็นดูในสายตาผู้ชมอยู่ไม่น้อยเลยทีเดียว
 อย่างที่รู้ว่าการเลี้ยงขอมมีวันเล็กรา ไม่เว้น

สามารถทำให้ท้องไส้ปั่นป่วนได้เหมือนกัน แต่ยอมรับหนึ่งว่าป่าแถบนี้ยังคงความอุดมสมบูรณ์อยู่ค่อนข้างจะสังเกตได้จากความหนาที่บและลำต้นของไม้ ยิ่งพลิกไปมากเท่าไรรουνหมูกก็ยิ่งลดลง จนต้นเห.(เมียง)สามารถเจริญเติบโตได้ดี

สามสหายช่วยกันอ่านจารึกตัวเมืองที่โบสถ์เก่าสะลงนอก

ขับรถเข้าไปประมาณสี่-เศษๆ พวกเราก็ถึงพระบาทสิโรมอดาบบริเวณกว้างขวาง อากาศข้างดี เมื่อซื้อดอกไม้ธูปเทียน้นำขึ้นไปนมัสการรอยพระพุทธรูปก่อนเดินทางกลับ เห็นพี่ๆ หอสมเดินไปดูร้านขายของ จึงตามไปว่าคงมีของฝากสวยๆงามๆจะไว้ติดตัวไปบ้าง แต่เมื่อเห็นสินค้าเปลี่ยนใจไม่เอาดีกว่า ด้วยเหตุที่เป็นสมุนไพรรองประเภท ไล่ไล่ ล้ม , สาวน้อยตกเตียง, กำลังสาร ฯลฯ วางกันเป็นดั่งอย่างนี้...รู้จะเอามาทำยาปากไหน...แม่บ่ก้อกิจกรรมของวันที่ ๕ กรกฎาคม ๒๕๕๗ ก็สิ้นสุดลง ซึ่งเป็นครั้งที่

แม้แต่กิจกรรมวันนี้ด้วยเช่นกันเมื่อเวลาบ่ายคล้อยมานานแล้ว ทีมงานหอสมุดฯ และ โยงเขียนสืบสานฯ ก็จำเป็นต้องบอกมือลาห้องๆและครูอาจารย์ โรงเรียนบ้านสะลงนอกไปเสียก่อน เด็กๆหลายคนคงคิดว่า เมื่อไหร่จะมีกิจกรรมอย่างนี้อีกด้วยเหตุผลหลายๆที่ว่า ไม่ต้องได้เขียนหนังสือ ซึ่งนั่นก็จริงของเขา แต่จะมีใครบ้างที่คิดวกิจกรรมในวันนั้นนอกจากเด็กจะได้ความรู้แล้ว ยังปลูกฝังให้เด็กรู้จักและวางแผนท้องถิ่นของตนเองไปอย่างไม่รู้ตัวด้วย

เมื่อเสร็จสิ้นกิจกรรมที่ โรงเรียนบ้านสะลงนอกแล้ว อ.เกริก อัครชิโนเรศ ขออาสาเป็นไกด์พาทีมงานหอสมุดไปนมัสการพระพุทธรูปที่สิโรย ถึงแม้จะอยู่ในเขตอำเภอเวียงแต่เส้นทางที่เข้าไปทำให้พวกเราอึ้งตาย(แทบตาย!) เลยทีเดียว กับเส้นทางที่คดเคี้ยวขึ้นเขาชันชัน

แล้วที่หอสมุดแห่งชาติริมฝั่งคลองแม่กอก ร่วมกับโยงเขียนสืบสานภูมิปัญญาล้านนาได้จัดขึ้นครั้งแรกก็คือที่วัดเค็ง อ.แม่แจ่ม ก็คงจะได้ผ่านสายตาท่านผู้อ่านไปแล้ว และกิจกรรมไป...ครั้งต่อไป ทางหอสมุดฯ และโยงเขียนสืบสานฯ จะไปจัดที่ไหนอีกนั้นคงต้องติดตามกันต่อไปซึ่งเราจะนำมาเสนอในหน้าถัดไปล้านนาเป็นระยะๆ

ความลับของโบสถ์สะลงนอกที่ไขออกได้ก็เพียงแต่อายุของโบสถ์เท่านั้น สำหรับโบสถ์หลังนี้จะยังอยู่ของกึกขุดนี้ แล้วกึกขุดมีในล้านนาหรือไม่ และเหตุไ้โบสถ์เก่าแห่งนี้จึงไม่มีร่องรอยของสิมา (เสมา)เลย จะตัวเหตุใดก็แล้วแต่และคำตอบที่ชัดเจนจะเป็นอย่างไรก็คงต้องอาศัยการหาข้อมูลหลักฐานประกอบเพิ่มเติม และควรมีการศึกษาเพื่อหาข้อสรุปต่อไป แม่บ่ก้อ?

หน้าต่างล้านนา

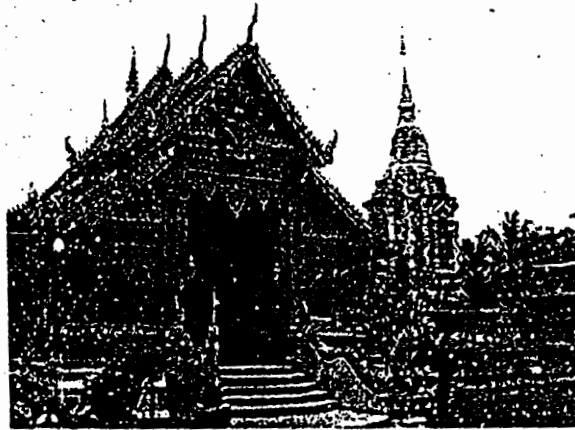

อ่านจารึกมิตีใหม่ : ชาวบ้านอ่านได้ นักวิชาการอ่านดี

สุพรรณิแก้วทิพย์
สุพรรณราชรบ

ทิวทัศน์เมืองแจ่ม

วัดช้างเคือง อ.ช้างเคือง อ.แม่จัน จ.เชียงราย

เช้าวันจันทร์ที่ 7 มิถุนายน รถตู้สี่ล้อสีฟ้าจอดหน้าทางแยกคอกวัวทางจากหอสมุดแห่งชาติริมคลองแม่ขะยงใหม่ เพื่อมุ่งหน้าสู่อำเภอแม่จันอันเป็นที่หมายเริ่มเช้าเขตอำเภอจอมทองแล้ว มองดูทั้งสองข้างทางถูกปกคลุมไปด้วยพรรณไม้เขียวชอุ่ม ยิ่งรถแล่นเข้าไปในป่าลึกเท่าไรไม้ก็ยิ่งรกทึบขึ้นเท่านั้น หมู่บ้านคนที่นี่ห่างออกไปเป็นระยะระดับความสูงของดอยประกอบกับเส้นทางลาดเอียง ทำให้บังคับรถต้องใช้ความระมัดระวังสูง แต่อย่างไรก็ตามวิวทัศนียภาพของดอยนั้นมีความสวยงามสดงดงามเป็นอย่างยิ่ง

ขึ้นดอยสูง ๆ แล้วมองลงมาเบื้องล่างจะเห็นต้นไม้เขียวชอุ่มเขียวชอุ่มตัดกันเต็มไปทั่วทุกตารางนิ้ว ซึ่งแสดงถึงสมดุลสมบูรณ์ของป่าไม้ภาคเหนือของเรา บางแห่งก็มองเห็นต้นไม้เขียว เห็นแต่เมฆหมอกสีขาวบริสุทธิ์ที่ปกคลุมไป

จะจระเวลาก็จะเป็นหยาดฝน ให้ความชุ่มฉ่ำแก่ต้นไม้ผู้เบื่องล้งต่อไป

กว่ารถจะเคลื่อนตัวเข้าเขต อำเภอแม่จัน นาฬิกา

กับบอกเวลา 11 นาฬิกาแล้ว ถึงกระนั้นก็อีกนานกว่าจะถึงวัดช้างเคือง จะสังเกตเห็นได้ว่า อำเภอแม่จันมีรูปร่างลักษณะทางธรณีวิทยาคล้ายกับกระทะ คือเป็นแอ่งลึกเว้าลงไป ซึ่งเหมาะแก่การสร้างบ้านเรือนที่อยู่อาศัยและเป็นแหล่งทำมาหากิน บริเวณที่เมืองนี้จะมีบ้านเรือนหนาแน่น ถ้ามองจากยอดดอยสูง ๆ ลงมาจะเห็นได้ชัด ที่นี่ยังมีชาวแม่จันโดยทั่วไปไปกินป่ากอบป่า เพาะถั่วกรรม แต่อาชีพอีกอย่างหนึ่งที่เป็นเอกลักษณ์ และทำให้คนรู้จักอำเภอแม่จันมากขึ้นก็คือ อาชีพทอผ้าตีนจก ซึ่งจะมีอยู่ทุกครัวเรือน ผ้าตีนจกนี่ก็เป็นผ้าที่ทอขึ้นเองด้วยวิธีการอันสลับซับซ้อน ทำให้ได้ลวดลายที่สวยงามอัดแน่นไปทุกซอกของเนื้อผ้า นอกจากนี้ผ้าตีนจกนี้ใช้ทำนาฬิกาและกระเป๋าเป็นพิเศษอีกด้วย

พอเวลาประมาณ 11:30 น. คณะเดินทางก็ถึงจุดหมายปลายทาง คือวัดช้างเคือง

สำหรับความสำคัญของวัดช้างเคืองนั้น จากการสัมภาษณ์เบื้องต้นกับพ่ออุ้ยและชาวบ้านในละแวกนั้นแล้ว ก็พอจะสรุปได้ว่า ในสมัยโบราณวัดช้างเคืองถือว่าเป็นวัดแก้ววัดเดิม และมีความสำคัญวัดหนึ่งในอำเภอแม่จัน ชาวบ้านยังเล่าว่า เมื่อจะมีสลาภกัฏฐ์ วัดอื่น ๆ ในละแวกนั้นจะจัดงานสลาภกัฏฐ์ไม่ได้ หากวัดช้างเคืองยังไม่ได้จัด

บริเวณวัดมีศาสนสถานหลายอย่าง ตำหนักหลวงเป็นวิหารที่สร้างขึ้นตามแบบสมัยใหม่แต่ก็ยังคงเอกลักษณ์ของศิลปะได้อย่างดีเยี่ยม ซ้ำยังมีวิหารหลวง เป็นองค์ธาตุ หรือเจดีย์ที่ชาวบ้าน

ตามตำนานว่าเป็นที่บรรจุพระอัฐิของพระพุทธเจ้า องค์พระอัฐิชาวบ้านเล่าว่า เป็นธาตุแก้วกุดดินของเมืองแจ่ม

และพ่ออุ้ยแม่อุ้ยยังเล่าต่ออีกว่า ในอดีตจักรวาลิกอบุณบยอดของเจดีย์วัดช้างเคือง (ปัจจุบันยังมีอยู่) จะหมุนไปรอบ ๆ ได้เอง ซึ่งจะค่อย ๆ หมุนวนไปอย่างช้า ๆ ในรอบหนึ่งปี นับเป็นสิ่งมหัศจรรย์เป็นอย่างยิ่ง เมื่อเห็นเช่นนี้ชาวบ้านจึงถือว่าเป็นนิมิตหมายอันดี ดังนั้น หากจะมีงานอะไร เมื่อต้องสร้างผาม จึงต้องสร้างผามตามทิศที่จักรวาลหมุนไป เพราะ

ถือว่าเป็นทิศมงคล แต่ปัจจุบันจักรวาลดังกล่าวยังคงตั้งอยู่บนยอดของเจดีย์ดังเดิม แต่ไม่มีการหมุนได้เองอีกแล้ว อาจเป็นเพราะลมที่มากัดกร่อนเนื้อโลหะ หรือไม่ว่าจะสาเหตุใดก็แล้วแต่ก็ไม่มีใครหาคำตอบได้ทราบกระจ่างนี้

ถัดองค์ธาตุมา ก็จะเป็นวิหารน้อย ซึ่งภายในเป็นที่ประดิษฐานของพระสังกัจจายน์แห่งเดียวในเมืองแจ่ม ซ้ำ ๆ องค์พระสังกัจจายน์นั้น เป็นเศียรพระเก่าที่เกลาที่ถอดเป็นกันหอยหลุดออก เหลือแต่เพียงจิกไม้ที่เท่านั้น ตั้งไว้เรียงเคียงกัน เป็นที่เคารพสักการะแก่ผู้คนในเมืองแจ่มแห่งนี้

เมื่อลัดเลาะตัววิหารน้อยไปด้านหลัง จะเห็นศาลาตั้งไว้ ตรงกลางศาลาล้อมกลาย เป็นบ่อน้ำบ่อหนึ่ง และมีป้ายติดไว้ที่ประตู

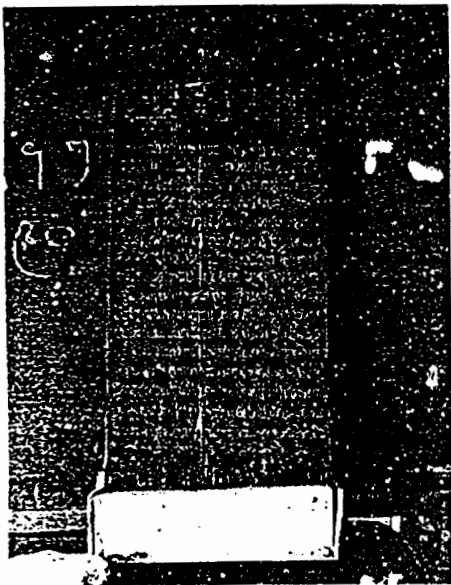
เลือกนั้นว่า "ผู้หญิงห้ามเข้า"

มีเพียง "บ่อน้ำทิพย์" เท่านั้นที่ห้ามผู้หญิงเข้าไป แต่ก็ยังสามารถที่จะเห็นกันบ่อน้ำได้ เพราะทางวัดได้นำกระจกบานใหญ่มาปิดไว้ที่เพดาน เพื่อที่จะสะท้อนภาพบ่อน้ำทิพย์ให้แก่ผู้หญิงที่ไม่สามารถที่จะเข้าไปชมใกล้ ๆ ได้ บ่อน้ำนี้ ชาวบ้านเล่าว่า เคยมีเจ้าตากฟ้าออกมาจากตาน้ำในบ่อ จึงเป็นสิ่งมหัศจรรย์ใจเป็นอย่างยิ่ง

นอกจากนี้ วัดช้างเคืองยังมีจารึกอักษรฝักขามที่จารึกบนแผ่นไม้ เป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่สำคัญชิ้นหนึ่งของวัดช้างเคือง ซึ่งยังคงหลงเหลืออยู่ แต่ที่ผ่านมาก ชาวบ้านเล่าว่าไม่เคยมีใครในหมู่บ้านที่อ่านจารึกนี้ออก นอกจากจะมีคือนักวิชาการจากในเมืองมาอ่าน

แต่อย่างไรก็ตามก็ยังมีคน ๆ หนึ่ง อยู่ และด้วยสาเหตุนี้ คณะทีมงานของพวกเราซึ่งนำโดย อาจารย์ชัยชนะ ปันเงิน ผู้เชี่ยวชาญด้านอักษรโบราณ จึงได้เข้ามาเปิดกรุเพื่อศึกษาประวัติศาสตร์วังถิ่นของบ้านช้างเคือง ซึ่งมีอยู่เป็นจารึก โดยไม่ใช้การตีความจากแผ่นเอกสารและให้ความเห็นจากนักวิชาการแต่ฝ่ายเดียวเท่านั้น แต่ยังมีสิ่งร่วมกับชุมชนด้วย

การที่นักวิชาการจากภายนอกเข้ามา มาอ่าน แล้วยึดเย็ดให้ชาวบ้านรับเอาไป ก็เหมือนกับข้าราชการที่วางอำนาจตนข่มขาน ดูถูกชาวบ้านว่าไม่มีความรู้ แต่เขาก็ยังมีความรู้ด้วยเช่นกันที่แยกแยะระหว่างความรู้ที่กระตือรือร้น

จารึกอักษรฝักขามของวัดช้างเคือง

จากกระทรวงศึกษาเพียงแผ่นเดียวไม่มีใครออก

ชาวบ้านนั้น บางครั้งก็ไม่มีความรู้ในบางเรื่อง แต่ศักยภาพที่จะ "รู้" นั้นมีอยู่เต็มเปี่ยม

ในวันที่ทีมงานไปจัดกิจกรรมอ่านจารึกที่วัดช้างเคืองนี้ บังเอิญเราเมตตาตนวันจันทร์กันตรงหน้าวัดด้วย ทำให้ผู้คนพลุกพล่านกันพอสมควร เมื่อรถผ่านเข้าไปในประตูวัด ก็มีพ่ออุ๊ยและชาวบ้านมารอกันแน่นเต็มศาลากันแล้ว ทั้งที่เป็นชาวช้างเคืองเอง และจากหมู่บ้านอื่นในเมืองแจ่ม ที่สนใจ และเห็นความสำคัญต่อจารึกแผ่นนั้น พอรถจอด ทีมงานต่างก็ชนเข้าของอุปกรณ์ต่าง ๆ ลงจากรถ ซึ่งกิจกรรมในวันนั้น แบ่งเป็น 2 ส่วนคือส่วแรก เป็นการอ่านจารึกฝักขามร่วมกับพี่น้องชาวบ้าน และอีกหนึ่งกิจกรรม เป็นการแสดงละครหุ่นให้เด็ก ๆ ชม ซึ่งการแสดงละครหุ่นนี้ พี่เจ้าหน้าที่หอสมุดฯ เป็นผู้รับผิดชอบ

ก่อนรับประทานอาหารกลางวันทางด้าน อเมริก กับ อ.ชัชชนะ ได้ทำความเข้าใจกับชาวบ้านถึงวัตถุประสงค์และความสำคัญของการจัดกิจกรรมครั้งนี้ พร้อมกับพูดถึงกิจกรรมในภาคบ่ายอย่างคร่าว ๆ

กิจกรรมในภาคบ่ายเริ่มต้นด้วย การแจกเอกสารประกอบการอ่านจารึกฝักขามให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมทุกคน หลังจากนั้น อ.ชัชชนะ ผู้เชี่ยวชาญด้านอักษรโบราณ จากสถาบันวิจัยสังคม มช. ก็ได้เริ่มอ่านจารึกไปทีละคำ ทีละบรรทัด พร้อม ๆ กับชาวบ้าน

ปกติแล้ว ชาวบ้านจะไม่มีใครอ่าน - เขียน อักษรฝักขามได้ เพราะความจำเพาะของอักษรชนิดนี้ที่มีกจะจารึกหรือขีดกับแผ่นหินหรือแผ่นไม้ ไม่ค่อยได้ไหลออกมาสู่ที่ปลงและเปื้อนลง ทำให้การสืบทอดของอักษรชนิดนี้พักตัวหลับใหลมานานแสนนาน เหมือนหัวไม้ที่หลบแดดร้อนในยามแล้งอยู่ใต้ดิน หากได้ฝนจากฟ้า ก็พร้อมที่จะงอกแทงยอดขึ้นมาใหม่ได้อีกครั้ง

ฉะนั้นก่อนที่จะทางคณะทำงานจะมาทำกิจกรรมในครั้งนี้มันก็ได้จัดทำ เอกสารประกอบการอ่านจารึกฝักขาม ที่ให้ความเข้าใจเบื้องต้นเกี่ยวกับอักษรฝักขาม การเปรียบเทียบ

พี่น้องพ่อชัชชนะชาวเมืองแจ่ม, ร่วมกับผู้อ่านจารึก

อักษรฝักขาม และตัวอย่างคำต่าง ๆ ที่เขียนด้วยอักษรฝักขาม มาให้พี่น้องพ่อชัชชนะได้ศึกษา ก่อน เพื่อที่จะได้มาช่วยกันอ่านจารึกแผ่นนี้

การอ่านจารึกนี้ ในครั้งก่อนมีผู้อ่านไว้ แต่ก็มืดมิดพลาด อย่างเช่น จุลศักราช เมื่อพิจารณาดูให้ชัด ศักราชนั้นยังไม่มาถึง ฉะนั้น การอ่านในวันนั้นจึงต้องให้รู้ชัดกันไปเลย การอ่านจึงดำเนินไป ตั้งแต่บรรทัดแรกของจารึก "ศุภมสฺส ศักราชได้ ๑๒๐๔ ตัว ปีมะเมีย ๕. น้า กัมโพชคาม ตามของพิสัย เข้ามาในจิตตมาเสหา ปีเมืองเม็ด เดือน ๗ ออก ๑๕ คำ วัน ๓ ไทยกัตเปล้า ฤกษ์ ๑๒ ตัว ชื่ออุตรผลคุณิบุญณมณี พระเป็นเจ้าตนชื่อแก้วเมืองมก..."

การอ่านก็ดำเนินไป บางครั้งก็ติดขัดภาษาบาลี เพราะภาษาบาลีหากแบ่งวรรคก็ผิดไป พอดีได้หลวงพี่พระใบฎีกาสุทัศน์ วัชรญาณ มาช่วยชี้แนะ การอ่านจารึกก็ไหลลื่นต่อไปจนถึงบรรทัดสุดท้ายที่เป็นตัวอักษรโรมันมีล้านว่า "แสนสิริต้องแต่งแปลงจารึกนี้ไว้แลศ..."

เมื่อจารึกเนื้อความทั้งหมดก็ได้ความว่า เป็นจารึกที่ทำขึ้นในวาระยกฉัตรพระธาตุของวัดช้างเคือง และจารึกนี้ก็มีความอายุ 157 ปี (นับถึงพ.ศ. 2547 นี้) แล้ว และคาดว่าจารึกแผ่นนี้ อาจเป็นจารึกอักษรฝักขามรุ่นสุดท้ายก็เป็นได้

หลังจากอ่านส่วนที่เป็นจารึกเสร็จสิ้น ก็เหลือส่วนที่เป็นช่องโหว่ในวันยกฉัตร ที่มีปัญหาเหลือเกิน เพราะในช่องรอยสิกมฺก นั้น มีตัวเลขที่เกาะกวมกัน (หรืออาจจะไม่ใช่ตัวเลขก็ได้) การถกเถียงกันก็เกิดขึ้นอีกครั้ง ต่างให้ข้อสังเกตและเสนอแนะอย่างมีเหตุผล และรับฟังข้อคิดเห็นของคนอื่นไปด้วย ทำให้บรรยากาศในวันนั้นสนุกสนาน ไม่ตึงเครียด แม้ว่าจะงานที่อ่านจารึกจะเป็นเรื่องยากก็ตามที

เมื่อไล่ตัวเลขไปในช่องรอยสิกมฺก นั้น ปรากฏว่าเลข ๔ อันหมายถึงดาวพุธ และ อักษร "ล" อันหมายถึง ลักษณา ไม่มีปรากฏในนั้นเลย ฉะนั้นในที่ประชุม จึงตกลงกันว่าตัวเลขหรือสัญลักษณ์ที่แปลก ๆ ในช่องรอยสิกมฺกนั้น ไร้ที่เป็น "เลข ๔ และ ลักษณา" ไว้ก่อน หากว่ามีข้อมูลอื่นสนับสนุนค่อยกลับมาทำใจอีกครั้ง

เมื่อเป็นที่ตกลงว่าได้อ่านร่วมกันแล้ว ก็ลงชื่อโดยมีพระอธิการโงม อธิปญโญ สาธุเจ้าหลวงวัดช้างเคืองเป็นเจ้า พร้อมด้วยพี่น้องพ่อชัชชนะเป็นประธานแห่งเมืองแจ่ม และคณะผู้ร่วมงานจากหอสมุดแห่งชาติวังมณฑลเชียงใหม่ เพื่อเป็นสักขีพยาน

ซึ่งจากการสัมภาษณ์ชาวบ้านที่มาร่วมกิจกรรมใน

ครั้งนี้ ชาวบ้านส่วนใหญ่กล่าวเป็นเสียงเดียวกันว่าเป็นกิจกรรมที่สนุก และให้ความรู้ เป็นการสร้างความกระจำในเรื่องของประวัติ ความเป็มาของวัดช้างเคืองด้วย

จารึกอักษรฝักขาม จารึกอักษรสมัยโบราณ ที่มีค่าทางประวัติศาสตร์ของบ้านช้างเคืองบัดนี้ ความหมายของตัวฝักขามบนจารึกนั้น ได้ผ่านสู่สายตา และการรับรู้ของพี่น้องบ้านช้างเคืองและชาวเมืองแจ่ม โดยชาวเมืองแจ่มเองเป็นเกียรติแล้ว ณ บัดนี้

และต่อจากนี้ จารึกแผ่นนี้คงจะไม่สร้างความสงสัย รวงง ให้กับพี่น้องช้างเคืองอีกต่อไป แต่อย่างไรก็ตาม จารึกฝักขามแผ่นนี้ ยังจะเป็นหลักฐานที่มีค่าและสำคัญของประเทศ

ศาสตร์ช้างเคืองไปอีกนานแสนนาน

ทั้งพี่เจ้าพระยาและพี่น้องพ่อชัชชนะจากเมืองแจ่มที่ให้ความสนใจ

หลังจากกิจกรรมทั้งหมดได้เสร็จสิ้นลงแล้วก็เป็นเวลาพักผ่อนและพูดคุยกันก่อนที่จะแยกย้ายกันไป ก็มีการเอาเชิงสายลายพอนมาแลกเปลี่ยนกันโดยอัยสุรพล ดวงอำพร มาพอนเชิงดาบเชียงแสนมาให้ชมเป็นขวัญตา และเมื่อมาเมืองแจ่มแล้ว พลาดไม่ได้ที่จะได้เห็นเชิงสั้นครู ของพ่อครูหล้าสิงห์คำ แห่งบ้านนางัน ก็ได้มาพอนเชิงมือปลงและเชิงแม่ปืดให้ดูอีกด้วย เห็นหลายคนจ้องตาไม่กระพริบ ตั้งใจดูอย่างยิ่ง หากเป็นคอมพิวเตอร์คงจะบันทึกลงในฮาร์ดดิสก์เรียบร้อยแล้ว ระวัง ว่าทำพลาดกลายเป็นอย่างไรบ้าง

กิจกรรมในครั้งนี้จบลงด้วยดี ด้วยความร่วมมือจากหลาย ๆ ฝ่าย ทั้งพี่น้องพ่อชัชชนะชาวเมืองแจ่ม พระอธิการโงม อธิปญโญ สาธุเจ้าหลวงวัดช้างเคือง อาจารย์บรรจิจิต ดิมงคล แห่งหอสมุดแห่งชาติวังมณฑลเชียงใหม่ เชียงใหม่ อาจารย์ชัชชนะ ปิ่นเงิน แห่งสถาบันวิจัยสังคม มช. อาจารย์เกริก อัครชินโนเรศ แห่งโรงเรียนสิบล้านภูมิปัญญาล้านนา ที่ร่วมกันลงมือลงแรงเพื่อก่อให้เกิดประโยชน์ และการเติบโตขององค์ความรู้ท้องถิ่น เพื่อท้องถิ่นและประเทศชาติต่อไป

เมื่อตระวันบ่ายชัไปทางตะวันตกมากแล้ว ก็ได้เวลาที่จะต้องอำลาเมืองแจ่ม ดินแดนแห่งภูมิปัญญาแห่งนี้ไปก่อน ขณะนั่งรถกลับ ก็มีมีการพูดคุยกันมาตลอดทาง และประเด็นหนึ่งที่พูดกันก็คือ "แล้วคำว่า 'ช้างเคือง' แปลว่าอะไร?"

จะแปลว่า ช้างแบ่งครึ่ง หรือ ช้างครึ่ง (ปร. ดับ) ก็ต้องทิ้งไว้เป็นคำถามต่อไป...ดีใหม่ ๒๐-